

Reményi Tibor

MI MARAD?

Versek – Esszék – Novellák

2019

A könyv címe:

Mi marad?

Szerző:

Reményi Tibor

Szerkesztő és nyelvi lektor:

Paskó Istvánné

tanár, Péchy Blanka-díjas nyelvművelő

Megjelent:

a szerző magánkiadásában

Tördelés, nyomdai munkák:

Kontraszt Plusz Kft., Pécs

www.kontraszt.hu

ISBN 978-615-00-5060-7

TARTALOMJEGYZÉK

A SZERZŐ ELŐSZAVA.....	6
A SZÜLŐFÖLD VARÁZSA.....	9
Az otthon íze.....	10
A ceglédi réten.....	11
Januári reggel, 1958.....	12
Vas-szerelem	13
Az Ugyerből jövet	14
Üzenet Ceglédre '76.....	16
Szerencsém volt?	18
A régi-új állomás	21
Hűtlen vidék	23
Ceglédi álmok.....	24
Genius loci.....	26
Tájak, sorsok, emberek	33
A vágányok mellett tessék vigyázni!.....	34
A kis Nyári	39
Két fiú átutazóban.....	43
Át az erdőn.....	49
Ingaóra a gulágon	52
Mihály bácsi.....	60
A LÉLEK ÚTVESZTŐI.....	73
Szó-beszéd.....	74
Vasárnapi vázlat	75
Nem értem	76
Tűnődés	77
Alku.....	78
Álmodozás	79
Reménykedők.....	80
Ha... ..	85
A titok	86
Akkor megbocsátod.....	87
Őszinte sírvers élőknak	88
A döntés	89
Második mérföld.....	95
Mire jó a jó ember?	99

SZENVEDÉS ÉS SZERETET.....	101
Súlyos eset	102
Hiába?	106
Amikor közelít... ..	108
A vendég.....	109
Szenvedés és szeretet	110
Vak ember, gyerekek.....	117
Anyámnak	122
Körülírás	123
Kérdő mondat	124
Talány	125
 AZ ISTEN KÖZELÉBEN.....	 127
Nem lehetsz idegen.....	128
Jákob kútjánál.....	129
A körvasútnál.....	130
Minden másképp.....	131
Tévtutak	132
Mikor már.....	133
Krémet kért	134
Égi irattár	135
Alkudozás a révessel.....	136
Félúton az égi lajtorján.....	139
Rendhagyó fohász	141
Fél-vers.....	143
 PILLANATKÉPEK.....	 145
Semmiségek fedezéke	146
Reggel.....	149
Az élet szép	150
Szemek	153
Macskaszem	154
A peronon.....	155
Álombál.....	158
November	159
Pillanatfelvétel	160

MI MARAD?	161
Ember-formájú úr [emberi viszonyok].....	162
Mi leszel, ha nagy leszel?	165
Ráadás	169
Mennyi van még.....	170
Leltártöredék.....	171
Mi marad?.....	172

A SZERZŐ ELŐSZAVA

Az emberek többsége valószínűleg szeretne örökké élni, annak ellenére, hogy nincs és nem is nagyon lehet mérvadó elképzelésünk az örökkévalóságról.

Természetesen csak úgy szeretnénk örökké vagy esetleg több száz évig élni, hogy ne rontsa meg ezt az életet a szenvedés. Fájdalom és szenvedés nélküli örök életet szeretnénk, és nem egyszerűen ezt a szenvedésekkel, kínlódásokkal teli mostani életünk időtlen folytatását... Mindez az álmok, a képzelet és a hitek tarományába tartozik. Ezt az állapotot hívják a keresztények „örök üdvösségnek”...

A vágy azonban, úgy tűnik, ősi és „örök”, hogy minél tovább éljünk itt e Földön, és minél maradandóbb legyen mindaz, amit itt alkotunk, megteremtünk, lényünkől és lényünkkel másoknak átadunk. Maradjon meg minél tovább munkánk, fáradozásaink, másokra „pazarolt” jóságunk, törődésünk eredménye és hatása, ne csak emléke.

A bibliai zsoltáros is így fordul az Úr Istenhez: *„Legyen velünk Istenünknek, az Úrnak jóindulata! Kezeink munkáját tedd maradandóvá, kezeink munkáját tedd maradandóvá!”* (90. Zsoltár 17. vers)

Az ember alkotta tárgyak maradandóságának csúcsteljesítményei kőből, vasból, rézből és bronzból készültek, illetve papirusztekercseken vagy kőbe véselt szövegekként maradtak fenn. Van közöttük 10-12 ezer éves is. Ismerjük ezeket: a piramisokat, a megalitokat, a föld alatti sziklába vájt városokat stb.

Az ókori irodalom remekei ugyancsak szép kort megérték.

De örökké egyik sem marad meg. Lehet, hogy Homérosz eposzainak digitalizált változatait a közeljövőben kilőjük az űr végtelen tereibe, de vajon ezzel maradandóvá tesszük a bennük lévő szellemi kincseket?

Az egyéni és kollektív emlékezetben élmények és történések sokasága marad meg, akár nemzedékek hosszú során át. Ezek sokszor átsegítenek a jelen keserűségein és szenvedésein.

Ebben a kis kötetben arról gondolkodom, töprenkedem és írok, hogy „Mi marad?” utánunk és belőlünk mostani testünk elporladása után?

Az írárok azt a hitemet is szeretnék megfogalmazni és kifejezni, hogy kell lenni lényünkben valami titokzatos lélek-magnak, ami nem tűnik el testünk halálával, és nem is csak az ittmaradottak emlékezete őrzi egy ideig, hanem visszük magunkkal-magunkban a Földön túli valóság ismeretlen világába is.

Egyetlen valuta érvényes itt is, ott is, a szeretet örök valutája, amelynek címletei és váltópénzei az együttérzés, az önzetlenség, az irgalom, az osztolni tudás és a jóság ezernyi más formája.

A versekbe rejtett érzésekben és gondolatokban, a történetekben szereplő emberek szavaiban és cselekedeteiben többnyire ott van az „örök valuta” aprópénze. Legalábbis próbáltam beléjük csempészni. Kívánom, hogy a tisztelt olvasó is találja meg őket.

Szükségszerűen be kellett mutatnom a különböző élethelyzetekben megnyilvánuló nyomorúságot, aljasságot és kegyetlenséget is, amit a hatalomvágy, az együttérzés és könyörület hiánya, azaz a „szeretet-deficit” okoz. A kép így teljes, és még jobban kihangsúlyozza, hogy szeretet és jóság nélkül mind a pillanatnyi, mind az örök lét elviselhetetlen.

Hiszem, hogy nem a gonoszság lesz maradandó és örök életű.

Pál apostollal vallom, hogy *„Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, e három, ezek közül pedig a legnagyobb a szeretet..”* (1. Korinthusi levél 13,10.)

A SZÜLŐFÖLD VARÁZSA

AZ OTTHON ÍZE

Kezdetben volt
a homok perzselő aranyfénye
vonatok távoli kattogása
augusztusi délutánok kurta árnyéka
méhek, dongás, izzó levegő délibábjá
az elhagyott udvaron világléptékű
utazások... könyvek, térképek,
országok, tengerek –
ócska rádióban „Amerika hangja”
téli éjszakákon a megnyílt égbolt
dermesztő végtelenje
hó-ölelésben halkuló tisztaság
vasárnap déli harangszó
tétova időben időtlen szerelem.
Azután jött
a konkrétumok kétes menedéke
a felnőtt lét óvatos szabadsága
szabályra új szabály
a lélek szédítő szárnyalása
rövid távú örömök csalóka varázsa
néha boldog lázadás a
tények törvényén belül.
Szálltam tengerek felett
bejártam a térképeket
vakított a hó a Mont Blanc alatt
hallottam katedrálisok harangszavát
és dübörgött félelmesen
lábam alatt az Atlanti-óceán.
Láttam sok csodát, kitérült a világ –
de egy helyen voltam csak otthon
ahogy kezdetben a ceglédi udvaron

A CEGLÉDI RÉTEN

Hanyatt a sűrű fűben
arccal ég felé
földhöz simulva
szálltam felhők fölé
Karcos szárú pipacs
csókolta arcom
Széttártam karom
ezer fűszál, pitypang
papsajt, tüskés tarack
zizegett, zsongott, suttogott
lepke- és bogárhad
a levegőben vibráltak
öröktől szóló dallamok
Szénaillat terült a rétre
messzi tanyákról az akácos
és állatok szagának
szellőkben szelídült keveréke
Színes apró hangok
fényből font koboldok
tartották fogva a pillanatot
Mint kereszt feküdtem
néma bűvöletben
elborított a zöld
nem látott senki sem –
közel voltam magamhoz
mint a színek végtelenje
a vakító fehérben

JANUÁRI REGGEL, 1958

Csend van és hideg
Az utcaajt lenyelte
milliónyi hópehely
Még sötét van
Borzong a város
Csak a kis házak
ablak-szemében
gyúlnak sorra fények
Ropognak nehéz léptek
A vasutasok szolgálatba mennek
Távolban tehervonatok
monoton menetelnek
ritmusra kattognak
sínek résein a kerekek
Fagy fészíti pattanó húrrá
a póznákra fűzött vezetékeket
A kályha torkában még pislog a kocsz...
Jeges vízben mosdom
dacosan harapom a hideget
Anyám sietve gerjeszti
vaslapos tűzhelyben
az illanó meleget
Jó a forró tea
A rádió mondja a híreket
Ahogy kilépek a kapun
befordul utcánkba az első hóeke
Fagytündérek csipkednek
csikorgó vigyorral
Kibújik a kelő Nap
vöröslő korongja
Fürdetem arcom szikrázó fényben
Élet öröme pezsdül szívemben
Felejttem szegénységem
Új nap születik
a gyönyörű télben.

VAS-SZERELEM

Szeretlek pályaudvar
mocskos csarnokoddal
kormos hajnaloddal
kürtjeiddel füttyeiddel
elbújtató zsivajoddal
célhoz érő sínjeiddel
roppant izmú gépeiddel
Búcsúk mosolya vibrál
tested üvegfalán
hiába várók könnye csillan
lámpáid fényzáporán
Szeretlek vidéki gondok
otromba otthona
Igaz vagy nyílt és kemény
miként a kezdet
és miként a vég
s útjára küldöd naponta
az acéllelkű
reggeli reményt

AZ UGYERBŐL JÖVET

14 éves lehettem, amikor egy alkalommal gyalog baktattam hazafelé nagyapám ugyeri szőlejéből. A kis kétholdas szőlő az ugyer végében volt, ott, ahol az Örkényi út megszűnt makadám lenni, és földútban folytatódott Mikebuda felé. Alig valamivel a hatos kilométerkő után. Többnyire kerékpárral jártam ki és vissza a szőlőbe, de azon a napon nagyapa valamiért ott fogta a biciklit, és én gyalog tettem meg az utat a városi házig, ahol laktunk. Az út jobb oldalán kitaposott homokos ösvényen haladtam, meglehetősen jó tempóban, és az útkaparó háznál utolértem egy szép szál öregurat, aki komótosan lépkedett előttem. Alig nehézkedett a jobb kezében lévő botra, inkább csak ütemesen koppantotta vele az utat, vállán könnyű tarisznya lógott. Ráköszöntem, ez akkoriban így volt illő. Ő viszont, és megkérdezte:

– Nagyon sietsz, fiam?

– Annyira nem, én is lassíthatok...

– Honnan jössz?

– Nagyapámtól, a 20. dűlőből

– No, az elég nagy út, én csak innen a 12.-ből

Lassan megindult közöttünk a beszélgetés. Az öreg úgy nézett ki, mint egy tekintélyes cigányvajda. Hófehér, dús haja volt, ruhája kopottas, de szava és arca fénye különös hatást tett rám. 70-75 éves lehetett. Kérdeztem, gyakran jár-e ki a szőlejébe, van-e családja, merre lakik a városban. Úgy éreztem, szívesen mesél, és ez megtisztelt, felnőttnek éreztem magam. Aztán egyszer csak hosszabb szünetet tartott, némán ballagtunk egymás mellett, majd így szólt:

– Tudod, fiam, ez semmi ahhoz képest, amikor hazajöttem a háborúból... Érdekel?

– Már hogyan érdekelne, ha elmondja.

– Régen volt, nagyon régen. Ha jól emlékszem kilencszázhuszban. Gyalog jöttem haza Tibet határától ide Ceglédig. Hat hónapig tartott. No az nagy út volt, sok stációval.

– Mondjon róla többet!

– Hát az úgy volt, hogy Orenburg alatt fogságba estünk, aztán hol a vörösök, hol a fehérek ütöttek rajtunk, cipeltek összevissza, siavatagon, hegyeken át a világ végére... Nem hittem, hogy valaha

kiszabadulok onnan. Már ki akart végezni valamelyik banda, és éjszakára becsuktak egy pajtába, hogy majd reggel agyonlőnek, ha a komisszár is jóváhagyja. Hajnalban kirgiz hegyi pásztorok szabadítottak ki, adtak enni, meg elvittek valami jártabb útra, és szélnek eresztettek. De a java még aztán jött, most már haza akartam jutni, bármi áron, ha már nem öltek meg. No, ez tartott fél évig: szekéren, lóháton, vonaton, de leginkább gyalog, csak mindig nyugatra. Sikerült, aztán most itt vagyok. A térdem néha hasogat, ha jön az őszi eső, másként megvagyok.

Olyan természetességgel mondta el mindezt az öreg, hogy fel se merült bennem, hogy nem igazat beszél. Egyszerre nagyot fordult velem a világ, és közben összezsugorodott. Úristen! Belső-Ázsiától Ceglédig, mennyi is lehet? Nyolc- vagy kilencezer km, elképzelni sem tudtam. Némán ballagtunk még egy rövid szakaszon, aztán az öreg elköszönt:

– No, Isten áldjon, én itt lefordulok az Oncsa házak felé, ott lakik a lányom... Tiszteltetem az öregapádat.

Azzal lekanyarodott a gyepen kanyargó vékony ösvényre, én meg félálomban lépkedtem tovább. Elhagytam a Gerje hidat, a belváros tornyai és a malomkémények már egyre magasabbra nőttek a szemhatár peremén. Tele lett a levegő az augusztus végi alkonyat fény- és illatsodáival. Zörgő szekerek és pöfögő traktorok haladtak el mellettem, nagy porfelhőt kavarva. Szénailatú tündérek kapták vállukra a hosszú nap gondjait, és engem is elröpítettek valami valószínűtlen messzeségbe, egy véresen valóságos mesevilágba. Észre sem vettem, amikor már kapunk előtt álltam. Az egész hazaút egy percnyinek tűnt.

ÜZENET CEGLÉDRE '76

*„Aequam memento rebus.
In arduis servare mentem,
Non secus in bonis!”¹
(Horatius)*

„AEQUAM MEMENTO...”²
Jó volt, kellett
ez a búcsúztató.
Antik volt tán kicsit
s akkor távoli
a horatiusi intelem,
mégis-tán öntudatlan –
vagy illő tiszteletből
magamban könnyedén elvittem.
A szép mondatfűzést-deákul
éppen hogy értettem,
a „mögöttes” messzi szót
aligha sejtettem.

Egyel több a memoriterből.

S majd húsz év alatt
feléledt, kigyúlt
az antik gondolat!
Akkor csak elvittem,
szokásból eltettem –
Ma: hordozom, ápolom,
küszködve vállalom.
Tán még van rá időm,
Hogy..... megtanulhatom,
S egyszer tovább adhatom?!

1 Tartsd meg, ha balsors tornyosodik reád, lelked nyugalmát, és ne örülj nagyon, mert a halál fia vagy, barátom (Szabó Lőrinc fordítása)

2 Őrizd meg nyugalmad!

Ma már mindegy, ki írta
ki küldte, ki adta? –
Egykori ceglédi tanárom,
vagy a régi római költő
vagy talán..... mindkettő?

„IN ARDUIS SERVARE MENTEM!”³

Köszönöm, talán megőriztem.

Igen: voltam mélyen
messze sötétségben,
és voltam fent is
magas fényességben,
kellett az egyensúly,
hogy magamat-terhemet-lelkemet
épen megőrizzem...

„Légy ember, Fiam!”

így mondta akkor
indító búcsúzóul
a szűrő-szemű Direktor.

A minap találkoztunk
a Gimnázium előtt,
s a beteg Direktor
szelídebb lánggal
mint egykor
így szólt, mikor köszönt:

*„Fel a fejjel, Fiam!
Neked
a java még hátra van.....”*

3 Balsorsban őrizd meg nyugalmad!

SZERENCSEM VOLT?

A szerencsével sose tudtam mit kezdeni. Azt éreztem jónak, ha sem így, sem úgy nem függök a szerencsétől. Nem hittem babonákban, nem voltam kíváncsi jóslatokra, horoszkópokra, még a lottózást is értelmetlen pénzkidobásnak tartottam. Belátom, hogy hit és nézőpont kérdése: váratlan és rejtelmes történéseink olykor jók, olykor nem jók, de makacsul logikai okságot, értelmet szeretnénk látni. Legalább a determinisztikus káosz újdonsült elméletét! Természetfeletti lényekkel, ismeretlen szférák erőtereivel vagy a matematikai valószínűség tételeivel magyarázzuk a megmagyarázhatatlant.

Még nem voltam 20 éves, amikor furcsa baleset ért. Nyár volt, tikkasztó augusztus, és a kínosan unalmas (teljesen haszontalan) kötelező üzemi gyakorlat rabolta tőlünk a strandolásra, kirándulásra és udvarlásra való gyönyörű napokat. Reggelente a 63-as villamossal utaztam a gyárba, a Gellért rakparton robogott a villamos, én a második kocsii *nyitott peronján* álltam, amikor iszonyú gyomorgörccsöm lett, azután elsötétedett minden. Amikor magamhoz tértem, a szirénázó mentőautó már odagurult a Gellért téri járdaszigethez, ahová lefektettek. Elájultam a villamoson, összezsuklottam, lezuhantam a peron padlójára – befelé... Az ellenkező irány valószínűleg halálos lett volna. Pár napig maradtam a Mentő kórházban, semmi komoly bajt nem tudtak kimutatni, „vegetatív neurózis” volt a semmitmondó kórisme.

Szerencse? Vak véletlen? Sorsfonal? Vagy mégis angyal őrzött?

Gyakran nem értettem, ami történt velem, mert az okot a látható anyagi világban kerestem, esetleg önmagam bevallott vagy rejtett vágyaiban, netán mások szándékaiban. Az angyalokra nem gondoltam. Jó időbe tellett, amíg megbarátkoztam velük.

Vajon mi (vagy ki) vezette az események sorát, amikor harmadéves egyetemistaként nem egészen egy óra alatt elvesztettem és kalandos nyomozás után megtaláltam a hatalmas bőröndöt, amiben szinte minden „ingóságom” benne volt?

A nyári szünetben el kellett jönnünk a vári kollégiumból minden cuccal együtt, mert felújították az épületet. Összes ruhámat, benne az egyetlen sötétkék vizsgaöltönyömet, könyveimet, irataimat,

indexemet, szóval *egész vagyonomat* bepakoltam a bőröndbe, és utaztam haza. Mielőtt beért a vonat a ceglédi pályaudvarra, kimentem a mosdóba, mire visszajöttem, bőrönd sehol. A kupé üres volt. Arra sem volt időm, hogy végigrohanjak a vonaton, már be is ért az állomásra. Három éve utaztam ezen a vonalon, általában kéthetente, és soha semmit nem hagytam el, nem loptak meg. Amikor a jókora tömeg leszállt, kétségbeesve tekingettem összevissza, hátha... de hiába. Átvillant agyamon, hogy az állomáson rengeteg ember fordul meg, a vonatok több irányban sűrűn követik egymást, nagyon könnyű gyorsan eltűnni akár Debrecen, akár Szeged felé, sőt, a kisvasúton a környező falvak bármelyikébe. Rohantam a pályaudvari rendőrsre (akkor még volt ilyen), de néhány sületlen kérdés után otthagytam a panaszfeltevő közeget, láttam, hogy a hivatalos segítség reménytelen. Hazafutottam hát. Kapunkon benyitva tizenhat éves unokahúgommal találkoztam, akinek gyorsan elmondtam, mi történt; látta rajtam, legjobban attól félek, hogyan mondom el anyámnak. Egy pillanatra visszaszaladt a házba, aztán karon fogott, és már vonszolt is, át a belvároson. Gyorsan előadta ötletét: kérjük meg Ica nénit, akinek autója van, hogy vigyen el a „tett színhelyére”, hátha szerencsénk lesz, és valamiképpen rábukkanunk a bőröndre. Minél gyorsabbak vagyunk, annál nagyobb az esély. Anyjának azt mondta, fagylaltozni megy barátnőivel, arról nem szólt, hogy megérkeztem. Ámultam, milyen találékony, ebben a pillanatban ő volt felnőttebb, az okosabb, én csak hitetlenkedve követtem. Ica néni – anyáink barátnője – éppen tésztát gyúrt, de azonnal vette a lapot, csak a konyhakötényt dobta le magáról, beugrottunk a Mosztkvicsba, és irány az a kis állomás, ahol utoljára állt meg pár pillanatra vonat, épp akkor, amikor jöttem ki a mosdóból. Ica néni amúgy autóversenyző volt a negyvenes évek elején, imádott vezetni. Az országút a vasúti pálya mellett vezetett, és menet közben kiszámoltuk, hogy az eltelt 20-30 perc alatt talán még nem jött másik vonat, amire átszállt a tolvaj. Betértünk néhány tanyába, kérdezősködni. Semmi. Senki nem látott senkit nagy barna bőrönddel. Már-már lemondtunk – hiába a gyors akció, nincs szerencsénk. Rajtam átfutott, hogy most akkor tanulmányaimnak is vége, hiszen képtelenek lennénk pótolni az elveszett holmit. Lépésben gurultunk a kocsival, figyelve minden lehetséges

jelet, nyomot. Teherautók, motorok, kerékpárok, szekerek... semmi gyanús. Egyszerre a makadám úton szembe jött egy robogó, rajta fiatalember, mögötte a csomagtartón meg nagy, barna, négy-szögletes csomag. A bőröndöm! Felkiáltottam, másodpercek alatt megfordultunk, és utánaeredtünk. Azt dadogta a húszéves formájú srác, hogy keresztapjának viszi be Ceglédre a nehéz csomagot, aki külföldre utazik. Holt biztos voltam, hogy az *én bőröndömet* viszi. Hárman voltunk egy ellen, ráadásul nálunk 50 lóerővel több – nem tehetett egyebet, bejött velünk a legközelebbi külvárosi rendőrőrsre. Ott már értelmesebbek voltak, mint a pályaudvaron, ráálltak, hogy mondjam el, mi van a bőröndben, és ha igaz, az enyém, ha nem, vesztettem. Persze hogy igaz volt. Kérdezték, akarok-e feljelentést tenni; mire azt mondtam, ha nem hiányzik semmi, akkor nem. Nem hiányzott. Kirámolni már nem volt idejük, egyben akarták a zsákmányt. Nem telt bele újabb fél óra, hazaértünk. Anyám nagy örömmel fogadott, csak napok múlva mertem, mertük elmondani kalandunkat.

Ha nem velem történik, talán el sem hiszem. Hónapokkal később hallottam a hírt, hogy elfogtak egy vasúti lopásokra szakosodott bűnbandát a Budapest–Cegléd–Debrecen vonalon.

Mekkora szerencsém volt! Szerencsém? Az angyali nyomozó hatóság segített? Vagy a kettő valahogy együtt jár? Lehet, hogy a szerencse csupán az események jó kimenetelének formája, egyfajta végeredmény, de a háttérben a szálakat mégis értelmes és célszerű erő mozgatja? És mi az én szerepem ebben a csodálatos „szerencsejátékban”? Kovácsolom, vagy ajándékba kapom a szerencsét?

A RÉGI-ÚJ ÁLLOMÁS

Indóház, pályaudvar, vasúti állomás, vasútállomás, állomás – melyik nevét szeressem? Régi képeslapokon mindegyik fellelhető. Az indóház hajdanán az „indító házat” jelentette, amikor a sínek fölé favázas csarnokot építettek, ami jobban hasonlított egy fészerekhez, mint a vasparipához méltó építményhez. A pályaudvar a német Bahnhof tükörfordítása, és itthon is hamar elterjedt a nagyobb állomások, és a kicsi, de nagy forgalmú megállóhelyek megnevezéseként. Vidéke válogatja, hogy hol, melyik elnevezés ment át a közbeszédbe. Faluhelyen még ma is mondják, hogy kimegyek a vasútra, ami a legközelebbi megállóhelyet vagy állomást jelenti. Miskolcon a pesti, a kassai és a szerencsi vonatok a Tiszai pályaudvarra futnak be, de Debrecenben a nem kisebb pályaudvart Nagyállomásnak nevezik. Ceglédet a régi képeslapok, a sajtó, a rádió és az irodalom hol állomásnak, hol pályaudvarnak nevezik. Forgalmi rangját tekintve a pályaudvar név illeti meg, hiszen a legnagyobb vidéki állomások egyike.

A díszes épülettömb, a hatalmas belső csarnokok, és a nemrég korszerűsített berendezés között évszázadnyi idő feszül. A mai technika minden csodájával el van látva az ódon épület. A fotocellás és infraérzékelős ajtók, az akadálymentesített bejáratok, kíméletes rámpákkal, a digitális utastájékoztató táblák és képernyők, a térfigyelő kamerák, a jegyváltó és bankautomaták, az érintőképernyős menetrend egészen jól megférnek a régi falakkal és a néhány itt hagyott, ívelt támlájú vasvázaz öreg paddal, amelyeket a falak mentén helyeztek el, úgy, hogy középen táncteremnyi üres tér tárong. Régebben három váróterem is üzemelt a pályaudvaron az első-, másod- és harmadosztályú utasok számára. Ez volt a legnagyobb, a 3. osztályú, ahol kettős sorokban álltak ezek a padok, és még így is tele voltak várakozó utasokkal. Most nem ül rajtuk senki, a néhány utas inkább a csarnok és a vágányok közötti zöldben, a vén fák alatti padokon várakozik. A másik két váróterem ajtaján otromba lakat, évek óta nem működik, üresen, kihasználatlanul dohosan porosodik, pusztul. A szocializmusban persze nem voltak „osztálykülönbségek”, az egyik terem kultúrváróteremként, a másik gyermek- és ifjúsági váróteremként szolgált. Még szerény

könyvtár is volt a kultúrváróteremben, jobbra a szovjet irodalom remekeivel. És volt még borbélyüzlet, csomagmegőrző, rendőrőrs, és persze a jó hírű resti, ahol reggel 6-tól éjfélig mindig volt vendég, a forgalmas órákban egyetlen üres asztalt sem lehetett találni. A mai két állóbüfében a melegszendvics a csúcskínálat.

Amúgy most is nagy a forgalom az állomáson, csak az átszállásra várakozók vannak kevesebben, mert az ütemes menetrend valóban bevált, a csatlakozások is észszerűbbek lettek.

Csak a helyi és a másodosztályú személyvonatokhoz kell most elég sokat gyalogolni az első három vágányhoz, az IC-k és a gyorsvonatok az aluljárón át közelíthetők meg, ahonnan liftekkel is fel lehet jönni a 0 szintre (amikor működnek). Jelenleg alighanem ez az ország legkorszerűbb pályaudvara.

Minden rendű és rangú vonat megáll a pályaudvaron, itt lehet átszállni a Szeged felől jövőknek Debrecen, Nyíregyháza és Miskolc felé és viszont, még hozzá úgy, hogy 3-4 percnél többet nem kell várakozniuk, és gyalogolniuk sem, mert az egymás melletti vágányokra érkeznek az óránként közlekedő szegedi és debreceni vonatok. IC-vel három és fél óra az út Szegedtől Debrecenig. Ennél rövidebb idő alatt autóval sem igen lehet megjárni ezt a távolságot. Ehhez az észszerűsítéshez alig több mint 100 év kellett a MÁV-nak, ugyanis a közvetlen csatlakozás lehetősége már a 19. század végén ugyanígy ugyanígy megvolt... Persze azért is várakoznak kevesebben a várótermekben, mert az indulók kocsival jönnek, az érkezők kocsival mennek tovább, a P+R parkoló hajnaltól késő estig tele van autóval.

Az üres váróteremben két jó arcú, tisztán öltözött hajléktalan fiú áll az ajtónál, kocka alakú MP3 lejátszójukból éles hangon árad szét a metal-rock, bántó visszhangot verve a falakról. A pesti vonatra várnak, de jegyre nincs pénzük. Vajon akad-e kalauz, aki felengedi őket?

HŰTLEN VIDÉK

Szerelmes hazavágyással jöttem vissza. De mi történt a tájjal? Mintha fázna a szívem. Az otthon ízét kerestem, a szent helyét, amelynek varázsa hosszú évekig lelkemben lakott, s most szökni készül?!

Miért? Ki vétkezett? Ki ment el? Ki némult meg? Ki lopta el a csilagsátoros udvarról a kristályzengésű dallamot? Miért nem vall a táj, mint régen, a délutáni kóborlásokon?! A házak se' szólnak vissza. Nem óvja futásom az utcakő. A halogén fényözön semmivel sem biztatóbb, mint az imbolygó lámpafény a gesztenyés soron. Miért nem segít a táj?

Valódinak hittem az emlékek aranyporát? Miért nem adsz nyugtot, gyógyulást hazám homokja? Szőke futóhomok tündérem, hol lebegsz?

Hát ennyire beteg lett a szív? Csodát teremni ennyire képtelen? Mert nem a táj hibás. Lám, most is éppoly szomorú, mint az utas. Fáznak a fák a köd alatt, csillogón könnyezik a sáros gyalogút. Hazavár az alkony, látom az ég szemöldökén. És az otthoni csillagoknak még mindig nincs vetélytársa. Szőkeség lakik azokban még ma is, a Te szőkeséged. Első egymásra ámulásunk, a régi-régi szemek forró párbeszéde zendül onnan ma is. A Te sugaraid jönnek vissza onnan a mérhetetlenül távoli augusztusi csillagokról. Legszebb hír az úrból.

Tabu hát mégis az alföldi otthon. Aligha van ott hatalma mai szerelmeknek. Mostani neked sem. Rá kellett volna jönnöm az első pillanatban. Óv mindentől a féltékeny, szerelmesen bőkezű város, ami nem az övé, amit nem ő adott neked valaha. Ifjúságom pajzsával vesz körül, így őriz meg Neked és magának is. S ahogy fölragyog ez a sose múlt varázserő, megszelídül a táj. Megint véd, elvakít, megbabonáz az otthon fénye. Visszahúz, és újra és újra megajándékoz. Hitet, rászed, de valamiképp örökre szeret.

CEGLÉDI ÁLMOK

Nagyok voltak benned az álmok
és szegények az álmodók.
A gazdag fukar volt
önzést tanult urától a paraszt.
Süket közöny vagy birtokféltés
űzte el innen a legjobbakat.
Volt mégis, aki hitte a közjót,
és épített vasutat, utat, palotát
gyárat, malmot és iskolát.
Gubody nem alkudott: villanyfényt
varázsolt a por és sár fölé
hitte, hogy több fény kell a
dölyfőt őrző deszkakerítés mögé.
Voltak itt messzelátó lelkek
halálra ítélt örült szentek
zabolátlan gazdák
nincstelen hadiárvák...
Apáink álmodtak ide
mocsaras mező helyén repülőteret
új iskolákat, törvényhatóságot,
sportpályákat és új modern templomot,
a hosszú utcákra csilingelő villamost...
Bombák tépték szilánkokra
az óriás malmot, a palotákat,
pompázó kerteket és sétányokat –
velük együtt a merész álmokat.
Más vidéken jóval kisebb város
rangos tartományi székhely
középkori terekkel, egyetemekkel,
ódon utcákon barokk házsorokkal
viruló kereskedelem, polgári kényelemmel
– mikor itt még út se volt.
Századok maradtak ki sorsodból,
a béke, öntudat és teremő akarat
pótolhatatlan évei.

Azért néhány mag kikelt,
megfogta néhány gondolat
a sívó homokot,
hagyott itt nyomot
szépség, szellem és alkotó erő
sok fénylő lélek itt talált célt
és ide látott jobb jövőt.
„Mi dolgunk a világon?”
széthulló eszmék globális zavarában
lehet, hogy „csak” annyi:
megmaradni házunkban s hazánkban
vállalni új álmok álmodását,
s hálátlan szerepben szolgálni
tovább elvetélt álmaink városát.

GENIUS LOCI

Mindig nagyobbnak akartam látni, szebbnek és vonzóbbnak. Visszasírtam a múltból régi rangját, felejtve a poros, sáros utakat. Mert falusias kültelkeivel és óriási határával, negyvenezer lakójával, a múlt század első felében mégis az Alföld nagy városának számított. 1940 és 1960 között népesebb volt, mint Baja, Eger, Veszprém, Kaposvár, Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Sopron, Munkács vagy Ungvár. Büszke voltam rá, hogy a Hild építette református Nagytemplomban kereszteltek, amely Közép-Európa legnagyobb protestáns temploma, „kálvinista bazilikának” is nevezik.

Amikor születtem, alig volt tucatnyi pormentes utca, legfeljebb még néhány makadám, csak a belváros utcáit borította kis vagy nagy kockakő (valószínűleg macskakő), helyenként aszfalt, a többi utcán a járdát téglákkal rakták ki, legalább azokat ne borítsa sár. Bizony a városiasság elemi ismérvei is hiányoztak a népes városból. Vízvezeték és csatornahálózat csak a belváros legfeljebb tucatnyi utcájában volt. A telefonállomások száma 1000 alatt volt, villanyhálózattal ugyan 1908 óta el volt látva a város, de kültekli utcáig és a tanyáig nem értek el a távvezetékek. 1-2 autóbuszjárat működött a vasúti pályaudvar és a városközpont között, akadt 1 vagy 2 magántaxi, viszont fiakkerekből volt bőven. A fő közlekedési eszköz a kerékpár volt. Nem tudom, mennyire hiteles a szám, de egy felmérés szerint még az 1970-es években is kb. 30 000 bicikli gurult a város és környéke útjain.

De dolgozott még a hat nagy malom és a téglagyár, voltak vörös salakos tenispályák, állt még a gyönyörű villasor a híres ostorfákkal szegélyezett Rákóczi úton, a hatalmas platánokkal, pompás virágágyásokkal, sétálóutakkal és padokkal tarkított Gubody-kert, dísz volt a Városi Vigadó, átszelte a várost két kisvasút – megyei város volt, és nagy terveket dédelgetett.

Felépült az új Kultúrpalota, benne a gyönyörű színházterem, olvasóköri, önművelő egyletek sokasága gyarapította a tudást, terjesztette a művészetet. Pezsgett a közélet, több nyomda működött, megjelent három helyi hetilap, két vagy három mozi vetített, bankok, hitelszövetkezetek mozgatták a gazdasági életet. Nyarakon zsúfolt volt a strand, a focipályán zúgott a tribün a vasárnapi

meccseken. A vásártér nem illet ugyan az impozáns Gimnázium mögé, de tanítás után olcsó volt a kései dinnye, a szegény diákoknak pazar csemege.

Virágzott a sport számos ága, világbajnokok és olimpikonok nevelkedtek itt. A felvirágzás időszaka fájdalmasan rövid volt. 1944-ben az amerikai bombák felszaggatták a nagy pályaudvar vágányait, letarolták, felégették az állomás minden műhelyét és berendezését, romba döntöttek gyönyörű villasorokat, hetekig égett a nagy hengermalom, elpusztult a villanytelep, a világégés lángjai elemésztették a merész terveket.

Azután a szocializmus mást akart, más irányt, más utat szabott, lebontott majd minden addigi alkotást. Maradt évtizedekig a por és sár, épült néhány „szocreál” kockaház. Heti piacokon tarka sokaság özönlötte el a várost, szekerek és kerékpárok ezrei, sátorozó árusok százai lepték el a tereket és a belváros utcáit, a forgalmat dobogóra állított rendőrök irányították a keresztezésekben. Délidőben alig lehetett mozdulni az utcákon. Azután megszüntették a két helyi érdekű vasutat, eltűnt a cammogó gőzös, múzeumba költöztek a kürtölő dízelek, és nem lett helyettük villamos, pedig akkor észszerű lett volna. Ma persze autón jár mindenki, és aki egyszer megszokta, az nem szállna villamosra, így hát nevetségesen gazdaságtalan lenne az üres kocsikkal zakatoló villamosjárat. Utólag nem lehet bepótolni az ódon modernitást, ami korszerű volt 100 éve, ma hóbortos díszlet lenne csupán. Be kell látnia, hogy ami legfeljebb óriási poros-sáros falu volt a 19. század végén, abból a 20. század végére sem lehetett patinás város. Azt a „patinát” általában csak jóval nyugatabbra lehetett beszerezni, és annak is megvolt a maga ára.

Olcsó, erőtlen nosztalgizálás az egész, avagy a szülőhely-szerelem mélyebb titkot rejt?

Ez a város és ott élő anyai nagyapám adta gyerekkorom minden boldogságát.

A belváros egyik főterének, az egykori Árpád térnek járdakövei és öreg házainak falai még hallották nagyapám száz évvel ezelőtti hangját, amint vasárnap a templomból jövet, félóránnyira leült lutheránus barátaival a piros támlás padokra, és megtárgyalták a világ dolgait. Így volt ez szokásban az ötvenes években is, amikor

már engemet is elvitt magával a templomba, és istentisztelet után ugyanúgy leült öreg presbitertársaival egy kis időre a téren, hogy elélőljöjenek a megbolondult világ forgásán. Amíg beszélgettek, én megvettem a vasárnapi lapokat Madurkai bácsinál, a vak újságárusnál (elég csinos szürke bádobódéja a korzó elején állt), azután sétáltunk haza a messze kertvárosban álló családi házhoz, ahol várt ránk az ünnepi ebéd, mert vasárnaponként azért jutott hús is, gyümölcs is az asztalra. Nyári és kora őszi vasárnapokon a kerti lugasban, a „szaletliban”, ebédeltünk. X lábú hosszú fehér faasztal, két hosszú pad az asztal két oldalán és néhány kerti szék, ugyancsak fából, szép fehérre festve.

Nagyapám ezekben az években lopta be magát gyerekszívembe, és azután ott is maradt nemcsak halála napjáig, de mindmáig. Bölcs szeretettel tanított ezerféle ház körüli apró munkára: kukoricát morzsolni hosszú téli estéken, segédkezni szinte mindenben. Ott sündörögtem mellette, amikor felújította a fáskamrát, amikor fejtettük a bort, amikor rendet raktunk a padlásra, amikor etettük a malacokat, amikor összesöpörtük az őszi faleveleket, amikor elgereblyéztük a fölászott kertet, amikor lengőhintát csinált nekem a két fűzfa között, amikor bontottuk a rossz gyümölcsösládákat vagy a régi kerítést, és félreraktuk a még jó deszkákat, gondosan kihuzigálva belőlük a rozsdás szögeket, amikor együtt elgályogoltunk talicskával oltani való mészért a jó távoli TÚZÉP-re, amikor gyümölcsöt válogattunk, amikor szilvalekvárt főztünk az udvaron... Délben mellé ültem, meghallgattuk a híreket a kis barna bakelit dobozos néprádió, amit a köznyelv „Horthy-rádió”-nak” nevezett el, mert 1939/40-ben dobták piacra, mindössze 48 pengőért (a nagy Orion világvevő eltűnt a háború alatt). Fogságban lévő, majd korán meghalt apám helyett nagypapa volt apám.

Az ötvenes években a településeken mindenfelé felszerelt utcai hangszórókat, illetve a belőlük harsogó szövegeket meglehetősen utáltuk. Rendeletek, felhívások, rendőrségi közlemények, munkaverseny-eredmények, kuláklisták, beszoigáltatási lemaradások, a hazai napi politika és az imperialista nyugat ármánykodásának olykor tragikomikus hírei ömlöttek a megafonokból kis megszakításokkal kora délelőttől késő délutánig. Amikor azonban a belváros templomainak harangjai csaknem egyszerre megszólaltak,

a harangszó teljesen elnyomta a bömböldék ordítását. Nagyon élveztük. Márpedig akkortájt napjában többször is megkondultak mindhárom belvárosi nagy templom harangjai: temetésekre, elhunytak emlékére, misékre, és persze déli 12 órakor. A harangzást nem merték betiltani.

A nagy kockakövekkel burkolt, kissé lejtős Szent Imre herceg utcán hányszor gurultam végig kedvenc biciklimen, sietve vissza a gimibe szakkörre vagy önképzőköri előadásra. Igaz, akkor az utcát Beloiannis utcának hívták, az ötvenes évek végén jártunk. Innen nyílt a Bársony utca, ahol az a néni lakott, akihez vasárnap délutánonként látogatóba mentem édesanyámmal. Nem szerettem az eseménytelen vasárnap délutánokat, de a Bársony utcai nénihez szívesen mentem, mert lakása lenyűgöző. Gazdag polgári lakás volt, század eleji, ónémet stílusú faragott bútorokkal, a falakon érdekes festményekkel és fényképekkel, a könyvszekrényben rengeteg képes útikönyvvel és térképpel. A néni megengedte, hogy lapozzam a könyveket, és ekkor repült velem az idő, mert képzeletem messze tájakra vitt a távoli városok képeit nézegetve. Soha tudtam meg, miért hívják Bársony utcának az utcát. Ritka utcánév, még a fővárosban sincs ilyen. Vajon egy régi kelmekészítő műhelyről kapta nevét, vagy egy Bársony nevű városatyától, esetleg Bársony Rózsi színésznőről, ami nem valószínű, hiszen a névadás idején még éppen csak megszületett, és különben sem volt semmi köze az utcához, de még a városhoz sem. Lehet, hogy a néni tudta a név eredetét, de soha nem kérdeztem meg tőle.

A diákkort nagyszerű tanárain tették élményszerűen gazdaggá. Általános iskolám volt egykor az ország első polgári iskolája, 1869-ben nyílt meg, még engem is polgári iskolai tanárok és kirúgott apácák tanítottak. A gimnáziumot, ahová jártam, 1899-ben alapították, az iskola szellemisége, tanáraink műveltsége, bátorsága és jelleme magával ragadott bennünket; olyan útravalót kapunk, ami erőt adott a helytálláshoz „Ember lenni mindig, minden körülményben.”

Az utóbbi harminc évben nagyot változott a város, nem sárosak már az utcák, van szinte minden házban villany, víz, gáz és csatorna. Összkomfortos település, megvan minden egyéb is, ami a modern városi élet feltétele: sok ezer telefonvonal, kábeltévé és

világháló, böhom nagy áruházak, bankok és szállodák, új középiskolák, nagy, modern kórház, versenyszoda, termálfürdő, aquapark, kaszinó, pizzériák, kínai áruházak és éttermek...

A fejlődés mégis féloldalas, a régi bájból sok minden elveszett, az élet kényelmesebb, de rohanóbb, idegesebb és ridegebb. Már nem a Nagytemplom kupolájának csúcsa a város legmagasabb pontja, hanem a meztelen betontornyával 100 méter magasan égbe nyúló mikrohullámú átjátszóállomás antennái.

Az álmok mindannyiszor visszatérnek, néha olyan valóságosnak tűnnek, hogy ébredés után még percekig nem tudok szabadulni az álombéli világból. Legtöbbször villamosokról álmodom, amelyek a pályaudvartól indulva végighaladnak a Kossuth Ferenc utcán – Árpád utcán – Bocskai úton, és kimennek egészen a határban fekvő szőlőskertekig; egy szárnyvonal a Budai úti új termálfürdőig vezet. Az idők kusza hálójában hol száz évvel ezelőtt járok, hol előrefutok a jövőbe. A régi villanytelep közelében magas, sokemeletes házsorokat látok, olyanokat, mint Németországban egy Eberswalde nevű településen, ahol úgy ér véget a város, hogy a két-, háromemeletes bérpaloták sora egyszerre megszakad, és minden átmenet nélkül pusztaság veszi körül a várost. A házak hátsó erkélyei a mezőre néztek. Hogy lehet így vége egy városnak!? Hol vannak a kis házak, a ritkuló porták, hol vannak a hosszú kertek, hol vannak a baromfiudvarok, hol a kukoricás vagy lucernaföld, ahová bele kell simulni a hátsó kert végének? Hogy lehet így „befejezni” egy várost?!

Az álomban persze nem így volt, megvolt a szabályos átmenet, a szép, nagy házak után kisebb villasor következett, majd zárt kertek, sportpályák és néhány raktárépület, el egészen a vasútig, a felüljáró tövéig, odáig, ahol ma a valóságban is egy újonnan épített, okosan kialakított körforgalmi csomópont van.

Végigmegyek a Puskaporos utcán, kiérek a Széchenyi útra, a Kálvária temetőhöz. Erre vitt utunk akkor is, ötven éve, amikor először kísértem haza szerelemittas szívvel a kedves lányt, aki félve-örülve engedte, hogy kézen fogjam.

Hol is van a virágüzlet? Még mindig álmodozva, szinte gépiesen veszem meg a virágot, és megyek be a temető kapuján. Közel a sír a bejáratához, lépéseimet meglassítom, lábam alatt csikorogva

nyomódnak össze az út apró kavicsai. Délidőben üres a temető, úgy érzem, végtelenül egyedül vagyok, de ez most jó érzés, csöppnyi meghittség burkolja a pillanatot, amikor beteszem az egy szál sárga rózsát a kővázába. Félhangosan még mondok is valamit annak a hajdan volt szőke lánynak, aki itt porlad a súlyos kőlap alatt, de ezt már magam sem hallom a Széchenyi úton dübörgő kamionok zajától. Nem is kell, elég, ha ő meghallotta.

Igazi otthonunk talán sokkal kisebb, mint egy ország. Belakni csak néhány kilométernyi, legfeljebb néhányszor tíz kilométernyi terület tudunk. Ráadásul megöregedve, a helyek összezsugorodnak, a gyerekszemmel nagy messzeségeknek látott távlatok eltörpülnek. Szülővárosomat ma a közbeszéd legtöbbször kisvárosnak, az urbanisztika középvárosnak nevezi, lakossága 70 év alatt alig változott, ám annyira mégis nagy, hogy elfér benne gyermekkorom és ifjúságom megszámlálhatatlanul sok ajándéka.

TÁJAK, SORSOK, EMBEREK

A VÁGÁNYOK MELLETT TESSÉK VIGYÁZNI!

Vágányok hálója közt vergődő ezernyi vidéki gond, piszkos, borostás távolok vastörvényű randevúja, a „királydinnyés homokok” három műszakos delegációja, repedt ujjú kezek idomtalan markolása 15 forintos borok sötétzöld literes üvegein.

Minden zug ismerős itt. Sok száz érkezésem és indulásom végállomása ez – 20 éve már. Temérdek emlék tethelye, százezernyi emberi villanás színtere. Itt fogadott először a sínek közé is bebújó, fölényes főváros csábító zsvajja; a füstös csarnok homlokzati üvegfalán át túlvilági játékszernek tűntek a körúti villamosok.

Búcsúk és randevúk tanúja. Szombat déli vagy kora délutáni hazaindulások starthelye. Emlékszem: az Irányi utcából gyalog mentünk ki a Kiskörútig és onnan 49-essel idáig – jegyet csak nekem kellett váltanom, őneki szolgálati szabadjegye volt az édesapja után, én legtöbbször előző este, bizonyára kényszeresen, megvettem – máskor lejtöttünk egy megállót a 45-ös villamossal az Erzsébet híd csonkjától – akkor is csak a 49-esig.

A csarnok elsőről vagy a külső 5. vágányról indultak a vonatjaink. Négyre hazaértünk, a Gubody kert sarkáig együtt mentünk – és vasárnap este fél hétkor indultunk vissza a szegedi sebesvonattal. A Kőrútról nézve van bal oldalon egy újságos-bazáros pavilon, sok este vártam ott háromnegyed nyolc körül, ha csak ő utazott haza hétvégén. Aki a 49-es felé tartott, annak ezen a kijáraton volt a leg-rövidebb útja (és egyébként is: ennél a kapunál szoktak le leg hamarabb a használt jegyek begyűjtéséről, ami a középső kijáratnál még talán 10 évvel ezelőtt is divat volt – előttem máig is homályos ügyrend folytán).

Furcsa üvegtömlőként tarkán pulzáló sugarakban lökte ki magából kevés és szűk nyílásán a hatalmas csarnok az „emberanyagot” – mint megelevenedett Bernoulli-törvény. Kívül általában kevesen várakoztak, a „biztos” találkozók, a rögzített randevúk törvényes helye a vágányok vége volt, még belül a csarnokon. Bámészkodva álltam a visszakunkorított sínek behajlított karjai között. A kerékhívó fényes acélszalagokból ÁLLJ-t parancsoló, széles-fekete-olajos-rozsdás ütközők és lökhárítók lesznek. Ez valami VÉG.

Eddig kell jönnöd, eddig jöhetsz, a többi már más világ! Jól tudom, hogy a mozdonyok négy-öt méterre állnak meg a szembefordított vastenyerektől, tisztelven és ismervén önmagukat. Régebben a híres 424-esek és a nagykerekeű, hegyes orrú gyorsvonati 328-asok, ma a zöld és piros Dieselelek vagy a kék villanymozdonyok is. Minden ezen a négy méteren múlik! Nem a beton támbakokba ágyazott ütközőkön, hisz ha csak egyszer is megszegné a menetrendet valamelyik fellázadt mozdony, ezek a végállásjelzők gyorsan ki egyenesednének, és az üvegfalón túli világ is megtudná, melyik vágányra érkezett a szerelvény.

Azokon a vasárnap estéken inkább kívül várakoztam, a lépcsők alján vagy a villamos járdaszigetén. A szőke hajkoszorú, a hosszúkás, selyemkendős halvány arc eltéveszthetetlen volt.

A külső ötödik vágányon történt az a tragédia is, aminek kényszerű nézője lettem. Pizskos, véres, ostoba, kemény halál volt. Péntek este, vagy inkább késő délután, mindenesetre egy szabad szombat előtti. Kelet-Magyarország tehát hazafelé indult! Én is köztük, bár csak a Kiskunság csücskéig. Ilyenkor, ha valaki a pénztárak után ni hömpölygésbe sodródik és nem eléggé erőszakos, ha akar, ha nem: Mátészalkára fog utazni – vagy legalábbis elindulni, s jó szerencsével legfeljebb Cegléden vagy Szolnokon lemaradni. Tarka, megvadult, kormányozhatatlan, féktelen tömeg. Fáradt és elszánt, szomjas, engesztelhetetlen magyarok és nem magyarok. Ha mérhető volna, kimutatnánk, hogy itt és ilyenkor a koncentrált indulatok erejével valóban csak a gőzösök és generátorok vehetik fel a versenyt, csak a 100 tonnák és a tízezer voltak. Az emberi és géphangokból kevert hangzavar kiismerhetetlen, de összetéveszthetetlen. Harsány férfiüvöltések, mély és sipító asszonyhangok, cseccsemősírássok és gyereksikongások tízféle tájszólásban. Cigány és német vendéghangok furcsa gyözködése a hangszórók torz monotonijával és a csarnok óriás-öblében számtalan visszhangot verő gépszuszogásokkal, füttyel, kürttel, fékcsikorgással: mint egy vasacél-üveg és betonhúrokon játszó őrült gőzhegedű, vagy valami gyötrődő villanyorgona.

A külső 5. felé siettem, cikkcakkban kerülgetve a párhuzamosan tóduló tömeget. Még üres volt az ötödik vágány, de a nagy irányítótorony felől már látszott: most tolják be a vonatot. A jobb oldali

peron hosszú aszfaltszigetén tömött, hullámozó sorfal türelmetlenkedett. Megkezdődött a dulakodás a helyekért. Az ülő, álló, szorongó, szűk, homályos zugokért, a 4-5 órányi birtokért. A hátráló szerelvény éles fütty és kürtölés közepette még nyikorogva gurult, tízesével kaptattak fel a lépcsőkre a honfoglalók.

Az egyiknek nem sikerült. Visszaesett. Alázuhant. Darabokra vágták a kerekek. Néhány méterrel előttem.

A peron sikoltott egyet, lassan végigmorajlott, azután elnémult. Halálos csendben állt a sorfal. A látvány a kíváncsi fontoskodókat és a balhézó huligánokat is visszahőköltette. A vonat még két-tőt-hármat vonaglott, és vadul megállt.

Mentő nem jött, csak fekete, zárt autó. Szirénázás, dudálás nélkül, zászlótlanul. Szinte lopózva, lassan, furcsa biztonságérzettel surrogott végig a peronon (épphogy elért a kettévált sokaság között). Sietség nélkül, szabványos gonddal takarították el az embert. Nem tudtam meg, ki volt. Mármint a nevét, a korát, a foglalkozását. Arra sem emlékszem, hogy a másnapi lapok apróbetűs feketekrónikáiban szerepelt volna. Rádióhír sem lett belőle.

Egy literes. sötétzöld kövidinkás üveg volt a bal kezében (már hiányzott belőle), kékes-piszkos, vastag öltöny, a négyszögletes, zsíros kis fabőröndhöz, az elmúlt vasárnapi Népszavába csomagolt ajándékot kötöztött a családnak. Zöldes, kis karimájú, zsinóros kalap, elgurult férfifej, és nagyon sok, sötétpiros vér.

Nem volt cigány.

A megtorpant szerelvényre azután lassan fagyos fegyelemmel kezdtek felszállni az emberek. Tolongás nélkül, bár nem udvariasan, inkább konok döbbenettel. Hány irányból fakadt rejtett indulat terelte akkor egy mederbe a tarka tömeg magaviseletét? Kit az egyszerű félelem, kit a gyors átmenet misztériuma, kit a tudatlan tömegpszichózis, kit az illedelmes kegyelet, és kit a tehetetlen düh, kit a személytelen gyűlölet és kit a személyes fájdalom? Nagy, hosszú csönd volt a vonat körül.

A helyszínelő rendőrök és vasutasok is elmentek, röviddel a hullaszállító autó után.

Felszálltam én is a már majdnem tömött, legközelebbi 2. osztályú kocsira. A szerelvény nem tolatott beljebb, amúgy is legfeljebb ha egy vagonnyi hossz maradt a szokásos, előírt starthelytől. Az a

középajtós, kétrészes, sülyesztett lépcsős újfajta kocsi volt, amiben jobban szerettem utazni, mint a hosszú folyosós régebbiekben. Talán az alacsonyabb, kényelmesebb, négyszemélyes ülések miatt, aminek a karfájára is rá lehetett nehezedni, jobb híján, és ha az ülő utas nem volt kényes; talán a homályba vesző gyermekkor riasztó emlékei miatt, amikor csak azokból a hosszú kocsiból állt az első osztály, sokszor még golyóktól sebzetten, lyukas tetővel, olajmécsessel vagy kékes gázlánggal, de így is előkelőbben a vaskályhás, falócás 2. osztályú, piros marhavagonoknál.

A kocsi lassan megtelt. Valószínűtlen csöndben nyomult be a megzavart utazóközönség. Azután elült a mozgolódás is, mindenki helyére fészkelte magát, ki ülve, ki állva vagy megtámaszkodva valamelyik szögletben. Most, hogy itt volt már az indulás ideje, halkán megindult a beszéd. Kezdték kibuggyanni az elébb még a döbbenet görcsében rejtőző szavak. Tényleg csak szavak, legfeljebb félmondatnyi kiszólások, hiszen honnan volna más, vagy nagyobb-különb szókincese a szabolcsi betanított állványozónak a halál tiszteletére, mint az élet disznóságaira.

Végre hasonlítani kezdett a kocsi zsongása a rendes péntek esti vonatokéhoz, amikor hirtelen pattogó, katonás utasítások hangja nyomta el az újra éledő társalgást:

Tessék a kocsiból kiszállni! Kérjük a kocsit azonnal elhagyni! Siesünk, kérem a kiszállással! A kocsi állva marad!

Két-három eddig nem látott vasutas tiszt sietett végig a kocsin, vitát nem ismerő mozdulatokkal szorgalmazva távozásunkat. Nem kis ügyel-bajjal, csomagok közt bukdácsolva visszaözlött vagy száz ember a peronra, én is velük. Mert a gyilkos kocsira szálltunk, és a tettes nem utazhat tovább! És valóban, mintha most minden újra játszódna: ahogy rámeredek a kerekre, a rugókra, a forgózsámoly acélkoszorújára, a dinamó tengelykapcsolójára. A lépcsőn a rácsokba szorulva haj- és ruhafoszlányok.

Elöl és hátul gyorsan szétszedik a kocsi vonóhorgait és kábeleit, azután a szerelvény első fele előrelódul: kivontatják a vérző, üres 2. osztályú kocsit. Körülbelül fél óra múltán újra összeáll a vonat, újra megtelik. Másik, tiszta és ártatlan kocsi kerül a helyére, én is felszállok, ülőhelyem van. Ez a kocsi a legüresebb a hosszú szerelvényből, valami szétszórta innen az embereket, sokan inkább

bezsúfolódtak a többi vagonba. Itt kínos, terhes csend üli meg a
fülkét. A korábban már-már lábra kapott zsongás végképp befa-
gyott. A vonat lassan elindul, alig kétórás késéssel. Még hallani az
ismerős hangot a peron faoszlopain ásítózó hangszórókból:

Személyvonat Cegléd–Szolnok—Debrecen–Nyíregyháza–Záhony
felé a külső 5. vágányról elment.

S mintha fölösleges volna hozzátenni a begyakorlott felszólító
mondatot:

– A vágány mellett tessék vigyázni!

A KIS NYÁRI

Ötvenéves érettségi találkozókon a gimnázium kertjében állított kopfánál emlékeztünk elhalt osztálytársainkra, köztük Nyári Imrére, aki elsőként, 19 évesen ment el. „Kis Nyári”-nak hívtuk az alacsony, vézna, tizenévesen is aszott fiút. Súlyos szívelégtelenséggel, csökevényes billentyűkkel született, ereiben állandóan keveredett a friss és a használt vér, ezért volt kékes-lilás a bőre; formátlan lapátujjain aránytalanul nagy körmök nőttek. Csúnya volt és torz. Az orvosok nem sok jóval biztatták a szülőket: egy, legfeljebb három évig élhet. De rendesen elvégezte az általános iskolát, és tizennégy évesen osztálytársunk lett a gimnáziumban. Közel laktam hozzájuk, az utcánk arra a térre futott ki, ahol a házuk állt. Két egészséges testvére volt: jóképű, magas öccse és álomszép húga. Imre nem járhatott gyalog iskolába, hiszen pihenés nélkül száz métert sem tudott menni, annyit is lassan, zihálva, vonszolódva – aki elhaladt mellette, szánakozott (talán undorott is?) –, a gimnázium pedig több mint két kilométerre volt, busz nem járt. Az első évben nagybátyja hordta őt reggelente és vitte haza tanítás után kerékpáron, olykor kis robogón. Másodiktól meg én fuvaroztam saját Csepel biciklimen, amit előző nyáron vettem szünidei keresetemből. Odagurultam a házuk elé, ő pontosan negyed kilenckor kijött a kapuba, felült a kipárnázott hátsó csomagtartóra, átfogta a derekamat és indultunk. A városi rendőrök már ismertek bennünket, soha nem tették szóvá a közlekedési kihágást. Nagy havakban, a legkeményebb fagyokban előfordult, hogy tolnom kellett a kerékpárt; ilyenkor hamarabb indultunk, s ha pár percet mégis késtünk, egyik tanárunk sem hibáztatott. Amikor a gimnáziumhoz értünk, két osztálytársunk leszaladt a második emeletről, és átvette Imrét – csuklófogással összekulcsolt kézfejükre ültették, ő a nyakukba fógózkodott, és vitték föl az osztályunkba. A tanítás évtizedes hagyomány szerint 8.40-kor kezdődött, elsősorban a tanyavilágból és a környező településekről bejárók miatt.

Imre jól tanult, valószínűleg ez volt egyetlen sikere. Ragaszkodott hozzá, hogy ő is kimenjen a katedra elé, és állva feleljen, a táblánál oldja meg a matekpéldákat, ahogyan mindenki más; tanáraink hiába mondták, hogy helyén maradhat, ő kiment és helytállt, így

egyenértékűnek érezte magát velünk, hiszen minden más programból kimaradt. Nem jött le szünetekben az udvarra, még a nagyszünetben sem – szívesen vittük-hoztuk volna, ő nem akarta. Talán erre már nem futotta erejéből, de gyanítottuk, inkább azért, mert riasztotta, hogy bámulják és sajnálkoznak. Mi, a C osztályban folyamatosan láttuk a „kis Nyári” küzdelmét. Állandó „memento mori” volt közöttünk, ami valamiképpen már az érettségi előtt érettebbé tett bennünket; erkölcsi értelemben biztosan. Az osztálykirándulások szervezésekor bizony gombóc volt a torkunkban, hogyan mondjuk el neki, hogy most Balatonaligára megyünk, most meg Sopronba. Soha nem láttuk tornadresszben, fürdőnadrágban...

Legfeljebb elképzeltük, hogyan fürdeti otthon öccse vagy apja. Ritkán volt beteg – ő maga volt a betegség. Semmiféle gyógyszert nem szedett; bajára nem volt gyógyszer. Ott élt közöttünk, mégsem tudtuk átélni, mi zajlik benne, mit érez, mit remél, tervez, miről álmodik. Megszoktuk a rejtélyt, hogy él, megtettük, amit lehetett: a korlátokon belül elviselhetővé tenni napjait – de egészségesen hátrítottunk is. Hogyan gondoltuk volna el, milyen látnia, amikor fociunk, birkózunk, úszunk, hógolyózunk – és milyen, amikor lányokhoz közeledünk.

Néha átmentem hozzájuk délutánonként, együtt írtunk leckét, magoltuk a latint. Segíteni nem kellett neki, jól memorizált és okosan oldotta meg a példákat, de kíváncsi voltam az otthoni környezetre, amiben semmi különös nem találtam. A család is úgy élt, mint mi az iskolában: egy határon túl nem vettek tudomást arról, hogy hamari halálra ítélt rokkant van közöttük. Testvérei viháncoltak, szórakoztak, üvöltették a magnót vagy a rádiót. Szülei arcán letörölhetetlen szomorúság ült, de ezt csak az vette észre, aki ismerte Imrét. Apjában furcsa visszafogottságot, valami kéréző szelídségfélét éreztem; anyja jól megtermett, hangos, indulatos nő volt, mindig készen a támadásra, perlekedésre. Anyagilag jobb helyzetben voltak, mint mi. Engem kitüntettek kedvességükkel, látták, hogy fiuk nemcsak elfogadja tőlem a segítséget, hanem ragaszkodik is hozzám.

Megleptünk, hogy érettségi után tovább akar tanulni. Ez már túlzás! Hogy fogja bírni?! Felelőtlenség, a sors kihívása. Nem elég, hogy leérettségizik? A legközelebbi egyetem Pesten van. Hogyan

utazik, és ki törődik vele úgy, ahogyan itt mi? Az lett volna természetes, ha ott helyben, az egyik városi irodában vállal munkát. A család akkor már tervezte, hogy beszereznek egy akkumulátoros rokkantkocsit, amivel önállóan is tud mozogni. Először igazgatónk és tanáraink is le akarták beszélni tervéről, hosszan tanácskoztak a szülőkkel, végül is Imre beadta jelentkezési lapját. A Közgázra jelentkezett, terv–matematika szakra. Elsőre felvették, így napi kapcsolatom megszakadt a „kis Nyárrival”. Hallottam, hogy kollégiumi társai befogadták, segítették. Ahol nem volt lift, ugyanúgy vitték, mint mi a gimnáziumban, bár olykor erőltette, hogy fél vagy egy emeletet önállóan menjen. Az első félévben, amikor meglátogattam, jó kedélyűnek tűnt, lelkesen mesélt a tanultakról.

Engem is elsőre felvettek a Budapesti Műszaki Egyetemre, de számomra nem volt magától értetődő, hogy ott a helyem. Talán akkor hasonlítottam össze először kettőnk sorsát, és szégyenkeztem. Mik az én kilátásaim, és mik az övéi? Letaglózott a felismerés, hogy ő boldog és hálás, én meg nyüglődöm, hitetlenkedem, végig tudom-e csinálni az öt évet, és jó mérnök lesz-e belőlem. Nem tudom, Imre mennyit töprengett saját sorsán, mennyi volt benne a bizakodás, a félelem. Próbálta jól érezni magát a saját világában; megtanulta másképp értékelni az arányokat. Ahogy múltak az évek, talán felcseperedett tudatában a gyógyulás reménye is. Hát-ha megéri, hogy a tudomány... új szívbillentyűi lesznek... Amikor gimnazista lett, már biztosan voltak álmai, és hitte, hogy ha eddig ereje volt élni, lehet tovább is. Ezért jelentkezett egyetemre. De mindig száraz tényként közölte: „addig el tudok menni”, vagy: „álljunk meg egy kicsit, mert tör az ülés”, nem beszélt betegségéről, elmúlt éveiről, a félelmeiről és reményeiről. Mi meg nem kérdeztük, nem faggattuk; hogyan is mertük volna?

Az első félévet jeles eredménnyel végezte, társai, tanárai ámulnak teljesítményén. Bennem pedig folytatódott az összehasonlítás, amelyben lelkiileg alulmaradtam. Hogyan viselném én az ő sorsát? Nem átkoznám-e az órát, amikor ilyenek születtem? Nem vádolnám-e az orvostudományt, hogy még nem talált gyógyírt bajomra? Talán öngyilkos lettem volna. És vele együtt erősödött a reményem – lelkesültségem? –, hogy ha még pár évet kibír, lesz életmentő eszköze az orvostudománynak. Akkoriban már hallottuk,

hogy külföldön olyan műtéteket végeznek, amelyekkel szinte új szívet adnak a betegnek. Hátha! Most már sikerülnie kell!

Február elején jött a hír, hogy Imre kórházba került agyhártyagyulladásal. Megfázott? Nem vigyázott eléggé magára? Túlerőltette védtelen szervezetét? Mégis magányosabb volt a fővárosban, mint otthon? Kétszer tudtam úgy meglátogatni a kórházban, hogy beszélgettünk. Másodszor már berácsolzott ágyban találtam, alig volt benne élet. Megismert, és úgy örült nekem, ahogyan a túlvilágra indulók örülnek az ittenieknek. A távolság meghatározhatatlan volt közöttünk. A félig öntudatlan, kínoktól összepréselt test, a vonagló arc rettenetes látványa megtorpantott, de erőt vettem magamon, és egészen közel hajoltam a rácsokhoz. Addig soha nem tapasztalt érzés markolt belém; tudtam, hogy nincs visszaút. Utolsó értelmes mondata ez volt: „...pedig a matematikát nagyon szerettem”. Amikor másnap ismét bementem, már üres volt az ágya. Az orvos megkért, hogy én mondjam meg szüleinek a halálhírt, mert nem akarja, hogy táviratból értesüljenek fiuk haláláról. Szorongva csöngettem be a házba. Amikor Imre édesanyja megpillantott, irtózatossá kiáltott. Néhány rövid mondat után eljöttem, apja kísért ki, és miközben megölelt, valami köszönetfélét dadogott. A temetés után a család megmutatta naplószerű jegyzetfüzetét, szerelmes levél is volt benne, soha el nem küldött levél.

Miért eddig? Miért így? Miért ekkor? Válasz nincs ötven év után sem, csak a kérdések súlyosabbak. Az ötvenéves találkozón 94 éves tanárunk elmondta, hogy felejthetetlen számára a látvány, amikor a kapuban a „kis Nyári” leszáll a bicikli csomagtartójáról, a két fiú kezére ülteti, és viszik fel az osztályba. „Amikor ezt láttuk az ablakból, minden reggel elcsitult egy percre a tanári, elhalkultak a viták, abbamaradt a locsogás. Mindnyájan ezzel a képpel indultunk az óráinkra, és arra gondoltunk, hogy a mai első leckét ti adjátok nekünk.” Imre sorsa legalább szolidaritást keltett? Vajon ő mennyit érzett ebből? Alig negyvenkilós testét könnyű volt felvinni a második emeletre, de lelkét meddig tudta felemelni szánalommal vegyes szeretetünk?

KÉT FIÚ ÁTUTAZÓBAN

Kocka alakú MP3 lejátszóból jött a hang, bántó visszhangot verve az üres váróterem falairól. A nagy vidéki pályaudvar díszes épület-tömbje, hatalmas belső csarnokai és a nemrég korszerűsített berendezése között évszázadnyi idő feszült. A mai technika minden csodájával el van látva az ódon épület. A fotocellás és infraérzékelős ajtók, az akadálymentesített bejáratok, kíméletes rámpákkal, a digitális utastájékoztató táblák és képernyők, a térfigyelő kamerák, a jegyváltó és bankautomaták, az érintőképernyős menetrend egészen jól megférnek a régi falakkal és a néhány itt hagyott, ívelt támlájú vasvázás öreg paddal, amelyeket a falak mentén helyeztek el úgy, hogy középen táncteremnyi üres tér tátong. Régebben három váróterem is üzemelt a pályaudvaron az első-, másod- és harmadosztályú utasok számára. Ez volt a legnagyobb, a 3. osztályú, ahol kettős sorokban álltak ezek a padok, és még így is tele voltak várakozó utasokkal. Most nem ül rajtuk senki, a néhány utas inkább a csarnok és a vágányok közötti zöldben, a vén fák alatti padokon várakozik. A másik két váróterem ajtaján otromba lakat, évek óta nem működik, üresen, kihasználatlanul dohosan porosodik, pusztul. A szocializmusban persze nem voltak „osztálykülönbségek”, az egyik terem kultúrvárótermeként, a másik gyermek- és ifjúsági várótermeként szolgált. Még szerény könyvtár is volt a kultúrváróteremben, jobbra a szovjet irodalom remekeivel.

Amúgy most is nagy a forgalom az állomáson, csak az átszállásra várakozók vannak kevesebben, mert az ütemes menetrend valóban bevált, a csatlakozások is észszerűbbek lettek. Minden rendű és rangú vonat megáll a pályaudvaron, itt lehet átszállni a Szeged felől jövőknek Debrecen, Nyíregyháza és Miskolc felé és viszont, még hozzá úgy, hogy 3-4 percnél többet nem kell várakozniuk, és gyalogolniuk sem, mert az egymás melletti vágányokra érkeznek az óránként közlekedő szegedi és debreceni vonatok. IC-vel alig több mint három óra az út Szegedtől Debrecenig. Ehhez az észszerűsítéshez alig több mint 100 év kellett a MÁV-nak, ugyanis a közvetlen csatlakozás lehetősége már a 19. század végén ugyanígy ugyanígy megvolt... Persze azért is várakoznak kevesebben a várótermekben, mert az indulók kocsival jönnek, az érkezők kocsival mennek tovább, a P+R parkoló hajnaltól késő estig tele van autóval.

Két fiú áll a kijáratí ajtó mellett, ahonnan az éles, fülsértő hang jött. – Nem lehetne halkabban? – szólok oda nekik, hangomba akaratlá-
núl is túl sok és talán indokolatlan ingerültség szorul. Lehalkítják,
azután újra felerősítik. Odamegyek, felmérem, hogy nem kell fél-
nem tőlük, most már igyekszem szelídebb hangnemben kérni, ma-
gyarázni, hogy zavar az erős, torz zene, különben is, itt tilos han-
gosan hallgatni a rádiót és egyéb zenélő masinákat. Észreveszem,
hogy azért állnak az ajtónál, mert ott van egy konnektor, amibe
dugták a lejátszó tápegységét, így spórolnak az elemekkel.

– Tudja, nekünk csak ez maradt – mondja a magasabbik, kék sze-
mő fiú, és odabök a mini készülékre.

– Hogy érti ezt – kérdezem, és egyre erősebb bennem a készte-
tés, hogy beszélgessek velük, hogy megértsek valamit ennek a két
fiatalembernek a történetéből. Félelmem végképp elszáll, egyál-
talan nem agresszívak, inkább tartózkodás, némi ijedtség látszik
szemükben. Nem kéregetnek, nem tolaakodnak. Szinte udvariasak;
kimondom: valami alig érezhető, mégis jelenlévő nyers, eredendő
méltóságot és jóságot sugároznak. Kikapcsolják a lejátszót, a tápot
kihúzzák a konnektorból.

– Ami rajtunk van, az mindenünk, meg ami ebben a szatyorban
van – lóbálja meg a színes műanyag zacskót. – Beszélgethetünk, ha
akarja. Hajléktalanok vagyunk, Pestre szeretnénk eljutni, pénzünk
nincs jegyre, de valahogy csak sikerül. Akad olyan kalauz, aki nem
szállít le a vonatról, a büntetést úgysem tudjuk kifizetni, behajtani
sem tudják rajtunk, nincs miből letiltani, a lakcímen, ami a szemé-
lyinkben van, már rég nem találják bennünket.

Egyre jobban kezd érdekelni a két fiú, alaposabban megnézem
őket, mindketten majdnem jól öltözöttek, a ruha tiszta rajtuk, nincs
rossz szaguk, mondataik értelmesek, egyszerűek, tömörek, min-
den szavukból azt érzem, hogy igazat beszélnek.

– Voltak már itt a városban a hajléktalanszállón, itt van közel a pálya-
udvarhoz? – kérdezem, de érzem, hogy a kérdés ügyetlen, sablonos.

– Nem megyünk a szállókra, csak fürdeni és néha egy meleg levest
enni. Éjjel még a ruhát is lehúzzák rólunk, ha alszunk, mindent ki-
lopják a szatyorból meg a zsebeinkből. A tessék-lássék rendész
nem tehet semmit, nem is akar verekedésbe keveredni... Próbál-
tuk, tudjuk, ott nem lehet megmaradni.

- Akkor hol, ha hideg van vagy zuhog az eső?
- Az utcán élünk, nincs másutt helyünk. Legjobban a Déli pályaudvar aljában szeretünk meghúzódni, ott a vastag távhővezetékek mellett elég meleg van ahhoz, hogy ne fagyjunk meg.
- Tiszták vagyunk, és nem zavarunk, nem zaklatunk senkit – mondja a szőke, szinte büszkén, mintha a legbecsesebb emberi értékeket sorolná.

Kijövünk a váróteremből, az én vonatom nemsoká érkezik. Magamban már elhatározom, hogy adok nekik valamennyi pénz, mondjuk az útiköltséget Pestig, meg valamit ennivalóra, de előbb még beszélgetni akarok velük. Láthatóan szívesen veszik, szokatlan számukra. Meg is jegyzik, hogy ilyen jól öltözött ember nem szokott szóba állni velük. A hosszú szőke mutatkozik be először, félszegen nyújtja kezét, elfogadom, és próbálok valami engesztelő érintést belegondolni kézfogásomba.

A nap már alacsonyan jár, vörös foltja ki-kibukkan a haragos felhők mögül. A napokban zivataros idő járta, a langyos májusi nap-sütést percek alatt vad viharok követték, de úgy látszott, ma este nem lesz felhőszakadás. Akár a szabadban is lehet éjszakázni. Az aluljárón át kimegyünk a peronra, ahová a vonatom érkezik, jönnek velem. Tovább kérdezem őket, szívesen válaszolnak. Kiderül, hogy az egyik, az alacsonyabb barna fiú – nem cigány – intézeti gyerek volt, szüleit sosem látta, a másik, a magas, kék szeműnek volt családja, de nem akar beszélni róluk. Mindenesetre nincs olyan családjuk, rokonuk vagy barátjuk, akinél lakhatnának. Mindkettőnek van szakmája, nem is egy. Az egyik csőszelő és minősített hegesztő, a másik kőműves-burkoló, szakács és gyógy-masszőr(!). Már nyúlnak a zsebükbe, meg akarják mutatni a képzettséget igazoló bizonyítványokat, elhiszem, hogy náluk van, és nem hamisítványok. Mégsem veszik fel sehová őket rendes állományban, mert nincs állandó, bejelentett lakásuk. A kör bezárul, mint amikor nincs vödör, ha van víz, és nincs víz, ha van vödör, csak hát ez nem olyan vicces. Tipikus történet kerekedik ki, unottig ismerős mindnyájunk számára. A két fiúban azonban van valami dacos jámborság, mintha a kitaszítottság nem keményítette volna meg egészen lelküket, mintha még tudnának hinni a csodában. Nem olyanok, mint a fővárosból ismert, az aluljárókban pisiszagú paplanokon heverő sorstársaik.

– A nőknek is csak néhány napig kellünk, felhívnak szobára, de tudjuk, hogy nem lesz belőle semmi, olyat még nem találtunk, aki nekünk is tetszik és felvállalna bennünket, befogadna, aláírná a lakásbejelentőt, és végre kezdhetnénk valamit. Adnak egy vacsorát, legfeljebb reggelit, mellénk bújnak az ágyban, de lényegében félnek és irtóznak tőlünk.

Nincsenek ellenérveim, hallgatom őket, bele-belekérdezek egy-két részletbe, hátha mégis csak mese az egész, fele sem igaz, ne legyek naiv, de nem tudom magamat meggyőzni, hogy hazudnak. Miért is erről kellene meggyőzőnöm magam? Miért hárítanám el az életük keserves valóságával való szembesülést? Félelmetesen, közelien valóságos az egész. Két huszonéves, egészséges, képzett és munkaképes magyar fiúnak nincs helye, nincs munkája, nincs jövője, nincs emberhez méltó élete...

– Alkalmi munkákból élünk, néha bevesznek feketén egy-egy építkezéshez, amit három-négy nap alatt kapunk, abból tudunk élelmet venni, esetleg egy-egy darab használt ruhadarabot, bár a Dankó utcában telente osztnak melegebb holmit is. Csencselünk, cserélünk, így lett ez az MP lejátszó is.

– Nekünk csak ez van – ismétli a szőke, és újra bekapcsolja, egészen halkán. – Csak ez a zene, meg a kóborlás.

– Voltunk külföldön is, de tartós munkát Nyugat-Európában sem kapunk, és minden idegen. Pár szót beszélünk angolul és németül, de az kevés, különben vendégmunkások már ott sem kellenek. De a honvágy miatt sem bírtuk két hétnél tovább, mégiscsak ez a mi országunk. Hazátlannak lenni is csak itthon „jó” – neveti el magát keserűen az alacsonyabb, barna fiú.

– Marseille-be azért szívesen visszamennénk, ott olyan hajléktalanszállás és ellátás van, amit itt el sem tudnak képzelni.

– És toboroznak az idegenlégióba vagy a tengerészgyalogsághoz?

– A „Légion étrangère”-re gondol? Nem tudok róla, hogy toboroznának, de az ellátás kiváló. Ha van EU-s személyid vagy útleveled, akkor bármikor befogadnak, és ott nem lopnak. Minden tiszta, adnak egy zárható vasszekrényt, nem tűnik el semmi. Estétől másnap reggelig lehet bent lenni, akármeddig, legalábbis úgy tudjuk, úgy hallottuk, mikor ott voltunk. Vacsorát és reggelit adnak, bőségeset. A fehéreket jobban kedvelik, mint az arabokat vagy a keletieket, ők

kevesebben is vannak, sok viszont az orosz. Vissza is akarunk menni, legalább néhány hétre, még ha nem is kapunk állandó munkát. A kikötőben mindig akad valami cipelni, rakodni való, amiért kapunk pár eurót, és megélünk. Sokáig úgysem bírjuk, hazavágyunk. Hitetlenkedve hallgatom a marseille-i „mesebeli” viszonyokat, de hátha ez is igaz, vajon kitől kérdezzem meg?

Közben beérkezik a vonatom, javaslom, hogy út közben folytassuk a beszélgetést. Kétkedve-kérdően néznek rám, tudják, amiről én megfeledkeztem, hogy ez nem ilyen egyszerű. Fellépek a vonatra, előremegyek az egyik üres fülkébe, várom, hogy jöjjenek utánam. Nem jönnek, és látom, hogy a kalauz perlekedik velük. A nyitott ablakon át hallom, hogy bevallják, nincs jegyük, se pénzük, de szeretnének Pestig eljutni. A kalauz gúnyosan utasítja el a lehetetlen kérést, elállja az ajtót, látszik, hogy a lépcsőről visszalökné őket, de erre nem kerül sor, békésen visszahúzódnak maguktól is.

Én, hülye, villan belém, hát nem vettem meg nekik a jegyet, pedig akartam. Normális útítársnak tekintettem őket, megfeledkeztem „valódi státuszukról”. Most már késő, az IC két percig áll. Miközben a vonat elindul, még odakiáltok a kalauznak, engedje fel őket, kifizetem a jegyüket... Közben odajönnek az ablakhoz, és integetnek.

– Sajnálom – hebegek szerencsétlenül – nagyon sajnálom, segíteni akartam...

– Semmi baj, sokszor van így, talán egy másik vonatra felengednek. Amikor a kalauz kérné a jegyemet, kissé zavarba jön, látja, hogy „túlkoros” vagyok, személyit nem kér, jó utat akar kívánni, de megakasztom a szavát.

– Miért nem engedte fel őket? Kifizettem volna a jegyüket, ha nagyon erősködik, még a büntetést is, beszéltem velük, csak hajléktalanok, nem gazemberek, látja, bevallották, hogy nem tudnak fizetni.

– Ismerem én a fajtájukat, összevissza hazudnak, kunyerálnak, lógnak, csavarognak, biztosan lopnak is, hogy rosszabbat ne is mondjak. A munka meg bűdös nekik. Mit védi őket?!

– Mondom, hogy jól álltam volna értük, megfizettem volna, ami jár. Miért gyűlöli ennyire őket?

– Nincs kedvem az állásommal játszani, jön az ellenőr, és nekem annyi. Ne papoljon nekem, a jegyet meg kell venni, méghozzá előre, ez a szabály, és én betartatom, ez a dolgom.

– Ne haragudjon, de a vonat FERIHEGYIG nem áll meg, nem szállhat fel semmilyen ellenőr, 55 perc az út a Nyugatiig, miért fél? Nincs veszélyben az állása, én nem vagyok rangrejtett MÁV- vagy NAV-ellenőr, később sem jelenteném fel, ugye, elhiszi? Csak saját magával kell elszámolnia. Nem gondolhatja komolyan, hogy a munkahelyét gazdasági összeomlás fenyegeti, ha ez a 2000 lóerős villanymozdony száznéhány kilóval nagyobb tömeget kénytelen vontatni. A fülke is üres, tanú sem lenne maga ellen. Annyira biztos abban, hogy mindig a szabályzatot kell betartani, és soha nem lehet azon túllépni, valami másért, valami fontosabbért? Nincs magában együttérzés, és irgalom...? – éreztem, ezt az utolsó mondatot már nem kellett volna hozzátenni, de kicsúszott.

– Fejezzük be, ennek nincs semmi értelme. Maga se jótékonykodjon, mert majd megjárja. Vette volna meg nekik a pénztárban a jegyet, ha annyira jóban van velük.

Ebben az egyben igaza volt. Mégis ő nyert. Hogy is képzeltem, hogy törvényteleniségre bírhatnám rá? Ügyetlennek és ostobának éreztem magam, most a két fiú is azt hiheti, csak dumáltam, ahelyett hogy segítettem volna. Vagy mégsem?

ÁT AZ ERDŐN

Ötévesen találkoztam először erdővel. Akkoriban költöztünk a Budakeszi úti Sztéló-villa egyik hátsó szárnyába, ott kapott édesapám a Pax gyermekotthonban műszaki gondnoki állást. Önfeledten futásnak eredtem a villa parkjában lefelé az erdős lejtőn, és nem tudtam megállni, amíg az egyik kikerülhetetlen fenyőfának neki nem rohantam. Alföldi gyerek lévén mit tudtam én, hogy a meredek lejtőn másképp működik a gravitáció és a lendület erőjátéka. Egyszerre volt megrázó találkozásom hegygel és erdővel.

„Pannonia nemorosa est” – ez volt az első példamondatok egyike gimnáziumi latin könyvemben. A római krónikásokat is magával ragadták a Bakony bükkösei és a Vértes gyertyánosai-tölgyesei, amelyekkel én csak felnőttkoromban ismerkedtem meg. Soha nem laktam erdőben vagy erdő közelében, de titkuk annál jobban izgatott.

Egyik tanulmányutamra vonattal mentem Moszkváig. Hajnalban értünk Kárpátaljára. Csapnál még egy mozdonyt kötöttek szerelvényünk elé, így kétszer 4000 lóerővel rugaszkodott neki vonatunk a Vereckei-hágónak. Az augusztusi nap korongját még takarták a hósapkás csúcsok, mikor már sűrű fenyvesek között kapaszkodott a két óriási mozdony a hágó nyerge felé. Percről percre átalakult a világ. Soha addig nem éreztem a levegőt annyira valóságosnak, mint ott. Úgy tűnt, semmi sem igaz abból, amit a fizikaórán tanultunk. Még hogy a levegő színtelen, szagtalan, éghetetlen gáz! A fenyvesekből áradó tiszta hűvösség pillanatok alatt átöblítette a kocsikat, kimosta belőlük a poros földek, kopár mezők, a városok, a pályaudvarok és a sokféle ember szagát. Óvatosan, csak aprókat lélegeztem, mert a nagyobb adagok éles pengeként hatoltak tüdőmbe. Ekkor döbrentem rá, mennyire meg lehet szokni a koszos levegőt, és eszembe jutott, amit a tüdőgyógyászoktól hallottam: a városi ember tüdeje csaknem fekete, és a hólyagocskák falán kilónyi salak halmozódik fel... A Ivóvi (lemergi) pályaudvaron lekapcsolták az egyik mozdonyt, innen már lankás sztyepéken és folyók szabdalta síkságon rohant az expressz. Aztán vagy harminc óra száguldás után, közeledőben a végállomáshoz, beértünk a brjanszki erdőbe. Több mint két órát robogott a vonat úgy

140-150 km-es sebességgel a nyírfák között. 300 km-nyi nyírfaerdő egy tagban, csupa fehér törzsű, szálegyenes óriás szegélyezte a pályát. Ezen a szakaszon nem volt egyetlen megálló sem, mert nem volt város, falu, még elszórt majorokat sem láttam. Félelmetes és gyönyörű volt. Ha összezárulnának a fasorok, képzelegtem, ha úgy akarná az erdő, pillanat alatt benyelhetne bennünket mozdonyostul, vonatostul, emberestül... De az erdő fenséges volt és szelíd; nagylelkűen megengedte, hogy baj nélkül végigszáguldjunk. Városi emberként voltaképpen csak vendégségben jártam erdőben, és a félelem makacsul hozzám szegődött. Talán egy gyermekori emlék miatt. Úgy tízéves lehettem, amikor egyik osztálytársamnál, tanyán töltöttem pár hetet. Körös-körül nagydarab, egybefüggő gabonatóblák, kukoricások, lucernások terültek el, meg végtelen határu legelők. Élveztem a tanyasi életet, cseréltem az almot a lovak alatt, egyedül hajthattam a gumis kocsit, és nagyon büszke voltam, hogy nekem is engedelmesskednek a lovak. Szóval minden szép lett volna, ha egyik délután barátomnak nem jut eszébe, hogy gonosz tréfát űzzön velem. Elcsalt jó messzire a tanyától, és bevezetett egy hatalmas tábla kukoricas közepébe, azután sarkon fordult és elfutott, elbújt előlem. Augusztus végén járt az idő, már jóval magasabbak voltak nálam a nagy lelógó levelekkel teli száraz, már látszottak a zsenge kis csövek. Tízezer egyforma kukoricaszár a rengeteg erdőnél is félelmetesebben vett körül. Mi van, ha barátom (barát az ilyen?) tényleg otthagy?

Mi lesz, ha leszáll az este? Kiabáltam, ordítottam sírva... Komisz társam jó ideig hagyott kínlódni, azután végre visszakiáltott, s együtt percek alatt kijutottunk a félelmetes táblából. Nekem remegett a lábam, ő meg kiröhögött.

Megtanultam, hogy az erdőknek sok titkuk és nagy hatalmuk van. Tudom, hogy szükségem van az oxigénre, amit adnak nekem (is), hogy pótolhatatlan ökológiai egységet őriznek. Ha úgy vesszük, testvéreim a teremtésben, de nemigen tartjuk a rokonságot. Igazából ma is félek tőlük.

Svájc és Olaszország határán fut egy varázslatos keskeny nyomközű, egyvágányú villamosvasút. Erdőben, folyócskák között: 800-1000 m magasan, közel 40 km hosszan, Locarnótól Domodossoláig vezet a vonal. Itt ugyan nem érintetlen az erdő, de az illat

és színpompa, ami behatol a kisvasút kocsijainak ablakain, olyan, mintha az erdő istenei és tündérei öntenék ölünkbe ajándékaikat. Jó, hogy a vonat lassan megy, így van idő átvenni az ajándékokat. Szinte tapintható a csönd és a tisztaság. Csak a villanymozdony halk zümmögése hallik. A kis vasút gyönyörű példa, hogyan lehet modern eszközökkel megmutatni a természet pompáját, hogy közben ne bántsunk egyetlen fát és egyetlen madarat sem. De ez is csak vendégség az erdőben, és most már tudom, nekem nem is való más. Elég az utazás: át az erdőn. Ez nem félelmetes, sőt, talán nyomorultul, szégyellnivalóan biztonságos. A nemzetközi expresszvonat és az erdei kisvasút nem téved el.

INGAÓRA A GULÁGON

Apám három évig volt szovjet hadifogságban, és amikor hazajött, már csak két évet élt – felét súlyos betegen. Az ötvenes évekre jól emlékszem, azt hiszem, sok mindent megértettem már a világból. Szemem előtt zajlott le kereskedő anyai nagybátyám tönkretétele, szép divat- és rövidáruüzletének államosítása. Másik nagybátyámat, apám testvérét, aki a hazai rádiózás élvonalbeli szakembere volt, 1948-ban hurcolták el Péter Gábor pribékjei az Andrássy út 60-ba, majd félévi kínzás után kiszállították a Szovjetunióba, ahonnan 1956 nyarán jött haza. A vorkutai fogolytáborban raboskodott – csoda, hogy túlélte az éhezést és a mínusz 40–50 fokos teleket. Ötven év múlva tudtuk meg, hogy a nyolcévi Gulágot volt műszaki rajzoló beosztottjának köszönheti, akinek munkájával a negyvenes évek elején elégedetlen volt. A sokáig elhallgatott igazsághoz persze az is hozzátartozik, hogy nagybátyám nyilas pártemberekkel is barátkozott; félelemből. Talán nem tapadt kezéhez gonosz tett, de a feljelentéshez ennyi tény is elég volt. Menye szerint, akivel kölcsönösen utálták egymást, magának szerezte, megérdemelte sorát. De ekkora bűnhődést?! Nagybátyám 94 évet élt, a nyolcvanas években visszakapta rádióamatőr adóengedélyét, s hozzá adóvevő készüléket is kapott örökös használatra, a kilencvenes évek legelején pedig milliós kárpótlást a Gulágért. Nehéz természetű, rabiátus ember volt, de fogolytársaitól tudom, hogy Észak-Szibériában sokaknak segített túlélni a fogságot.

1947 kora őszén rebesgették, hogy a Kijev melletti táborból kezdik hazaengedni a foglyokat. Amikor anyám megtalálta az újságban a hírt, hogy azt a lágert is kiürítik, amelybe az apámnak címzett vöröskeresztes tábori levelezőlapokat küldtük, csillapíthatatlan izgalom lett úrrá rajta. Hányszor mentünk ki a ceglédi pályaudvarra, végiggyalogolva a három kilométeres utat házunktól az állomásig, hátha éppen az aznapi fogolyszerelvénnyel érkezik apám! A pályaudvarhoz vezető hosszú sugárút két oldalán hatalmas bombatölcsérekben poshadt esővíz búzlótt, a lerombolt villanegyed csupasz falaiból vízvezetékcsövek csonkjai meredeztek a semmibe, kilógtak a villanydrótok, a leszakadt villanyórák egy-egy élettelen kábeldarabon himbálództak, a villanytelep szétrobbant generátorai köpenyüktől megfosztva mutogatták forgórészük hatalmas réztekerceit.

Pista bátyám az egyik fővárosi Vöröskereszt állomáson megtudta, hogy apámék transzportja nemsokára Debrecenbe érkezik, ahol háromnapos karantén vár rájuk, és ha nem fertőznek, jöhetnek haza. Elutazott öccse elé Debrecenbe, és csak akkor tudatta táviratban az örömhírt anyámmal, amikor már a kerítésen át felismerte apámat, és látta-remélte, hogy a körülményekhez képest egészséges. Pár nap múlva megérkeztek Ceglédre, ahol 1945 márciusa óta anyámmal éltünk, ide érkezett „haza” apám. Rettenetesen nézett ki, de élt. Pista bátyám is velünk maradt még kicsit, és ezek a napok nem csupán apám viszontlátása, hanem nagybátyám szórakoztató kedvessége miatt is emlékezetesek maradtak. Sétáltunk a városban, játékot kaptam tőle, cukrászdába ültünk, s a legszenzációsabb az volt, amikor a városon át közlekedő kisvonat gőzmozdonyába szállhattam. A kis vonat jó 10 percig állt az egyik belvárosi megállóban, és Pista bátyám megszólította a gépből kihajoló, a piaci sürgést bámuló mozdonyvezetőt: felvenne-e, hogy belülről lássam a mozdonyt. A masinista ráállt, mutogatta a sok vezérlőkart, fesz mérőt, és egy pillanatra kinyitatta a fűtővel a kazánt. Nagybátyám otthon, a hosszú udvaron is sokat játszott velem. Tőle tanultam huzalos telefont csinálni: kilyukasztunk két cipőkrémes dobozt (elég a dobozfedél is), és vékony rézdróttal összekötjük, kifeszítjük, és ha belebeszélünk az egyik dobozfélbe, akkor a másik végén jól lehet hallani a közvetített hangot, akár a suttogást is. 15–20 méter távolságra is működik a távbeszélő... Aztán visszaköltöztünk Budára, és ritkábban találkoztam vele. Apám kórházba került, kivették a lépét, rengeteg penicillint kapott az első Magyarországra érkező szállítmányokból, küzdöttek az életéért, 1949 szeptemberében mégis elment. Pista bátyámat 1948 nyarán vitte el budai lakásából az ÁVH. Apám halálán kívül akkoriban igazából fel sem fogtam az eseményeket, nemigen tudtam, mit jelent, ha valakit elvisz az ÁVH. Felesége érdeklődésére csak sejtették, hogy az Andrássy út 60-ban van, de be nem mehetett hozzá senki. Néhány hónap múlva pedig már semmiféle információt nem adtak róla. Apám egyszer azt mondta: „Mindjárt meggyógyulnék, ha a Pistát elengednék.” Hat évig semmi hír nem jutott el hozzánk róla! Közben nemcsak apám, az öccse halt meg, 1953-ban feleségét agyvérzés vitte el, érettségire készülő fia tüdőbajos lett.

1956 tavaszán levél jött tőle, hogy még azon a nyáron elindítják hazafelé a vorkutai láger megmaradt lakóit. Meg is érkezett valamikor júniusban. Ezúttal a jászberényi karanténban várakoztatták őket egy hétig. Nagyanyám és – fél tüdővel élő – unokatestvérem látogatta meg. Amikor hazatért a régi budai lakásba, keservesen egyedül érezte magát, a szabadulás örömét megkeserítette a gyász. Mi apám halála után ismét Cegléden éltünk, nyáron Pista bátyám két hetet nálunk töltött. Arcra, termetre annyira hasonlított apámra, hogy pusztá megjelenése is rá emlékeztetett. Innen-onnan összeszedett alkatrészekből közösen építettünk akkor rádiót, és évekig hallgattuk a befogható középhullámú sávot. Közben a rádiózás minden fortélyát elmagyarázta nekem, így alapozta meg amatőr-ködésemet és érdeklődésemet az elektrotechnika meg a korabeli elektronika iránt. Arra kért, hogy a legutóbbi nyolc évről ne kérdezzük, de aztán mégiscsak bele-belekezdett egy-egy történetbe, főleg késő este, mikor már leoltottuk a villanyt, de még nem aludtunk. Mindig megvártuk, hogy ő indítsa a beszélgetést.

Az Inta-Vorkuta táborkomplexumban 40 ezren raboskodtak. A szám a táborok területének, a barakkok számának és átlagos befogadóképességének ismeretében elég pontosan becsülhető, más források is hasonló létszámot adnak meg. A táborok 80–100 km-re az északi sarkkör fölött voltak, a foglyok erdőt irtottak, utak és lakótelepek építésén dolgoztak, ólmot, rezet, szenet bányásztak, besegítettek a kolhozokban. A legcudarabb hideg -65°C volt, a februári átlag -40 körül mozgott. Ezt csak az emberi szem bírja ki (rövid ideig) sérülés nélkül. Télen olyan vatta- és szőrmeruhát kaptak, ami csupán a szemgödröt hagyta szabadon. Ha valaki lehúzta vagy leejtette a kesztyűjét, 3-4 perc alatt úgy összefagyott, hogy csuklóból amputálni kellett.

A táborban magyar, német, finn, olasz és japán foglyok voltak. A japánoktól mindenki rettegett, mert mindennaposak voltak az őr- és öngyilkosságok – folytatták ott is a kamikáze harcot. Kerítették valami éles szerszámot, amivel leszúrták az őr, azután, ha előbb le nem lőtte őket egy másik őr, saját magukkal is végeztek. A többi fogoly gyűlölte őket, miattuk lett szigorúbb a rendtartás, kegyetlenebb a munka, kevesebb a fejadag. Mindezzel együtt, mondta Pista bátyám, a Gulágon töltött majd nyolc év nem volt olyan szörnyű, mint

az Andrássy út pincéjében elszenvedett idő. Működött valami furcsa szolidaritás a lágerlakók között, bizonyos fokig beleértve az öröket és parancsnokokat is, hiszen ők is büntetésből voltak ott. Az irratlan messzeség, a szökés lehetetlensége és főleg értelmetlensége, a hideg, a munkateljesítmény kényszere egymásra utaltta tette őket, és némiképp összekovácsolta a táborokat.

Pista bátyám túl akarta élni a Gulágot, mindent megtett, a legelképseztöbb dolgokra is vállalkozott. Az orosz őrpapancsnokok, a „nacsalnyikok” megvesztek az órákért. A kisebb főnök látta, hogy a nagyobb főnök irodájában falióra ketyeg, a még magasabb tiszteknek meg kar- vagy zsebórája is van. Nagybátyám már elég jól beszélt oroszul, és felajánlotta a papancsnoknak, hogy csinál egy faliórát. Kis időbe telik ugyan, meg kell hozzá egy és más, de biztos lehet benne „tovaris nacsalnyik”, hogy egy-két hónapon belül papancsnoki szobáját is óra díszíti – még pontos is lesz, csak egyszer kell beállítani, a Kreml toronyórájához igazítani, amit a főpapancsnok rádiójából meg lehet hallgatni. A nacsalnyik előbb kinevette, de amikor nagybátyám előadta, hogy alapanyagként csupán néhány üres konzervdobozt, egy marék szöveget, drótdarabkákat meg pár vékony deszkát kér, érdekelni kezdte a dolog. Mit veszít vele, ha megengedi ennek a hóbortos magyarnak, hogy machináljon valamit? Ha netán tényleg tud neki órát csinálni, ő is menő papancsnok lesz. Hogy irigyeli majd a többi! Volt a táborban több műhely is, szabó, cipész és egy mindenes mechanikai műhely, a „masztyerszkaja”, ahol a legszükségesebb javításokat, pótlásokat végeztek, és az ide bekerült lakatosoknak, asztalosoknak, villanyszerelőknek könnyebb volt az élete, még akkor is, ha sokszor a kinti hidegben kellett reparálni a kerítést vagy az őrtornyok reflektorait. Pista bátyámnak nem is kellett több szerszám az órákészítéshez, mint ami amúgy is volt a műhelyekben. Kapott egy kis sufnit a műhelysor végében, benne egy X lábú asztallal és egy paddal. Még azt is elérte, hogy az egyik olajkályha kéménycsővét vezessék át a sufnin, így már fűtött, „komfortos” órásműhelyben kezdhetette hajmeresztő vállalkozását. Rettenetesen izgult persze, hogy be tudja-e váltani ígéretét. Fejben megtervezte egy olyan ingaóra szerkezetét, amelynek fogaskerekei és mutatói konzervdoboz bádoggából készülnek, tengelyei a különféle méretű szögekből és drótokból, számlapja

furnérlemez. Egy hónap múlva a nacsalnyik irodájának falán ketyeggett a Reményi-féle ingaóra. Közben Pista bátyám elérte, hogy legalább 15–20 fogolytársát mentesítsék a kegyetlen külső munkáktól, kivonta őket a táborélet kíméletlen törvényeinek hatálya alól. Azt mondta a nacsalnyiknak, csak akkor tud elkészülni egy hónap alatt az órával, ha a keze alá dolgoznak. A leggyengébb és beteges embereket válogatta ki, akik számára életmentés volt a segédkezés. A nacsalnyik – miután döbbenten látta, hogy a szerkezet pontosan jár – nem elégedett meg egy órával, „megállapodást kötött” nagybátyámmal, hogy ezután rendelésre gyártsa a „csaszikat”, amiket azután ő „értékesített”. Egyébként is fantasztikus cserekereskedelem folyt a lágeretek között, dohány kenyérért, vodka fűtőolajért, csizma usankaért, csontfésű konzervért és így tovább – most különleges portékával bővült a választék. Itthon is elkészítette a „konzervóra” mását, ugyanolyan bádogból és drótokból, ott lógott szobája falán, és ha látogatója jött, el is indította, bárki ellenőrizhette, hogy pontos. Az óra jelenleg is látható abban a vitrinben, amit emlékére állítottak a Puskás Tivadar Távközlési Technikum folyosóján.

A nyolcvanas években többször utaztam hivatalosan is Nyugat-Európába, és egy alkalommal Pista bátyám megkért, látogassam meg Bécsben egyik fogolytársát, akinek a belvárosban órásüzlete volt. Megkerestem a Grabenen lévő kis boltot. Az apró termetű, hajlott hátú, hatvan körüli ember épp egy hölgyet szolgált ki. Megvártam, amíg a vevő elmegy, azután bemutatkoztam, és átadtam egy kis ajándékot. A tulaj nehezen kapcsolt, hol németül, hol magyarul dadogott valamit, azután az ajtóhoz szaladt, kifelé fordította a „Rögtön jövök” táblácskát, bezárt, elhúzta a függönyt, és vonszolt az üzlet mögötti raktárba, egy szekrénykéből kecskeméti barackpálinkát kapott elő, már öntött is két pohárkába, és most már magyarázul ömlött belőle a szó. Felhajtottuk a nedűt, újra öntött, nekem pedig mindent el kellett mondani Pista bátyámról, ami az elmúlt húsz évben történt. A kis ember sírt, átölelt, szakadatlanul ismételte: „A te nagybátyád mentette meg az életemet, nem is egyszert! Mindennap hálát adok érte a Teremtőnek. Nem is tudod, milyen jó ember, és hányan köszönhetjük neki az életünket...” Kezembe nyomott száz schillinget, hogy vegyek valami szuvenírt, és adjam át forró üdvözlését megmentőjének.

Mi kellett a fogolysors túléléséhez? Szerencse? Hit? Bátorság vagy megalkuvás? Bizonyára mindenkinek más. Pista bátyám hitét alaposan megtépázták az események, különösebben bátor sem volt, őt bizonyára a képzelőereje, önbizalma, technikai tudása és kézügyessége segítette. A szerencse mentőövét, amit találékonyságával és tehetségével szerzett, megsokszorozta, és másokat is megmentett vele.

Hazatérése után kezdődött a kálvária második felvonása, bizonyos mértékig kalandosabb és undorítóbb az elsőnél. Sehol nem kapott rendes munkát, s ahol végre felvették valami segédmunkafélére, onnan is elküldték pár hét után. Semmi pénze nem volt, a család sem igen tudta segíteni. Ekkor kihallgatást kért a Budapesti Rendőr-főkapitányságon. Amikor végre bejutott a főkapitányhoz, és előadta panaszát, megmutatták neki a hazai állambiztonsági hatóság végzését, amelyben az állt, hogy „...25 évi feltételes szabadságvesztésre ítélve...” A tiszt világossá tette, hogy ezzel a „minősítéssel” nem is számíthat többre, mint gyárudvarok söprögetésére, és hiába is megy panaszra, úgysem másítják meg a döntést. Mégis számtalan kérvényt, folyamodványt írt az Igazságügy- és a Belügyminisztériumba, de még 1962-ben is olyan erkölcsi bizonyítványt kapott, amelynek záradékában az állt, hogy „a bűnügyi nyilvántartásban szerepel, ...sz. ítélet alapján 25 év börtön”. Tudta tehát, mi volt az elutasítások oka, de a helyzetbe akkor sem nyugodott bele. Ha itthon nincs helye panaszának, majd magasabb fórumhoz fordul. De hogyan? 1965-ben a Rádió Gyermekekórusa moszkvai vendégszereplésre indult, és mivel nevelt lánya a kórusban énekelt, kíséző szülőként ő is benevezett az utazásra, és csudamód a csoportos útlevéllel kiengedték, a hosszú névsorban vagy nem tűnt fel a neve, vagy a sokat utazó ismert kórust – amúgy is erős kontroll alatt – mindig is könnyebben engedték át a határon. Magával vitt minden okmányt, amit hazaengedésekor a szovjet hatóságoktól kapott, és a magyar rendőrségi végzés másolatát is. Moszkvában felkereste a Szovjetunió Legfelső Bírósága Katonai Tanácsát. Amikor megállt a Ulica Kirova 41. számú épület előtt, a kapuőrök mindjárt lekapcsolták. Pista bátyám kifogástalan oroszszággal elmondta nekik, hogy Magyarországról jött, és fontos dokumentumokat hozott az elvtársaknak, amelyeket csak

személyesen adhat át. Meg is mutatott néhány pecsétetes papírt az öröknek. Rövid telefon után felengedték, még el is igazították, melyik szobába, kihez menjen. Az illetékes elvtárs szívélyesen fogadta, feltehetően ő is elképedt a váratlan látogatón, és amikor végighallgatta a történetet és átvizsgálta a papírokat, azt mondta, hogy a magyarországi elvtársak mindig eltúlozzák az eljárásokat, de ne aggódjon, ők most tisztáznak mindent. Jöjjön vissza másnap, addig megvitatják az ügyet. Így is lett, s akkor közölték vele, hogy semmilyen terhelő bizonyíték és körülmény nem merült fel személyével kapcsolatban, bűncselekmény hiányában teljes mértékű rehabilitációt élvez. A Szovjetunió nevében ezúttal bocsánatot kérnek tőle a tévedésért és az elszenvedett fogságért. Mindezt természetesen az illetékes magyar elvtársakkal is közölni fogják. Jobbnak látják, ha a döntést és az igazolást diplomáciai csatornán juttatják el Budapestre, de ne kételkedjen, rövid időn belül meg fogja kapni a hivatalos értesítést a rehabilitációról.

Minden úgy történt, ahogyan az orosz elvtárs ígérte. Két hét múlva megkapta a végzést, amiben pontosan az volt, amit Moszkvában közöltek vele. A budapesti orosz nagykövetségen megismételték a hivatalos bocsánatkérést, és negyvenezer forint anyagi kárpótlást is kapott. Így ért véget Reményi István nagybátyám 1948-tól 1965-ig tartó kálváriája. Nem sokkal később tisztességes állásba jutott, tiszta erkölcsi bizonyítványa lett, sőt, útlevele Ausztriába és Hollandiába is. Eszében sem volt kint maradni. 1992-ben 1 300 000 forintnyi kárpótlást ítél meg számára a Kárpótlási Hivatal, aminek tetemes részéből alapítványt hozott létre az iskolai tanulásban és a rádiótechnikai ismeretek elsajátításában kiemelkedő 10–15 éves tanulók jutalmazására. Az alapítvány azóta is működik.

Pista bátyám sokoldalú tehetséggel megáldott ember volt. Csak középiskolát végzett, a tízes-húszas években még működő, jó nevű reáliskolába járt. Szenvedélyes tudásvágy fűtötte egész életében. Már iskolásként elszegődött egy könyváruházba kifutófiúnak, és szabad óráiban állandóan olvasott, a boltból kölcsönkért könyveket otthon is bújt. Ekkor lett szerelmes a fizikába, közelebbről a rádiótechnikába, ami a húszas évek elején kezdte világhódító diadalútját. 14 évesen tudott morzézni, és olyan szemléletes kísérleti összeállítást készített a Hertz-féle elektromágneses hullámok

kimutatására, hogy az egyetemistáknak tartott demonstrációra is meghívták, szemléltesse a hullámok gerjesztését és detektálását. Kohereres vevőjével fogni tudta a csepeli szikratávíró adását, többek között azt a forgalmazást is, amit 1919-ben Szamuelyék létesítettek Moszkvával... Úttörő, kísérletező, újat kereső fiatalember volt. 1924-ben saját készítésű adó-vevőjével morzeüzenetet váltott egy ausztriai amatőrrel. Ezután minden idejét a rádiózás töltötte ki, dolgozott a kor neves rádiógyártó műhelyeiben, folyton újított, tökéletesített, mindent megtanult a szakmából. 1938-ban saját készítésű, nagyteljesítményű adó-vevő készülékével az egész világgal „kommunikált”. Házi hanglemez készítő stúdiót rendezett be, felvette a családtagok hangját. A negyvenes évek elején közreműködött az ultrarövid hullámú rádió távirányítás első hazai kísérleteiben: a siófoki adóállomásról vezérelték a Balaton vizén vezető nélkül sikló „fantomhajó” mozgását.

Nemcsak műszaki tehetsége volt, nagyszerűen hegedült, szép akvarelleket festett, nagy könyvtára volt, rengeteget olvasott, jól ismerte a korabeli irodalmat.

Makacs, önfejű ember lévén másoktól is rendkívülit várt, és eléggé lenézte, aki nála kevesebbet tudott. Nem állt tőle messze a nagyot mondás, szeretett dicsekedni, úgy eltúlozni mindent, hogy abból az ő érdemei tűnjenek ki. Okosságával hamarabb elérte, amit mások legfeljebb sok munkával és fáradsággal. A hetvenes évektől szorosabb volt a kapcsolatunk. Amikor elmúlt nyolcvan, egyre gyengébb, elesettebb lett, bár szellemi frissessége haláláig a régi maradt. Gyakran látogattam, intéztem ügyes-bajos dolgait. Közben meghalt egyetlen fia is, és engem tartott örökösének. Az örökség kézzel fogható része a könyvespolcaimra került 1000 kötet, de a szellemi örökség gazdagabb és értékesebb. Úgy érzem, a testvérek közül apámmal volt a legjobb kapcsolata, bár tudom, hogy nem mindenben értettek egyet.

1956 nyarán kaptam tőle egy rádióamatőr kézikönyvet (orosz szerző nagyon jó szakkönyve), belső címlapjára kalligrafikus betűkkel írta: „Ora et labora!”. Azt hiszem, ezt a maga számára is jelmondatnak tekintette.

MIHÁLY BÁCSI

Amikortól én ismertem, már legtöbbször így szólították őt. Így hívták és így emlegették a szomszédok, az utcabeliek, a közeli vagy távoli ismerősök és a rokonok is. Kivéve a vele korú barátait, „jó komáit”, akik csak úgy, Mihálynak mondták. A boltos, a postás, a finác persze Sz. úrnak szólította, ahogy az illet. A neki címzett levelek borítékain és a postai levelezőlapokon a neve fölötti sorban a „tekintetes” rangjelzés állt, ami nagyjából meg is felelt társadalmi helyzetének, bár ennek teljes bizonyossággal történő eldöntése alaposabb elemzést igényelne.

Mihály bácsi Albertiben, az akkor tisztán tót faluban született az 1870-es évek közepén. A magyart csak ötéves korában tanulta meg, úgy-ahogy, mindenesetre annyira, hogy elkezdhesse az elemít a szomszédos város, Cegléd hírneves lutheránus iskolájában. A család őseit a 18. század elején telepítették Albertibe Rozsnyó környékéről, mert a 16–17. századi törökdúlás miatt a Duna–Tisza köze falvai elnéptelenedtek. Gyerekkoráról, fiatal éveiről keveset tud a családi legendárium. Mesélték, hogy még születésének napja sem volt bizonyos, csak annyi, hogy február közepe lehetett, az egyházi anyakönyv lapja olvashatatlanul elmaszatolódott, más nyilvántartás meg nem volt. Egy öreg családi Biblia borítójának belső oldalán voltak ugyan bejegyzések nevezetes családi eseményekről, de ez a lista Mihály bácsi házasságkötésének dátumával kezdődött. A legtöbb, ami tudható Mihály bácsi életéről, a lánya és unokája elbeszéléseiből, feljegyzéseiből származik, meg néhány levélből és megbarnult, megsárgult fényképről, amelyek legtöbbször a huszadik század első éveiben készültek, és a vastag, kemény kartonpapír megőrizte az utókor számára.

Katonaéveiről nem sokat mesélt, leginkább azt emlegette, hogy amikor a budai helyőrséghez volt beosztva, mennyire tetszett neki a nevében fiatal Budapestet behálózó lóvasút. Amikor kimenőt kapott, mindig hosszú utazásokat tett a városban ezen az alkalmatosságon. Szakaszvezetőként szerelt le, és még ötven év múlva is büszkén mutogatta azt a fényképet, amelyen peckesen feszít a K.u.K. uniformisban, paroliján a három kis csillaggal.

Mihály bácsi a század fordulóján nősült. Fiatal feleségének tanult szakmája volt, ami akkoriban igen nagy ritkaságnak számított a parasztlányok között. „Diplomás varrónő és csipkeverő” volt, ez a képzettség későbbi életükben döntő szerephez jutott. A fiatal pár Cegléden telepedett le, és gazdálkodásból éltek, főleg a szülőktől kapott kis gyümölcsös és szőlő terméséből. Az akácokkal és a jegenyenyárral megkötött homokon remekül megtermett a barack, a körte, a cseresznye és meggy, de még az almának is jó zamata volt. A dűlőutakat szilvafák szegélyezték, ez volt a „mindenki gyümölcse”, bárki jól lakhatott belőlük ingyen. Olyan rész is volt, ahol a szilva mellett meggyfák álltak, ugyancsak bárkinek kínálva apró mélyvörös gömböcskéiket. Többféle szőlő jól megélt ezen a homokon, meglehetősen kelendője volt a könnyű fehérboroknak, meg a kevésbé gyakori kadarkának és otellónak is. Az ezerjót, a rizlinget, a kövidinkát, a kunleányt messze földön ismerték, és ha a szakértők szerint nem is érte el minőségük a hegyaljai vagy dunántúli fajtákét, a szegényebb, sőt még a jobb módú családok asztalára is ezekből került egy-egy palack a vasárnapi ebéd mellé. Ám a paraszti gazdálkodásnál többre vágyott Mihály bácsi és neje, és talán arra is gondoltak, hogy a közben megszületett első gyermekük, a kis Misi elsőként kiemelkedhessen abból az életformából, amiben családjuk több száz év óta éltek. De mihez kezdjenek? Mi másba fogjanak, ami nem köti őket az ősi homokvilág törvényeihez? Mihály bácsi bátor, kezdeményező ember volt, szerette kipróbálni az újat, valahogy úgy gondolkodott, hogy a világban mindig van olyan tenivaló, amit éppen neki kell elvégeznie. A nála majd tíz évvel fiatalabb felesége ugyancsak pártolta a változtatást, legfőképp azt, hogy minél függetlenebbek lehessenek az ősök reguláitól. Hasznosítani lehetne tanult szakmáját, a varrást, ruhatervezést, csipkekészítést. Ha lehetne, hát kellene is! De hogyan? Miként kezdje el? Elszegődni nem akart valami nagyobb szabóüzembe vagy nagykerekedőhöz, hiszen az nem jelentene sokkal több függetlenséget, csak másféle függést. Ahhoz túl fiatal volt, hogy komolyabb bérezésben reménykedhessen, meg azzal sem volt tisztában, igazán mennyit bírna dolgozni a család mellett, mennyit tudna teljesíteni. Egyáltalán megtalálnák-e így a számításukat? Mihály bácsi nagyot gondolt. Önálló üzletet kellene nyitni, ahol az asszony

által készített fehérneműket és egyéb készruhákat árulnának. Önálló üzletet, de hol? Ceglédet egyből elvetették, mert a viszonylag nagy városban túl drága akár üzlethelyiség vásárlása, akár bérlete, a konkurencia is erős, és ezúttal az ismertség vagy ismeretség nem előny (senki nem lesz próféta a saját hazájában).

Mihály bácsi jó kapcsolatot tartott katonatársaival, rendszeresen találkoztak, figyelemmel kísérték egymás életét. Most is összedugták fejüket, és Mihály bácsi előhozakodott tervével. Egyik komája használható ötlettel áll elő: próbálkozzanak Ráckeven, ha nem idegenkednek az áttelepüléstől. Most indult meg a HÉV Budapestről, épül az új híd a Kis-Dunán, ami kaput nyit az Alföld felé, a község ezzel bekerül az ország gazdasági vérkeringésébe. A fűszeres- és szatócsboltokon kívül alig van bolt a településen. Minél hamarabb kellene házat venni, addig, amíg nem fedezi fel a piac az új lehetőségeket, és fel nem verik az ingatlanárakat. Szó szót követett, és Mihály bácsi azzal ment haza, hogy neki tetszik az ötlet, és szeretne belevágni. Napokon belül útra keltek feleségével terepszemlét tartani. Igazolódni látszott, amit a katonakoma mondott, kimondott ruházati bolt nem is volt a községben, volt viszont csinos, rendezett főutca, épült a híd és polgári iskola, és ami a legfőbb, akadt a főútcán több szemrevaló eladó ház, aminek irányára is kedvező volt – feleannyi, mint Cegléden! Jó kedvvel, jó reménységgel indultak vissza. Rövid tanácskozás a szülőkkel, és máris árulni kezdték a szőlőt, gyümölcsöst, szétnéztek, mit lehetne még pénzé tenni. A család segítőkész volt, szép summa kölcsönt is kaptak. Hamar elkelték a földek, összejött az induló tőke. Innentől meglepően simán mentek a dolgok, joggal hitték, hogy áldás van a vállalkozáson. Megvették a községháza melletti, üzletnyitásra alkalmas nagy házat, összeállították az induló készletet részben felvásárlással, részben saját munkából (jó részüket a feleség varrta, csipkézte, díszítette). Átköltözött a kis család Ráckevére új életet kezdeni. Az új üzletnek nem várt, vagy titkon nagyon is várt (?) sikere lett. Először a község tehetősebb lakói vásároltak, azután, ahogy elterjedt a híre a boltnak, a szomszéd falvakból, a Duna túloldaláról is jöttek a vevők. Amint nőtt a bevétel, úgy bővítették a választékot. Rendelésre is dolgoztak, készárut is tartottak. Mindketten nagyon sokat dolgoztak. Rövidesen az üzlet mellé kis szőlőt is sikerült vásárolni

a sziget belsejében, később pedig még egy házat biztonsági befektetésként, aminek nagyobb részét kiadták bérlakásnak.

Ráckeven született második gyermekük, a kis Mariska.

A tizennégyes háborút nagyobb gondok nélkül átvészelték, Mihály bácsi már túlkoros volt, nem hívták be, a hadi beszállítások az első években még jól is fizettek. Rengeteg meleg inget, meleg alsót és mellényt készítettek és adtak el. A nagy vég vásznak is kelendőek voltak.

Tizenkilencben viszont beköszöntött a pokol. A kommün mindent felforgatott, és semmit nem tett helyre. Az elvetélt polgári forradalomból soha nem látott zűrzavar és rémuralom lett. Az új hatóságok mindenre rátették a kezüket, a termelés és a kereskedelem megbénult. A vörös brigádok végigfosztogatták az amúgy is kivérzett országot, a Lenin-fiúk halomra gyilkolták a vélt ellenséget. Egy április végi napon Mihály bácsiékhoz is berontott két felfegyverzett vörös katona, kezét hátrakötötték, és közölték, hogy viszik a rögtönítélő bíróság elé, amely a községháza udvarán működik. Végiglökdösték az udvaron, ki az utcára, nagy hangon szidva és fenyegetve a kizsákmányoló burzsoázia helyi képviselőit. A „képviselők” már mind ott sorakoztak, ugyancsak összekötözve a községháza udvarán, várva, hogy megérkezik a parancsnok és a komisszár. Azok meg is érkeztek, és kezdetét vette az ítékezés, ami abból állt, hogy közölték, az előállított személyek egytől egyig a nép ellenségei, és a Tanácskormánytól kapott felhatalmazás alapján most helyben végrehajtandók rajtuk a halálos ítéletek. Mihály bácsi alig tudta felfogni, mi történik, mintha mindez valami másik dimenzióban játszódna, hirtelen óriási távolságot érzett az ott lévők és maga között... Pedig a kegyetlen valóság nagyon is közel volt. Sorra szólították a polgármestert, a szolgabíró, a főjegyzőt, a csendőrpapancsnokot, a révkalauzt, a református papot, két ismerős földbirtokost, a polgári iskola igazgatóját. Ahogy szólították őket, egy keretlegény máris odalökdöste őket a fal elé, s a két főből álló kivégzőosztag karabéllyal öt méterről agyonlőtte őket. Amikor Mihály bácsira került a sor, bátortalanul megszólalt egy helybeli suhanc, aki odacsapódott a Lenin-fiúkhoz:

– Komisszár elvtárs, a Mihály bácsit miért lőjük agyon? Hát nem ártott az senkinek...

– Sznopka, álljon félre, és tűnjön el! – mordult a komisszár elvtárs, aki meg volt győződve a bolsevista néphatalom mindenekfelett álló igazságosságáról, és persze a saját néptribuni szerepe nélkülözhetetlenségéről. A parancsnok bólintott. Sznopka Mihály megremegett. Hazazavarták...

Valószínűleg a ráckevei évek voltak élete legszebb évei, de ugyanitt élte át a legborzalmasabb napokat, órákat is.

A későbbi évtizedekben Mihály bácsi nem emlegette a 19-es eseményeket. Olyan messze tolt el magától azokat a történeteket, hogy már szinte el is felejtette volna? Nem valószínű. Lehet, hogy olyan mélyen fájt neki, ahonnan már nem lehet normális emberi szavakkal felhozni az érzéseket és indulatokat. Azt hiszem, leginkább szégyellte. Hiába nem ő követte el az ostoba rémségeket, mégis szégyenkezett, mások helyett is. Akit ki akarnak végezni, azon mindenképpen ott marad valamilyen bélyeg, akár az elfuserált mártíromságé, akár a „nem zörög a haraszt” gonosz csúsztatásáé... A húszas években visszatért a normális élet Ráckevére is. A Sznopka-féle „Rőfös, rövidáru- és fehérneműüzlet” forgalma újra növekedett, az üzlet mögötti lakásban kis varroda működött, néhány családtagként kezelt alkalmazottal. Mihály bácsi a nagyközség megbecsült polgára lett, fia és lánya a helyi polgári iskolába járt.

* * *

A válság évei megingatták a család anyagi helyzetét, és szétzilálták a társadalmi kapcsolatokat is.

Ekkorra esik egy nevezetes gáláns ügy, amelyről mindig szinte sutogva beszélt a család, mintha valami szégyenfolt lenne. Pedig dehogy! Történt, hogy a család egyik legjobb barátja, bizonyos T. úr hivatali sikkasztásba keveredett. Járási tisztviselő volt, a IX. fizetési osztályba tartozó alkalmazott, meglett negyvenes családapa. Beleszerelmesedett egy gyönyörű, ám szegény, félárva polgárlányba. A vonzalom kölcsönös volt, a szerelem mindent elsöprő erővel kerítette hatalmukba őket. Szándékaik komolyak és véglegesek voltak, mielőbb össze akartak házasodni. Bár T. úr már külön élt feleségétől, a törvényes válást még le kellett bonyolítani. Két nagy fiáról is gondoskodnia kellett, akik éppen akkor érettségiztek és tovább is

akartak tanulni. Mindezek elrendezéséhez nem utolsósorban pénz kellett, nem is kevés. Nyilvánvaló volt, hogy T. úr jövedelme nem elegendő az új családalapításhoz. A szerelem mámora és a kilátástalanság szorítása bűnbe vitte, jelentékeny összeget sikkasztott el a keze között átfolyó pénzekből. A dolog hamar kiderült, T. úr nem is nagyon védekezett, megkezdődött ellene az eljárás, vizsgálati fogságba került. Szerelme kitartott mellette, azt mondta, megvárja, bármi is történik. Történt is valami, amire nem számítottak: Mihály bácsi felajánlotta az ellopott összeg részletekben való visszatérítését, és kezességet vállalt barátja becsületének helyreállításáért. A büntetlen előéletre és a helyzetre való tekintettel ezek után T. urat szabadlábra helyezték, elvehette szerelmét feleségül. Hamarosan ismét kapott munkát, megfeszülten dolgozott, különmunkákat vállalt, és hamarosan ő maga fizette vissza egyben a még fennmaradó „tartozást”. T. úrral és családjával, két nagy fiát is beleértve, ettől kezdve még erősebb lett a barátság, a kölcsönös érdekeltségen túli, az áldozatkészség és a cselekvő együttérzés különös lelki kovásza forrasztotta össze a családokat. Mihály bácsi felesége és gyerekei sem rosszaláltak, hogy éppen ebben a nehéz gazdasági helyzetben nyújt segítséget valakinek, mégpedig olyannak, aki átlépte a törvény határmezsgyéjét. T. úrék életük végéig hálások voltak Mihály bácsinak és leszármazottainak, azon túl, hogy megadták a pénzbeli tartozást, mindenben mindenütt segítették, házuk mindig nyitva volt a Sznopka, majd a magyarosítás után, a Szabadi család minden tagja előtt. A második világháborúban és a Rákosi-rendszerben sem szakadt meg a barátság, ezernyi módját kitrükközték, hogy szükség esetén segítsenek egymáson. Persze akadt olyan rokon is, aki nem titkolta, hogy erkölcstelenségnek tartja Mihály bácsi magatartását, volt, aki egyenesen bűnpártolásnak nevezte azt. Az ismerősök körét, a baráti társaságot is megosztotta az esemény, leginkább azok szörnyülködtek, akik titokban sokkal több gazemberséget műveltek, de ájtatos szemforgatásukkal feddhetetlennek gondolták magukat. Mihály bácsi erről az esetről sem szeretett beszélni, azért cselekedett így, mert ezt tartotta helyesnek, a többi felesleges szócséplés. Szívből utálta az erkölcsi prédikációkat.

– Hagyjátok már! Én is kerülhettem volna hasonló helyzetbe... – mondta, amin aztán eléggé elképedtek az álszentek, de nem merték tovább feszegetni a dolgot.

1930 végén a krach utolérte a családot. Végül fel kellett adni a rác-kevei üzletet, el kellett adni a szőlőt és a házat. A kétségbeesés és a tanácstalanság időszaka következett. Előbb egy Kalocsa melletti községbe költöztek, ott újra megnyitották az üzletet, egy bérelt ház szuterénjében. Rohamosan szegényedtek, a bolt napról napra rosszabbul ment. A polgári jómódnak már nyoma sem volt, a teljes lecsúszástól kellett félni. Vissza Ceglédre! – ez látszott az egyetlen élhető jövőnek. Ott megmaradt a szülők háttére, az ismeretség és barátságok védőhálója talán segít, és most éppen előnynek látszik, hogy egy nagyobb városba költöznek, ahol mégis több munkalehetőség van, ha más nem, valamilyen állás csak adódik. Saját földje már nem volt Mihály bácsiéknak, hiszen húsz év előtt pénzért tettek minden örökséget, de a testvérek, sógorok, nagybácsik szőlejből, idénymunkák fejében némi bevételre lehet számítani. Ha másra nem, a gyümölcsből néhány kilót piacra lehet vinni, és egy-két hektó bor, esetleg néhány liter pálinka árát is nagyon meg kell becsülni. Koldusbotra csak nem jutnak.

A zsúptetős, alacsony, hosszú parasztház, a feleség szüleinek háza majd csak befogadja őket. Így is lett. Az öt kicsiny szobából előbb kettőt, majd hármat megkaptak. Az öregek örültek is meg nem is. Lányuk visszatért, de a visszatérés kényszerűség volt, senki nem így szerette volna. Akkor sem nehezteltek lányukra, amikor elment a városból, hiszen annak idején azért taníttatták, hogy alkalomadtán legyen önálló egzisztenciája, legyen kenyér a kezében, ha egyedül maradna is. Nyaranta a kis Mariska a nagyszülőknél töltött néhány hetet, ezekre a nyarakra úgy emlékezett, mint élete legboldogabb vakációira, amikor unokatestvéreivel reggeltől estig mezítláb szaladgálhatott a homokban, felmászhatott a fára a legszebb barackokért, sajtárból ihatta a tejet az esti fejés után... Most, hogy a szükség visszahívta őket a szülői házhoz, ugyanolyan megértéssel fogadták a visszatérést, mint annak idején a távozást. Akkor a felemelkedés reménysége vitte el, most a kudarc nyomorúsága hozta vissza őket. A nyomorúság nagy kohéziós erő, most is működött. A csalódás nagy volt, a visszaszegényedést nem volt könnyű elviselni, de a család összetartott, és nem roppant bele a válság próbatételébe. Mihály bácsi munkában való hite és derűs bizakodása nem tört meg.

Közben az ifjabb Mihály kitanulta a kereskedőséget, a polgári elvégzése után Pestre, majd Bécsbe ment tanulni. A szakiskola után nagykereskedőknél leste el a szakma fogásait, és mellesleg tanulta meg kifogástalanul a német nyelvet. Amikor azután visszakerültek Ceglédre, elsősorban ő lett a család támasza. Hamarosan területi igazgatónak nevezték ki egy neves alföldi divatáru-üzlethálózat szervezetében. Az álma egy saját üzlet volt, de ez csak 1947 végén valósult meg, akkor is csak rövid három évre, amíg a fejlődő népi demokrácia megtúrta a magánszektor polgári csökevényét. 1950-ben szinte mindent államosítottak, ifj. Szabadi Mihálynak is be kellett zárni a belvárosi szép kis boltot.

Az üzlet bútorzata még sok évig állt az udvaron, hatalmas ponyvákkal letakarva, várva, hátha lesz még egyszer rájuk szükség. Soha többé nem lett; végül a kályhákban fejezték be pályafutásukat. A harmincas évek közepén Mihály bácsi felesége újra a varrógéphez ült, és ingeket, blúzokat varrt egy nagy divatház megrendelésére. Hol volt ez már a ráckevei varrodához képest?! Ez a fajta bedolgozás rosszul fizető rabszolgamunka volt, de erre is szükség volt a család fenntartásához.

Mihály bácsi sógorának volt két hold szőleje a város délnyugati határában, úgy hat kilométernyire a városi háztól. Az egyik hold szép termő szőlő volt, jobbára ezerjő, a másik hold új telepítésű, gyengén termő, soványka kis tőkékből állt. A sógor nem lakott Cegléden, munkájából kifolyólag gyakran költözött az ország egyik végéből a másikba, míg végül a Dunántúlon telepedett le, így a szőlő művelését Mihály bácsira bízta, a termést meg felezték. A jobb években, és amíg a téesz rá nem tette a kezét, ebből a szőlőből is csurrant-cseppent egy kis pluszjövedelem. Tavasztól őszig Mihály bácsi kiköltözött a szőlőbe, hétfőn reggel kikarikázott öreg biciklijén, és péntek este vagy szombaton déltájt jött vissza a városi lakásba. Két borház volt a szőlő két végén, kunyhónak hívták, pedig szép, takaros, normális magasságú vályogház volt, cseréptetővel. Az egyikben lakoszoba is volt, asztallal, ágygal, lócéval, kis fali polccal és egy sublóttal. Tökéletes szállás volt a nyári napokra. A petróleumlámpánál esténként még olvasni lehetett egy keveset. Főzni bográcsban kellett a ház előtti, téglákkal körülrakott szabad tűzön. Mihály bácsi unokája tizenéves korában sok nyarat töltött itt, miközben

megismerte a szőlőművelés alapelemeit. Megtanult mezítláb futni a forró homokon, együtt horolt, takart, metszett, kötözött nagyapjával, beszerezte a gazdaboltból a kékkövet (rézgálicot), keverte a permetlét, gyűjtötte a cefrébe a lehullott gyümölcsöt, és vitte haza esténként a kerékpáron a friss gyümölcsöt, a meggyet, a barackot, a körtét, néha almát és szilvát, mikor minek volt az ideje. Szüretkor puttonyozott, ürítette, pucolta a prést (satut), segített a kádak és hordók feltöltésében. Szeretett nagyapjával kinn lenni a szőlőben. Nem tudta volna megfogalmazni, miért, de nagyon szerette Mihály bácsi kevés beszédét, szikár szeretetteljes tőmondatos intelmeit, pontos időérékét, ahogyan a nap állásából tíz perc hibával megmondta a „pontos időt”, szerette nézni a munkát keze alatt, szerette hamiskásan vidám szemének fényét. Hét közben ő használhatta a kerékpárt, bejárta vele a vidéket, tudta, hol van olyan főveny vagy letaposott gyalogút, ahol megkapaszkodik a gumi, különben a sívó mély homokban csak tolni lehetett a járgányt. Ha nagyapjának valamire szüksége volt a városi házból, ő hozta ki, befelé pedig vitte haza a friss gyümölcsöt. Szerette a tájat, a forró homokot és a vakítóan kék eget, élvezte az akácvirág bódító illatát, megtanulta megtevéstésig utánozni a sárgarigó füttyét. Azt érezte, hogy ott igazán kerek a világ, minden a helyén van.

* * *

Negyvennégy őszén értek a városba az oroszok, Mihály bácsi házába is bekvártélyozta magát egy tucat tiszt. Az akkor már hetvenéves öregúr egyedül volt a nagy házban, fia a fronton, menyé és lánya a kis unokával Pestre menekült (mintha ott jobb lett volna!) Az orosz százados megenyhült, amikor észrevette, hogy Mihály bácsi megérti, amit mond, és szlovákul válaszol is neki. Az egész házat elfoglalták, csak az öregúr szobájába nem léptek be. A parancsnok kiadta az ukázt:

– Sztarij papa osztavajesztja v szvoej komnatye. Nye beszpakoityesz jivo! – Az öreg papa a szobájában marad. Senki ne háborgassa! Mihály bácsi értette, nem kellett fordítani.

Mihály bácsit utcabizalminak nevezték ki, ő közvetített a megszálók és az utca lakói között. Hoztak neki fekete kenyeret, konzerveket meg cukrot is.

A körülményekhez és a többi szállásfoglaláshoz képest, az orosz tisztek nem tettek kárt a házban, nem tették tönkre a bútorokat, nem piszkították össze az ágyakat, terítőket, nem raboltak el semmit, „emlékül” viszont otthagytak több regiment tetvet és poloskát...

Egyetlen incidens történt csupán, amikor az egyik katona késő éjjel tők részegen nem találta a kapu kulcslyukát, átugrott a deszka-kerítésen, mire Mihály bácsi megtermett komondorja nekiugrott, a katona meg ijedtében lelőtte. A parancsnok másnap reggel elnézést kért Mihály bácsitól, ígérte, hogy hoz másik kutyát, de azt nem kérte a „sztárij papa”.

Mihály bácsi rendes, hűséges tagja volt az evangélikus egyháznak. A neveltetés hozta így, vagy később a megszokás, valami homályos istenfélelem, talán a társadalmi elvárás? – ki tudja. Vasárnapként felvette az ünneplő fekete öltönyt, a kikeményített fehér inget, nyakkendőt kötött, kisuvickolta fekete cipőjét, és elballagott a templomba. Kiadós séta volt, több mint egy kilométerre volt a lutheránusok gyönyörű neogótikus temploma. Amikor hazajött, az ebédlőasztalnál csak annyit mondott:

– Ma is szépen beszélt a pap – de hogy mi volt lelkében-gondolataiban, arról több szót nem ejtett.

Megtisztelte, megünnepelte a nyugalom napját. Láthatóan jól esett neki a testi-lelki pihenés, az ebédhez mindig megivott egy-két pohárka bort, délután elolvasta az újságokat vagy szundított egyet, olykor elsétált unokaöccséhez, nagy ritkán benézett a gardakörbe. Kocsmába soha nem ment, otthon is csak délután vagy estefelé ivott kevéskét, legtöbbször egy-egy deci rizlinget.

Lehetett mégis valami titok, valami rejtély Mihály bácsi életében, ami akkor jut eszébe a régi fényképeket szemlélőnek, ha látja, hogy felesége már ötvenévesen megrokkant, hajlott vénasszonynak néz ki, miközben a mellette ülő férje tíz évvel idősebben is stramm, egyenes derekú, nyílt tekintetű, csillogó szemű férfinak. A mamán hosszú, bő, fekete ruha, ami kövérkés alakját még terébélyesebbé teszi, lefelé néző szemét mintha valamiféle lelkéből kipárolgó homály hálója takarná a külvilág elől. A kép szinte titokzatos. Mihály bácsi házasesetéről soha nem esett szó a családban, ahogyan akkoriban erről szinte sehol nem volt illő beszélni. Mi szomorította meg ennyire feleségét? Vajon a gyomorfekély

gyakori fájdalma tette koravénné és szomorúvá, ami azután rákká burjánozva halálát okozta pár évvel később. De mi okozta a gyo-morfekélyt? A boldogan kezdődő ifjúságot nem követték-e a csalódás, a meg nem értés kimondatlan, kibeszéletlen évei? Az önállósulás, az anyagi felemelkedés, a közös munka, a sok fáradozás sikerei, majd az újra talpra állás erőfeszítései mögött nem rejtő-zött-e valami eredendő hiányérzet? Ki tudja? A fantáziálás nem ad választ semmire. Mihály bácsi felesége halálos ágyán, pár órá-val távozása előtt így vallott lányának:

– Sok bűnt követtem el, és sok harag volt bennem. Mondd meg mindenkinek, hogy mindent megbocsátottam, nem haragszom már senkire... – Talányos mondatok.

Mihály bácsi soha nem volt beteg, orvost csak egyszer látott kö-zelről, amikor a kamra bontása közben lábára esett egy nagy tég-la, és néhány napos kínlődés után kiderült, hogy le kell venni a bal nagyujjáról a körmöt. Két napig volt a sebészeten, de azt is alig bír-ta ki. Nem a fájdalom, hanem a környezet miatt.

79 évesen még maga művelte a kis szőlőt, csak a permetezéshez hí-vott napszámost, azt is szégyellte. Szomorú beletörődéssel mondta: – Nem bírom már a permetezőgépet egész nap a hátamon, mu-száj valakit hívni. Lassanként megcsinálnám én, de nem lehet az-zal várni, mert ki tudja, mikor jön az eső...

Ötvenhat novemberében csak az foglalkoztatta, hogy mi lesz azok-kal a fiatal gimnazistákkal, akik nemzetőrnek állottak.

– Csak nem akasztják fel őket? – sopánkodott. Folyton kérdezte, hogy mi lett a 18 éves fiúval, aki a tüntetést vezette.

– Mit tudsz a Csendes gyerekről? – kérdezte unokáját, aki akkor volt első gimnazista.

– Nem tudunk róla, állítólag nincs a városban. Talán csak megússza. A Csendes gyerek a kistarcsai lágerben volt, de nem akasztották föl.

Mihály bácsit 84 éves korában a harmadik agyvérzés vitte el. Már nem tudott beszélni, mozgatni is csak az egyik kezét tudta, de ma-gánál volt, amikor bólintással beleegyezett, hogy kihívják az evan-gélikus lelkészt. Amikor úrvacsorát vett, és próbálta együtt mon-dani a pappal a Miatyánkot, csak szája mozgott némán, de mikor

ahhoz a mondathoz értek, hogy „bocsásd meg a mi vétkeinket...”, innentől érthetően végigmondta az imát. Még azon az éjszakán elment a túlvilágra.

Mihály bácsit jó embernek tartotta mindenki, aki ismerte. A vétkeinek titkát, mert bizonyára azok is voltak, magával vitte az Isten elé. Biztos vagyok benne, hogy meg tudtak egyezni a jóvátételben, ha ott is úgy ítélték, van mit jóvátennie.

* * *

Mihály bácsi a nagyapám volt, lánya pedig az anyám.

A LÉLEK ÚTVESZTŐI

SZÓ-BESZÉD

Benn maradt szavak
Elhullott szavak
szógöröngyök, szórügyek
Szótlan maradt
álombéli felelet
Szók nélküli fedezet
Megnémult emlékezet
Megfejteden szószedet
Valaki mindig szót szegett
Szóbörtön, szóhalál
Szósírató szótemető
Szót teremtő szókereső
Szószenvető gondolat
Visszahulló szózáporok
Szalmacséplő szócsaták
szótlan eldőlt vak viták
Címszavak, jelszavak
Mégbénult szavak
Megvénült szavak

Névszók, szónevek
rövidített betűfergeteg

Szóba zárt rémült
Szószegény szeretet

Hová lett közölünk,
aki szótlantul szeretett?!

VASÁRNAPI VÁZLAT

Harsog a világ
habzsolva szó-orgiát
Fuldokolva tartja még
a felszínen önmagát
Keresi ős-ritmusát
A szó-ostromnak
ellenáll a csönd
Üres ígéből
kiszökött az öröm
Hír van –
de nincs üzenet
A zajtömegben
a „hasznos jel” elveszett
Ünnep volna
szó ha szólna
s elhallgatna
a multimédiás
kakofónia

Meg kellene gyógyítani
az összetört verseket...

NEM ÉRTEM

Nem értem mit gondol az Isten
Nem értem az ember miért ilyen
Nem értem miért fogy el a jó
mikor forrása az örökkévaló
Nem értem honnan jött az élet
Nem értem a sűrű semmi titkát
Nem értem az anyag energiáját
Nem értem a lélek árva vágyát
miért keresi seholsincs hazáját
Nem értem a pipacs pompáját
a zöld és piros
tobzódó májusi orgiáját
Nem értem az értelem kutató szomját
Nem értem a halál ostoba ultimátumát
Csak tudom, hogy semmi nincs hiába
hogy zavaros foltok között
ott az értelmes ábra...

TÚNÓDÉS

Szalmaszál hitek
reszkető oszlopai
tartják élelem épületét
Vízbe hullt parányi bogár
Fogódzom a felszínen
úszó apró jelekbe
Hajszálnyi remények
visznek ajándék örömek
lebegő szigeteire
Hol a bizonyosság
hol a köszikla erő
hol „a múlandóság cáfolata”?
pedig itt volt, amikor
tegnap meglátogatott
a békesség fénylő angyala

ALKU

Nem foghatod át a világot. Sem bűnnel, sem erénnyel, sem hittel, sem reménnyel, sem kaini lázadással, sem ábeli áldozattal, sem jákóbi ravaszsággal, sem illési tűzzel...

Marad csak a „rész szerint való”, és az alku a békesség kedvéért, meg a vér csillapításáért.

Gondolkozol – azt hiszed, pedig csak rád talált a gondolat, s te örömmel elhiszed.

A szó pillanat. Perdöntők a szóközök. A pillanat sugár, olykor láthatod, mi lakik a hangfátyol mögött. Ragyog a szó, a fény dalol – valaki történik valahol.

Az értés naivítás. Neuronimpulzusok koincidenciája. Hited keresztfáján feszülve sem találod kozmikus helyed.

Még nem tudod, hogy a „VAGYOK, AKI VAGYOK...” része vagy. Benned van a vég és a kezdet.

ÁLMODOZÁS

Boldog emlékekkel marasztom az időt. Sietni látszik, pedig csak múlik – valójában semmit sem csinál, mohó cselekvés teszi csak múlásának látszatát. Türelmetlen szíved órajele méri fogyásának kíméletlen ritmusát. Még 100, 200 millió dobbanás, vagy csak húszezer és holnap leáll (?), hisz volt már több mint kétmilliárd... Ahol számok vannak, ott adagokból áll az oszthatatlan világ.

Csak az álom időtlen, mint az örökkévalóság. Álom az emlék is, jelenné varázsolt múlt. A párhuzamos valóságokat nem tudja elképzelni lineáris elménk. Az álomképek kusza kavalkádjában majdnem korlátlanul mozog az idő. Egyszer kisgyerek vagyok, a másik pillanatban az érettségivizsgán izgulok, azután a tegnapi élmények állnak tótágast agyam képernyőjén. Álmodni jó is meg rossz is. Mint élni. Ami lenyűgöz, az a némely álmok után ébren is megmaradó hihetetlen valóságérzés. Nem lehet, hogy nem voltam ott, és nem lehet, hogy R. már meghalt, hiszen az imént öleltük egymást...

Álmokkal, emlékekkel marasztom a siető időt. Dehogy az időt! Magamat helyezem kívüle vagy fölé. Persze képtelenség, teszem hozzá tüstént.

Néha annyira szeretnék jól álmodni. Ám ez nem akarat kérdése. Talán a vágyé és a nyitottságé. Előbb ki kell üríteni álomregiszterem tartalmát. Akkor esetleg üzen a túlnani valóság. Lehet, hogy saját múltam képében, lehet, hogy titokzatos kódokba burkoltan, de valószínűleg sohasem értelmetlenül. Csak más logika és más jelrendszer szerint. Az okos álomtanácsok minderről rengeteget tudnak beszélni: az archetípusok fölrémlésétől kezdve az agyi kis erek állapotelemzésén át az EEG-hullámok kibicsaklásáig...

Álmodozni jó. Átrepülve görbült tereken, meghajlítva a csuszamlós időt.

„A bírhatót ne add el álompénzen” – mondta Vörösmarty. Igaza volt.

„Kell ott fenn egy ország” – szól a fantasztikusan szép mai dal. És a kettő között „Legyen neked a te hited szerint!”

REMÉNYKEDŐK

Az éhgyomorra történt vérvétel után a földszinti büfében reggelizem. Rendszerint így szoktam. Már elmúlt 10 óra. Az előcsarnok zsúfolásig tele sorszámuokra váró betegekkel. A büfé benyílójában felállított asztalok közül egyetlen üreset látok, helyfoglalásul leteszem táskámat, amíg megveszem a teljes kiőrlésű kenyérral készített sonkás szendvicset és a tejeskávét. Mire leülök, és kezdem felkavarni a cukrot a kávéban, máris helyet kér egy hatvanas úr, mellém telepszik a bal oldali székre. Perceken belül még két hölgy kéredzkezik az asztalhoz, most már telt ház van a büfében.

Az úr áfonyás kaukázusi kefirt iszogat, a hölgyek a sajtos rúdhoz és melegszendvicshez buborékmentes ásványvizet.

– Jó magának, mert ehet, néz rám a kefires férfi.

– ?

– CT kolonoszkópiára várok, két napig semmi szilárdat nem ehetek.

– A kemó után napokig nem tudok egy falatot sem lenyelni, mindent sósnak vagy keserűnek érzek, szólal meg az egyik asszony. Amit reggel megkívánok, arra délben már rá se tudok nézni.

– Pedig enni kell, akár ízlik, akár nem. Muszáj! Ez a menete a dolognak. Házi orvos vagyok, tudom, hogy működik a terápia...

Látom, van egy főokos a társaságban. A kefires doktor úr magabiztos, mindnyájunkat kioktat. Pillanatra azt gondolom, jó neki, vagy mégsem?

– Össze kell keverni mindenféle gyümölcsöt egy nagy tálban, esetleg le kell turmixolni, és legalább azt megenni, ha más nem megy. Mindent, értik? Almát, dinnyét, barackot, körtét, meggyet, szőlőt, málnát, szedret – felsorolja az egész piacot. – Ez használ, akár mennyi, ami csak belénk fér. Az immunrendszert kell megtámogatni! A többi csodaszer semmit nem ér.

– Vannak azért jó étrend-kiegészítők, ivólék, vitaminkészítmények is, nem gondolja, doktor úr? Ott van például a duetérium-szegény vagy a 9,5-ös pH-jú víz, a búzafűlé, különféle vitaminkoktélok és még számos bevált szer. Némelyiket onkológusok is ajánlják.

– Mondom, hogy semmit nem érnek. Azoknak „használ”, akik eladják, mármint a zsebüknek. Csak a törzskönyvezett gyógyszerek, a kezelés meg a gyümölcsök. Nem szabad másban bízni.

Amikor megkezdődik a kemo- vagy sugárterápia, az ember rákerül a sínre, és azon kell haladni. Nem lehet sem jobbra, sem balra letérni. Az a baj, hogy az emberek okosabbak akarnak lenni az orvosnál. Ez súlyos tévedés. Ki akarnak szállni a „vonatból”, aztán ráfáznak... Hinni kell az orvosoknak, ők tudják, mi a legjobb, és azt el kell fogadni.

Úgy beszélt, mint valami felkent próféta, mégsem volt ellenszenves. Látszott rajta, hogy szentül hiszi, amit mond. Elég halkan, nyugodt hangon beszélt, ami számomra már eleve megnyerő, és szerencsésen ellenpontosztta lehengerlő szövegét.

– A másik bajom az emésztés, veszi át a szót az előbbi hölgy. A kemo után 3-4 napig kegyetlenül fáj a hasam, igaz, alig eszem valamicskét. A szorulástól jobban szenvedek, mint az émelygéstől vagy a gyomorgörcstől. A negyedik kezelés után azt mondtam, földadom, ha ezzel jár a gyógyulás, akkor inkább legyen vége most.

– Keverjen össze mákot aszalt szilvával, öntse föl kis tejjel, meglátja, segíteni fog, szól most félénken közbe a másik asszony.

– Eszébe ne jusson leállítani a kemoterápiát! Muszáj végigcsinálni, ki kell bírni. Csak így van esély a gyógyulásra. A sínen kell maradni. Azután majd eldől, mit határozott a Teremtő. Tudják, hogy mi a jezsuiták két ősi imádsága? Add, Uram, hogy ne legyek kiszolgáltatott, és ne szoruljak másokra! – ez az egyik. A másik: Adj, Uram, könnyű halált! Hát nincs igazuk?

Ezzel azután, mint örökérvényű szentenciával, le is zárult az asztali beszélgetés.

A kevés beszédű fiatalasszony mindnyájunknak odacsúsztat egy kis színes képet.

– Fogadják el, én naponta elolvasom, erőt ad.

Elfogyott a szendvicsem, megittam a kávé. A többiek is felálltak az asztaltól, ment mindenki a dolgára.

A vizsgálatokra vagy kezelésekre várakozók között gyönyörű történetek keringenek végstádiumból felgyógyuló emberekről, akik már 4-5 éve panaszmentesek. A valóságos statisztikákról nem esik szó. Most nem gondol arra senki a recepció előtt kigyó-zó sorban, kik a boldog kiválasztottak, akik valóban meggyógyulnak. Az esélyek 5-től 90%-ig szólnak, de senki nem tudhatja, neki mekkora van. Az átlagok semmit sem mondanak. Az arcokon a

szenvedéstől való félelem sápasztó szürkességét látom. Mindazonáltal mindenki reménykedik, és az éledő reménységet nem érdeklik a statisztikák. A maga esélyét mindenki 100%-nak akarja hinni. Látom, hallom a gondolatokat. A kolléganőmnek levették mindkét mellét, és vidáman éli világát új szeretőjével. Anyám csak azért halt meg idő előtt, mert nem engedte magát sugarazni. A leukémiás kislány a házból fel fog épülni, már majdnem együtt van a 10 millió forint, amit a család és a barátok összeadtak a svájci kezelésre. A reménység ezer karral kapaszkodik az életbe. Másról nem akar tudni, mással nem akar számolni.

De mi a reménység? A reménység talán gyengébb, mint a hit. Szelídebb, óhajtóbb, kérlelőbb. Inkább bizalom és vágy, mintsem teremtető akarat. A hit meggyőződés, már majdnem tudás, makacs akarás is. A hit követel, ostromol, erőszakos, mert tudja, ha övé lehet „a mennyek országa”, akkor miért ne hosszabbodhatna meg ez a földi élete is? Milyen reménység és hit pislákol az itt várakozó betegekben? A súlyosakban, vagy éppen az orvosilag „halálraítéltekben”? Van-e gyógyító erő a kitartó reménységben? Meddig ér reménységünk horizontja? Hol vész a semmibe a reménylett dolgok láthatára?

A hit transzcendens „logikáját” Pál apostol fogalmazza meg legtalálóbban: „Ha csak ebben az életben reménykedünk..., minden embernél nyomorultabbak vagyunk.” Ekkora hit tényleg kiemelhet a reménytelenség mocsarából, és átsegíthet sok szenvedésen. Hit, remény, szeretet – van-e jelentősége a sorrendnek? Létezik-e a lelki ajándékok hierarchiája? Mindig a szeretetet emlegetjük, mint mindenekfelett álló kegyelmi ajándékot, mindenekfelett álló emberi érzületet, mindent legyőzni képes spirituális erőt. A másik kérdés, hogy viszonyul egymáshoz? Előbb hinni kell, hogy megszülessen a szilárd reménység, vagy a reménység pislákoló lángját kell lobogó hitté élesíteni?

Mi a szenvedés értelme? Nem tudom magamban eldönteni, minek gondoljam a szenvedést. Különösen a gyógyíthatatlan, halálig tartó kínlódat. Büntetésnek? Tanításnak? Intésnek? Egyszerű biológiai következménynek? Karmikus törlesztésnek? Áldozatnak? Átoknak? Értelmetlen botránynak? Megfejtethetlen titoknak? Esetleg minden esetben másnak? Végso soron valószínűleg csak a

saját szenvedésünk érdekel bennünket igazán, még ha ez kegyetlenül és önzően őszintén hangzik is. Minden más üres okoskodás, mint Jób érzéketlenül prédikáló barátaié.

Egyik barátomtól kaptam a napokban egy idézetet Karinthy leveléből – Hatvanynak írta az agyműtét után: „Ami a testi szenvedést illeti, saját szerény tapasztalataim alapján megállapítom, hogy sem Jézus Krisztusnak, sem Wilde Oszkárnak nem sikerült érthetővé tenni, hogy tulajdonképpen mire való. Egyelőre én sem tudom, de sürgönyileg értesítlek, mielőtt rájövök.”

Le tudja-e a szeretet győzni a szenvedést? Át tud-e alakulni a szenvedőt körülvevő és talán benne felhalmozódó szeretet fájdalom-enyhítő ellenanyagká? Erre nem sok példát tudok, talán egyet sem. Bárcsak tudnék! Konokul szenvedő, megadóan tűrő, elhomályosult elmével nyöszörgő, ópiátoktól elkábított beteget láttam, de őroluk nem a szeretet hatalma jutott eszembe.

Legfeljebb a könyörületé és az együttérzése, többször a legyőzetés tehetetlenségéé. Tudom, hogy bizonyos esetekben a legszeretetteljesebb cselekvés, ha elegendő adag morfiummal az érzékelési küszöb, vagy akár a tudat alá szorítjuk a fizikai fájdalmat.

Ismerem az intézmény minden zegét-zugát, nem felejttem az ajtókat, amelyen ez a felirat áll: EGÉSZ TEST BESUGÁRZÁS, és a másikon: FÁJDALOMCSILLAPÍTÁS. Ez a rögválóság. Mégis szeretném hinni, hogy „reménységünk nem szégyenít meg”!

A laboreredmények két nap múlva lesznek készen. Műtétek és hatévi intenzív kezelés után jól vagyok. A kontrollvizsgálatok eddigi eredményei rendre jók, de minden félév végén fojtó szorongás reszket bennem, meddig tart a „gyógyult állapot”? Mennyi a haladék, amit még kaptam. Hosszú panaszmentes időszak után is újra és újra elerőtlenül a reménység, megintog a hit? Mennyi bizonyíték kell még?

A hit legnagyobb ellensége a félelem. Nem véletlenül bátorította Jézus a zsinagóga előjáróját, a halottnak hitt kislány apját: „Ne félj, csak higgy, és meggyógyul!”

Kifelé jövet nem tudok szabadulni a kérdéstől, jó sín páron vagyok-e, milyen lesz a további utazás, és hol lesz a végállomás?

Megnézem a zsebembe dugott kis kártyát, amit a nő adott. A túlszínezett, giccses képen a megdicsőült Krisztus áldásra emeli kezét, alatta kétségbeesett, együgyű fohász.

Az első világháborúban született a mondás, miszerint a lövészárkokban nincsenek ateisták. Azt hiszem, igazán ebben a kórházban sincsenek.

HA...

Ha majd elveszíted
a realitások biztonságát
Ha mersz már
ingyen lenni jónak
Ha elengeded
az igazság mankóját
Ha lemondasz
az ünneplésről
és győzelmeidet
elajándékozod
Ha el mersz késni
szentté avatásodról
Ha áthágsz minden szabályt
hogy rászedd az Istent,
és elhiszed, hogy
ő épp erre vár
Ha megsejted egy pillanatra
hogy mégis lehet
„semmiért egészen” szeretni
— — —
akkor visszajövök érted.

A TITOK

Engedd, hogy tévedjek
engedd, hogy tékozoljak
engedj elesni
engedj elmenni
engedj visszatérni
engedj nélküled élni
engedj hiába szeretni
elvetélt álmokat
Engedd, hogy némán
összam meg veled
legszentebb titkomat

AKKOR MEGBOCSÁTOD

Ki volt a csúcson,
annak kevés a sík.
Ha egy percig megremegtél
a gondolattól, hogy
mindkét irányban
végtelen a világ;
ha azért hallgattál el,
mert tudtad, hogy ez egyszer
a csend dönti el a vitát;
ha jártál már a gondolat
 kozmikus határainál;
ha meggyőződött egy nyári éjszakán
százezer tücsök szerenádja,
hogy nincs véletlen
és nincs hiába;
Ha megbámultad önfeledten
mily bonyolultan egyszerű
a vadrózsa vöröslő virága;
ha érted már, hogy
csak jelzés a szó –
a VALÓSÁG... csak játszható,
NEM birtokolható.
Akkor megbocsátod, ha lázadok,
és elhiszed,
csak egyszerűen vállalom,
hogy lettem, élek, vagyok –
semmi több.
Nem magyarázkodom.

ŐSZINTE SÍRVERS ÉLŐKNEK

Mindig vigyázott
sohasem hibázott
Csak suttogott
sosem kiáltott
Nem vétkezett
nem kérdezett
Mindenkit bevárt
ő sosem érkezett
A fényt is szűrte
mint a szennyvizet
Adagokban élte
az életet
Mindenre mindig volt
kellő indoka
Nyugodt volt
boldog soha

A DÖNTÉS

Már hetek óta nyugtalan volt a hangulat a városban. A páncélos laktanyában a megszokott rendben folyt az élet, de a kimenőkön érezték, hogy valami van a levegőben. A rádió a környező országokban folyó átalakulásokról beszélt, de a hírek szűkszavúak voltak. Az események valódi arculatát csak kikövetkeztetni lehetett. Az utóbbi napokban már a laktanyán belül is megváltozott a légkör. A tisztek kimértebbek, mogorvábbak lettek, megszűnt az a leereszkedő bratyizás is, ami nem volt ritka az idősebb katonákkal, tisztesekkel, különösen némi alkohol benyelése után. Többször rendelték el próbariadót, komolyabban vették a harceszközök karbantartását, sőt pár nappal ezelőtt a harckocsikat is „feltöltötték” a bevetési készülségnek megfelelő adag ágyú- és géppuskalövedékkel. Ez utóbbi önmagában még nem számított rendkívülinek, hiszen a gépesített „menetgyakorlatok” (amikor a tanknak teljes felszereléssel kellett robogni a terepen), vagy az éles lögyakorlatok alkalmával ugyanígy történt.

Az ünnepekre szeretett volna szabadságot kapni, de ebben a helyzetben nem volt rá sok remény. Sokat gondolt a családra. Az otthon innen több száz kilométerre volt, ennél kisebb városban, és ha hazament, annak csak úgy volt értelme, ha legalább négy-öt nap szabadságot kap, hiszen maga az oda- meg visszaút majdnem két napot vett igénybe. Pedig nagyon szeretett hazamenni, otthon tölteni pár napot. Amióta bevonult, sok mindent másképp látott, másképp érzékelt a világból. Most vette észre, hogy a hazai színek élénkebbek, az otthoni ízek milyen erősek és finomak, a beszédnek dallama van, a mozdulatok lehetnek tétovák, lassúak vagy szenvedélyesek, a táj nem terep, a ház nem objektum, az emberek nem parancsra jönnek-mennek... Katonaként, a seregből hazalátogatni annyira más volt, mint régebben az osztálykirándulásokról vagy hosszabb rokonlátogatásokról visszatérni. A felnőttiség érzete-öntudata tette ezt, vagy az alakulatból való ideiglenes kiszabadulás öröme, maga sem tudta igazán.

Bátyja a biztonságiaknál szolgált, bennmaradt az állományban, tetszett neki ez a „munka”, ő ritkábban járt haza, pedig tehetne volna, mert már százados volt, és több szabadsággal rendelkezett.

Fájlalta, hogy sohasem voltak igazán közel egymáshoz. Négy évvel volt idősebb nála, és kezdettől fogva lekezelte, sokszor meg is szégyenítette, amiért nagyon haragudott. Azt hitte mindez csak kamaszos vetélkedés, erőfitogtatás, és majd később elmúlik. De nem múlt el. Ahogy felnőttek, egyre nagyobb lett közöttük a távolság. A tényleges szolgálat alatt bátyja egyre fennhéjázóbban viselkedett, amikor hazajött, ő körülötte forgott a család, anyja ellágyultan hallgatta katona fia történeteit. Nagyon jól értesültnek látszott, amikor elragadtatott hévvel magyarázta a nemzetközi erőviszonyok alakulását és a szövetségi rendszer stratégiai előnyeit. A vacsorák közben rögtönzött politikai előadásaitól szinte libabőrös lett, ilyenkor arra gondolt, hogy mi lett és mi lesz az ő testvéréből, aki ilyen komolyan képes venni ezeket a maszlagokat. Szívből sajnálta, hogy testvére idegen lett számára.

Amikorra aztán őt, a kisebbik fiút is besorozták, már kifejezett utálatot érzett a fegyveres szolgálat iránt. Az érzelmi elutasítás és a gyűlölettel vegyes félelem teljesen eluralkodott benne. Megfordult a fejében, hogyan lehetne elkerülni a katonáskodást, de nem talált járható utat. Egészséges volt, az orvosi felmentés szóba sem jöhetett. Meghamisított orvosi véleményre nem számíthatott. Más törvényes mód viszont nem volt a bevonulás elkerülésére, vagy akár szolgálathasztásra. Igen, ha elmegy az országból, ha disszidál, akkor talán... Ám ez veszélyes volt, sokakat visszahoztak a határról, vagy akit nem tudtak megállítani, azt egyszerűen lelőtték. Keveseknek sikerült. Bevallotta magának, hogy fél, nem mer nekivágni, ugyanakkor azt is érezte, hogy egy másfajta gyávaság vagy inkább gyengeség lenne mindenáron kibújni a „hazafias kötelesség” teljesítése alól, amiben egyébként egyáltalán nem hitt. Sem abban, hogy a gyilkolás kitanulása kötelessége lenne egy normális és értelmes embernek, abban meg végképp nem, hogy a dolog „hazafias”. Egyáltalán a hazafisággal is bajban volt, és erre csak rátett az a sok politikai előadás, amit a katonáéknál végig kellett hallgatnia. A városát, a környező hegyeket és erdőket nagyon szerette, homályosan azt is érezte, hogy ha ezt a tájat erőszakkal el akarnák venni tőle, akkor ez ellen valami képp tiltakozna, sőt küzdene, de fegyverrel ismeretlen embereket meggyilkolni, erre talán soha nem lenne képes. A történelem

nagy háborúival csak annyit foglalkozott, amennyit az iskolában meg kellett tanulni. Egy ideig bizonytalan volt a jövőjét illetően is: vonzotta a tanítás is meg a műszaki tudományok is. Tanár legyen vagy mérnök? Végül kétszer sikertelenül felvételizett a műszaki egyetemen, most akart nekifutni harmadszor, és egyben utoljára. Ha ez sem sikerül, letesz a nappali továbbtanulásról, elmegy a technikusképzőbe, vagy kitanulja az elektronikai műszerész szakmát. Még mielőtt minderre sor kerülhetett volna, megjött a behívó, amivel már az utolsó nyáron számolt is.

A technikai jellegű kiképzést bírta a legjobban. A műszaki kérdések érdekelték, ha tehette, a híradósoknak segített, velük igyekezett barátkozni. Szívesen dolgozott a műhelyekben, javította és tisztította a gépeket, a fegyvereket, a járműveket. Az alapkiképzés után a páncélosokhoz osztották be.

A nagy hadgyakorlatokat valahogy átvészelte, tudta, hogy nincs kibúvó, azokon részt kell venni, és csak magának árt, ha még felesleges és értelmetlen dühvel terheli meg lelkét. Már háromszor voltak ilyen nagy gyakorlaton, két alkalommal az éles lövészet is része volt a gyakorlatnak. Amikor a tankágyúból közvetlenül lőttek a 200 méterre lévő célra, mindig pontosan találtak, de amikor az 5 kilométerre lévő láthatatlan célra kellett az elektronikus löelemképzővel irányozni, akkor elfogta a szorongás, biztos-e, hogy ott sem tesz kárt senkiben és semmiben, csak a célként felállított deszkaépületben... Jó eredményeket ért el a gyakorlatokon, megtanulta finoman kezelni az 50 tonnás acélmonstrumot. A technikát, a műszaki teljesítményt látta benne, nem gondolt az elsődleges célra, a rombolás és gyilkolás parancsára.

Harcokcsiparancsnok lett, nem nagy rang, de izgalmas beosztás. Négyen vannak egy korszerű tankban: a harci jármű vezetője, az irányzó-lövész, a rádiós és a parancsnok, de a kiképzés és az elrendezés olyan, hogy szükség szerint át tudják venni egymás feladatát.

Benn a laktanyában nem tudta, nem tudhatta, hogy már forrong az ország. A helyi rádió csak szakszervezeti felvonulásokról, elszigetelt bérkövetelésekről, és az önkormányzatok jogainak bővítéséről beszélt. A valódi helyzetről fogalma sem volt. Ha hallgathatták volna a szomszéd ország azonos nyelven beszélő rádióadását,

akkor elég pontosan értesülhettek volna az állapotokról, de erre nem volt lehetőségük. Ilyen szempontból a laktanya hermetikus éterzárlat alatt volt, egyetlen kis rádiókészülék sem lehetett a légénység birtokában, csak a központi rádió hangszóróiból bömbölt a zene, vagy valamilyen szöveg. Lassan azért beszivárogtak a hírek, zavargásokról lehetett hallani, a politikai foglyok elengedésének követeléséről, kormányellenes jelszavak röppentek fel, sőt valami csoda folytán bejutott a laktanyába egy olyan röpcédula is, amely az államvédelmi biztonsági szolgálat és az ehhez szorosan tartozó karhatalmi ezredek feloszlátását sürgette.

Mindezek ellenére a laktanyában látszólagos nyugalom volt, a kimenőket ugyan megvonták, de esténként működött a mozi, a tornateremben lehetett focizni vagy röplabdázni, a kantinban továbbra is mérték az alkoholmentes sört, a könyvtár sem zárt be.

Amikor a békés reformmozgalom élén álló papot el akarták hurcolni a parókiáról, akkor lobbant be a láng az indulatok addig parázsló gyúanyagából. Az emberek addig bíztak a békés fordulat kivitelezhetőségében, valami csodaszerű demokratikus átmenetben. De amikor a papot megfenyegették, és kísérletet tettek a parókia feltörésére, akkor majdnem egységesen megmozdult a város lakossága. Családról családra vitték a friss híreket, és először egy több tízezres tiltakozó tüntetést szerveztek a prefektúra épülete elé, a következő napon pedig megszervezték, hogy ugyancsak ezrekből álló embergyűrűvel vegyék körül éjjel-nappal a templomot és a mellette álló parókiát.

Megkapták a parancsot, hogy vonuljanak ki tíz harckocsival a város különböző pontjaira. Neki a főposta előtti tér jutott. Ekkor kerítette először hatalmába a rémület. Miért? Ki ellen kell felvonulni? Mire ez az egész? Csak nem kell külföldi beavatkozástól tartani? A parancs csupán annyi volt: kivonulni a főposta épülete elé, ott állást foglalni a bejárat előtt. Végig a páncéltorony felnyitott ajtajában állt, nézte az utcákat. Mindenütt nyugalom volt, a szokásos hétköznapi jöves-menés, a mellékutcákon gyér autóforgalom, egy-egy villamos csörömpölése a párhuzamos főúton. A békés utcakép láttán, ő is kezdett kissé megnyugodni, csak erődemonstráció ez az egész, biztosan hamar le is fűjják. Nyilván senki nem akarja elfoglalni a postát, a telefonközpontot, a távírdát és az épületben

üzemelő mikrohullámú állomást. A térre érve azonban hatalmas tömeget vett észre, az egyik széles betorkolló utca közelében gyülekeztek az emberek, és jöttek mindenfelől egyre sűrűbben. Diákok, fiatal munkások, fiúk és lányok, középkorúak és idősek, a legkülönbözőbb öltözetekben, készülve és készületlenül, céltudatosan és hirtelen elhatározásból, ünnepélyes arckifejezéssel és unott bá-méskodással. Pillanatok alatt óriási színes embersokaság töltötte meg a teret, láthatóan várva valamire, talán valami jelre vagy felhívásra, amely irányt ad a tömegtüntetésnek. Mint később kiderült, itt volt a gyülekezője annak a menetnek, amely a pap lakása felé indult és ott élő fallal vette körül a templomot és a parókiát.

De arra semmi jel nem mutatott, hogy valaki is meg akarná támadni, és el akarná foglalni a posta épületét. Alighogy beállt a harckocsi a főbejárat elé, a magasból sorozatlövő fegyverek éles, fülsiketítő kelepelése csattant fel, és a sorozatok véres árkokat vágtak a téren szorongó tömegben. Halottak és sebesültek zuhantak a földre. A pánik, mint a villámlás, úgy csapott le a térre, az emberek egymást rángatva, taszigálva rohantak volna ki a térről, de olyan sokan voltak, hogy csak összepréselődni tudtak, egymást is fellökve, eltaposva szorították a széleken állókat a házak falaihoz és a mellékutcákba. A gyilkos golyózápor ördögi pontossággal követte őket, csak azok voltak biztonságban, akik a postaépület mögé tudtak bejutni.

Megkövülten nézte a mészárlást, talán percekig is bénultan állt a tankban. Aztán parancsot adott, hogy az épület bejárata elől menjen előre a tank a tér túloldalára. A géppuskák folyvást kattogtak, a holttestek és sebesültek között alig tudtak áthaladni a téren. Amikor kiérték a tér közepére, egy pillanatra elhallgattak a fegyverek, de amint továbbmentek, újra felugattak. A tömegből, aki csak tudott, már berohant valamelyik kapun vagy üzletbe, a tűzvédett árkádok, kapualjak alatt százak szorongtak.

Ahogy megfordította a lövegtoronyt, a döntés visszavonhatatlaná vált. Tudta, hogy a döntés rossz, de azt is tudta, hogy nincs jobb. Már nem hallotta a külső zajt, csak a fejében hallott valami pokoli dübörgést, és a mellkasában egy iszonyú nyomást. Szinte üvöltve adta ki a parancsot:

– Ágyút tölts! Irány 10 óra, cél a géppuskaállások a tetőn... Tűz! És kiadta még egyszer: – Irányzék mínusz 2 fok! Tűz!

Két rettenetes rázkódás vonaglott végig a nehéz harckocsin. A 120 mm-es ágyú csöve könnyű füstöt eresztett a levegőbe. A posta tetején elhallgattak géppuskák. Most már végleg.

Azután minden megváltozott. Megváltozott az országban, és megváltozott benne is. Nem tudta eldönteni, hogy ez a változás jó-e. Egyben soha nem kételkedett, ott, akkor nem tehetett másképp. Nagyon megkönnyebbült, amikor a forradalmi napok és a hatalomátvétel után először találkozott otthon bátyjával. Most hallgató volt a testvér, de a köztük való jeges viszony nem enyhült. Úgy tudta, hogy miután a régi karhatalmi alakulatokat felszámolták, beállt valamilyen újonnan alakult nagy cég őrző-védő szervezetébe. Egyre ritkábban találkoztak, és soha nem tudta meg, hogy ő hol volt és mit csinált a forradalom napjaiban.

MÁSODIK MÉRFÖLD

*„Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít,
menj el vele kettőre” (Mt 5:41)*

Ady utolsó napjairól jegyezték fel a következő kis történetet. Már nagy betegen feküdt, mikor egy alkalommal szeretett volna valamit idézni az Újtestamantumból, de nem emlékezett rá pontosan, és kérte, hogy adjanak a kezébe egyet. Csinszka ekkor már szinte állandóan mellette volt, és ez alkalommal Zsuka (Dénes Zsófia), aki gyakran meglátogatta őket, szintén ott volt náluk. Csinszka elkezdte keresni az Újtestamentumot a könyvvállványon, de nem találta. Közben teltek a percek, és Csinszka kezdte lebeszélni férjét az idézet fontosságáról, nyugtatgatta, hogy majd eszükbe jut, ne keresgéljenek tovább. Ekkor beállított Zsuka egy teljes Bibliával, és odanyújtotta a költőnek. „Hol találtad meg?” – kérdezte Ady. „Sehol, most vettem a lenti könyvkereskedésben” – válaszolt Zsuka. (Ugyanis a ház földszintjén volt egy könyvesbolt.)

Hát ez a „második mérföld”, amiről Jézus példázata szól.

A jog és a törvény az első mérföldeket jelöli ki. Legfeljebb... A kötelező penzumot. Azt és annyit, aminek az elmulasztásáért vagy megszegéséért büntetés jár. Vagy esetleg azt, amit a közösség, a társadalom az adott korban feltétlenül illendőnek, követendőnek tart, és aminek megszegését közmegvetéssel, netán kiközösítéssel bünteti. Valamikor – amikor még volt ilyen – ezt úgy hívták, hogy megfelel a „társadalmi szerződésnek”. És jól is van ez így. Normáknak lenni kell, mert különben minden összezavarodik. Ha mindenki arra megy, amerre lát, abból nagyon sok összeütközés lesz.

Szétnézek magam körül, és azt látom, hogy már az első mérföldek sem kötelezőek, sőt nincsenek is. Nincs közakarattal kijelölt járható út. Nincs etikai (erkölcsi?) minimum. Nincs „közjó”, mert minden relatív. A szabadság már-már átokként hull vissza ránk, mert nem a jóra szabadultunk fel, hanem a haszonra. S egyre nehezebb sokaknak megmagyarázni, hogy a kettő nem ugyanaz. Annak, aki még soha nem tette meg egyszer sem a második mérföldet, annak talán nem is lehet megmagyarázni. Mert a második mérföld titka éppen a szabadság, és a szabadon felvett teher különös öröme. Aki

azt nem ismeri, magát szegényíti meg. Ezért biztat erre Jézus is. Azt állítom, hogy igazán a második mérföldektől lesz (lehet) jobb a világ. Valami rejtett, áldott visszahatás folytán az első mérföldek is a másodiktól lesznek könnyűek, vagy legalábbis jó szívvel megtehetőek. Ekkor lehetnek a törvények „jók”, mert azt az érzetet keltik bennünk, hogy az élet valamiféle értelmes működési módját próbálják közelíteni, tehát mindenkinek érdemes betartani őket. S mint ilyenek, úgy állnak felettünk és rajtunk kívül, hogy egyben önmagunk (= önmagvunk) lényegi kódjait tartalmazzák.

Ha addig talán sohasem jutunk el, hogy a szeretet „törvénye a szívünkbe legyen írva”, de annál azért magasabbra juthatnánk, mint hogy „mindent szabad, amit a törvény nem tilt”. Vagy annál, hogy „nem etikus ugyan, de jogszerű”. Egyre sűrűbben hallható, hogy „mulasztásos jogsértés” történt – ami ugye annak a beismerése, hogy mégis lehet úgy rosszat tenni, hogy nem tesszük a jót. Durva példa: ha elütök valakit az autómmal, és sérülten otthagynom, a cserbenhagyásos gázolás bűntényét valószínűsítem meg. Ha második vagy harmadik autósként elhaladok az elgázolt mellett, akkor ártatlan vagyok? Tudja-e, tudhatja-e kijelölni az első és második mérföld közötti határokat bármiféle törvény. Aligha, de ez nem is baj. Bár Montaigne (1533–1592) álmát, miszerint „a legjobb az lenne, ha egyáltalán nem lennének törvények” akkor is, most is az utópia világába utalhatjuk, mégis meggyőzően érezzük, hogy ha pozitív belső spirituális erők irányítják tetteinket, akkor a paragrafusokba foglalt törvények akár feleslegessé is válnának. (Montaigne is feltételezte a transzcendens ihletés szükségességét, miközben hitt abban, hogy ez a transzcendencia a legvalóságosabban emberivé transzformálódhat és e földi arculatot ölthet.)

A lélek kimondatlan hangjai indítanak a második mérföldre, és tehetik elfogadhatóvá, sőt értelmessé az elsőket. Van úgy, hogy szívünk szerint a második mérföldeket kellene elsővé tenni, de hát ez már a szív paradox logikája, amit semmiféle jogrendszer nem tud követni. Sok évvel ezelőtt sűrűn kellett nagy vidéki ipartelepekre utaznom munkám velejárójaként. Akkor még kevés magánautó volt forgalomban, így aztán nagy szám volt, amikor egyik kollégám, akinek szintén ugyanott volt dolga, felajánlotta, hogy elvisz Skoda Octaviájával Tiszavasváribá. Dolgunk végeztével jöttünk hazafelé,

húvös, szeles őszi estében. Egyszercsak, valahol Rákosliget határában kollégám megáll, és így szól: „No, itt akkor kiteszlek, innen már van kék busz.” Köpni-nyelni nem tudtam. Megpróbáltam közböbs pofát vágni, és kiszálltam. Akkoriban Óbudán laktam, és kétórás buszozás után éjszaka értem haza. Nem tudom, miféle ésjárással mérte ki kollégám a „szívesség” mérföldjeit.

A második mérföld hívószavai: a hála, a figyelem, az ajándék, a ráadás, a megemlékezés, az öröm, a jókedv, az engedékenységg, a türelem, az udvariasság, a szívesség... és még mindmegannyi szép szavunk, amit egyre ritkábban hallunk a közbeszédben („Arrabori” tartományban?). Persze nem a hívószavak a fontosak, hanem a meghívott lélekállapot. A partitúra pontos eljátszása: az első mérföld. A szimfónia zengésének ajándéka: a második. A tanár érteően elmagyarázza a matematikai vagy nyelvtani szabályt, megtette az első mérföldet. Ha szereti diákjait, és ezt ők érzik is, akkor már messze a második mérföldet járja.

Gimnazista koromban egy délutáni önképzőkori rendezvényen remek vitát folytattunk valamilyen etikai problémáról.

A vitát fiatal logikatanárunk vezette (én abba a szerencsés generációba tartoztam, akik logikát, pszichológiát és etikát is tanultunk a gimnáziumban). Jócskán részt vettem a vitában, élveztem az egészet. Másnap, logikaórán a tanár úr beírt a nevemhez egy jelest az osztályozó naplóba, és így indokolt: „A tegnapi önképzőkori vitában, amikor a többiek elkanyarodtak az alaptémától, olyan jól alkalmaztad a „principium identitatis” alapszabályát, hogy ezért megérdemelsz egy külön 5-öst. És a jelest nem irigyelték osztálytársaim. Mindenki maga tudja a saját mérföldjeit. Az elsőket is, a másodikat is. S talán akkor vagyunk a legboldogabbak, amikor nem is tudjuk, hogy már a második mérföldet járjuk...

Az evangéliumi idézet arra utal, hogy az ókori Judeában egy római tiszt „törvényesen” kényszeríthetett egy zsidó férfit arra, hogy egy mérföldnyi úton cipelje a felszerelését. Jézus tanácsa tehát valószínűleg nem volt népszerű. Sőt: kicsoda örült ötlet segíteni az elnyomónak. Mint tudjuk, a názáreti bele is halt „örült ötleteibe”. És azóta még hányan?! Vajon hiába? Vagy mégiscsak kezd befészkelni lelkünkbe a szeretet paradox logikája? Lehet, hogy egyszer megértjük a szabadság tehervállalásának szépségét?

„Bolond, ki földre rogyván, fölkel, s újra lépke...” Hol vagyunk mi ettől?! A mi mindennapi első és második mérföldjeink mérhetetlenül könnyebbek. Megtesszük-e?

MIRE JÓ A JÓ EMBER?

A jó ember nem feltétlenül versenyképes, nem megvehető és eladható, nem akar befektetni, tőzsdézni, nem gazdasági tényező. Használhatatlan eszméi vannak a közszolgáltatáról, közerkölcsről, közteherviselésről, termelésről és elosztásról. Nem párttag és nincsenek részvényei, talán még jó autója sincs. Nem közszereplő, nincs benne semmilyen felügyelőbizottságban, nincs értékpapírja Zürichben, nem hallható a rádióban és nem látható a tévében. A jó ember nem filozófiai, szociológiai, pszichológiai, nem közgazdasági, még csak nem is antropológiai vagy teológiai kategória. A jó ember csak úgy van, ha van. Tud valamit. Van hite, de nem hiszékeny. Erős, de nem erőszakos. Ha van valami talentuma, azzal „hat”, de nem hatalmaskodik. Nem uralkodik senkin, csak „kísért a jóra”. Jóban van önmagával (is). A békesség levegője veszi körül, s szinte tapinthatóan árad belőle az együttérzés, de nem avatkozik mások életébe.

De hát mi a jóság?! Emberek nélkül semmi. Értelmetlen és megtapasztalhatatlan absztrakció. A jóságot az ember hordozza, sugározza akkor is, ha a jó ember rejtve marad. A jóságról és a jó emberről hallgat a modern társadalom. A politikai osztályok kínosan kerülnek még a szót is. Jó dolgok sincsenek, nemhogy jó emberek – csak célszerűek, gazdaságosak, korszerűek, rentábilisak, olcsók vagy drágák, elképesztőek, sokkolóak... Ha a dolog emberből van, akkor is legfeljebb hatékony, okos, munkabíró, rámenős, mert különben: mafla, erőtlen, buta, gyenge és használhatatlan. A többi jelző kiment a divatból.

A hatalmi rendszereket idegesítik a jó emberek. Hiába mondja Iszak Bábel híres elbeszélésének hőse: „...én a jó emberek Internacionáléját akarom, azt akarom, hogy minden lelket számba vegyenek, és első osztályú ellátásban részesítsenek”, s mintha neki válaszolna Nagyesda Mandelstam emlékirataiban: „...kihaltak a jó emberek. Hiszen a jóság nemcsak veleszületett tulajdonsága az embernek, ápolni kell, azt meg csak akkor teszik, ha van rá kereslet. Számunkra régimódi, kihalt tulajdonság volt a jóság, a jó ember meg amolyan mamutféle. Mindez, amire a kor tanított bennünket, a 'kuláktalanítás', az osztályharc, a leleplezés, a feljelentés, a cselekedetek titkos rugóinak fürkészése mindenre nevelt, csak jóságra nem.”

Ismertem-e jó embereket? Nem sokat. Azért egy tanárom „jó cselekedete” mégis örökre megmarad emlékeimben: osztálykiránduláson voltunk a Bükkben, és én rosszul lettem, elájultam, talán a sok gyaloglástól, talán a szokatlan hegyi levegőtől. Az orvos szerint nem volt komoly bajom, csak 1-2 nap pihenést javasolt. Másnap az egész osztály és kísérő tanáraink továbbmentek, én egyedül maradtam a diákotthon nagy hálótermében. Dél körül megjelent fizika-kémia tanárom, kezében egy tál meleg leves, amit a nem túl közeli vendéglőből hozott, meg az ételhordó lábasban a menü többi része. Ő volt a legszigorúbb, rettegett, megközelíthetetlen tanárunk. Magányosan élt, az iskola épületében lakott. Soha nem láttuk kedvesnek, még mosolyogni sem. Most is csak annyit mondott: gondoltam jól fog esni, enned kell valami meleget.

Egy életen át jó embernek lenni nemcsak fárasztó, valószínűleg lehetetlen is. A „létező jó ember” nem mindig jó, csak megengedi magának, hogy lehetőleg sokszor jó legyen. Jézus azt mondta: „...senki sem jó, csak az Isten”. És ezzel igazán feladta a leckét. Jó embernek lenni élő rejtély. Üzletnek nagyon rossz. Életprogramnak teljesíthetetlen. Csak csodaként élhető át, mint a nem várt ajándék. Csodák pedig vannak.

SZENVEDÉS ÉS SZERETET

SÚLYOS ESET

A kardiológiai osztály előtt várakozókban kezd erőtlennülni a türelem. Sokan várunk, ki vizsgálatra, ki gépre, ki leletre vagy újabb beutalóra. Van, aki órák óta vár, van, aki hazaindul, hogy talán holnap korábban visszajöjjön. Az arcokon inkább fásultság, mint bizakodás. A levegőt sűrű beletörődés üli meg, mintha valami leszálló légmozgás visszanyomná a könnyű derű és a fölszálló remény minden próbálkozását. Olyannak tűnik az egész, mint amikor a háztartásigép-szervizben sorban állunk, hogy megtudjuk, érdemes-e még javítani a porszívónkat vagy villanyborotvánkat, vagy eldobhatjuk és vehetünk újat. Mindenesetre itt inkább a javítások jöhetnek szóba – új szívre, új életre mostanság még elég szűkös a kínálat.

Kinn sűrűn esik a hó. Megnőtt a csönd. A nagyváros zajában ez valami különös ajándék. Néha tisztán kivehető a túloldali pályaudvarra érkező vonatok lassuló, tompuló kattogása. A folyosó nagy üvegeablakain át rálátok a pályaudvar vágányhálózatára – óriási terepasztal – úgy gördülnek a síneken a ki-be járó szerelvények, mintha gumitalpakon surrannának tova. A hópaplan szelíd érintéssé puhítja a gépzajokat.

A téli hófehérségben, az alig múlt karácsonyi áhítatban Juhász Gyula sorai jutnak eszembe: „És minden dolgok mélyén béke él...”. Törekény, beteges béke vágya rejtőzik itt a lelkekben, amit olyan hamar kikezdenek a test fájdalmának vészjelzései.

A folyosón végig pont olyanok a fehér ajtók és rajtuk az alumíniumszámok, mint negyven éve, diákkorom idején a vidéki város SZTK rendelőintézetében. Talán a csempék a falon és a WC-k mosdókagylói is ugyanolyanok, mint akkor. Lám, percekké zsugorodnak az évtizedek, és furcsa döbbenet száll belém: csak én, csak mi, csak az élők, csak az élő emberek számára múlik ilyen végzetesen az idő, a tárgyak számára nem. Persze ezt igazán *ők* tudják.

Lassan vonszolja magát a rendelési idő. 15-20 percenként szólítanak egy-egy beteget, a kész leleteket olykor gyorsabban, egyszerre kettőt-hármat adnak ki a másik ajtón.

A folyosó végéről egyszerre szokatlan zaj hallatszik. Guruló hordágyon tolnak igencsak sietve a rendelő felé valakit. A két ápoló szinte futva érzékelik a főorvosi szoba elé, határozottan kopognak, majd

választ se várva benyitnak. Ekkor látjuk, hogy nagyon elgyötörten, félájultan fekszik egy 70 körüli férfi a hordágyon. Zihálva lélegzik, néha fulladva köhög, szeme félig nyitva. Nagyon rosszul van.

Mellén egy nagy tasak, benne nyilván CT, MRI és egyéb felvételek, EKG diagrammok meg effélék, s bizonyosan a sürgős kérés az iránt, hogy itt és most gyorsan kell vele valamit csinálni. Pillanatok múlva betolják a beteget a szívgyógyászati műhelybe, a bent volt páciens kijön, azután kiszól a nővér:

– Akinek nem sürgős, jöjjön inkább holnap, látják: „eset” van, és a főorvos úrnak háromkor el kell mennie

Néhányan valóban szedelődzködnék és elmennek. Közben, sietve érkezik egy fehér köpenyes csinos hölgy, gyorsan kopog, már is nyílik a vizsgáló ajtaja, nyilván valamilyen összefüggés van az imént betolt beteg és az ő érkezése között. Egyre súlyosabbak a várakozás percei. Aki maradt, talán 6-8 ember, kissé elcsöndesedve, magába roskadva ül az egymással összezsavazott fehér székeken. Kiül az arcokra, hol járnak gondolataik. Mi van most az ajtó mögött? Ki nem hallatszik semmi. Azután arra leszünk figyelmesek, hogy a kórházzrész felőli átjáró végén néhány tanácstalanul ödöngő beteg tűnik fel. Láthatóan nem sietnek sehova, ám keresnek valamit. „Bent lakó” betegek vagy legalábbis „ápoltak”, mert egyikük sem utcai ruhában van, hanem pizsamában, pongyolában. Élénken beszélgetnek egymással és közben közelednek a kardiológia felé. Egyikük meg is szólít minket, ott várakozókat, hogy nem láttuk, hoztak-e errefelé tolóágyon valakit az elmúlt fél órában.

– Férfi volt – teszi hozzá egy másik.

– Szóval inkább olyan bácsi – toldja meg a legfiatalabbik.

– De igen, ott van bent – válaszol a hozzájuk legközelebb ülő hölgy.

– Miért, maguk ismerik?

– Persze, hogy ismerjük, épp azért keressük, hogy hová vitték.

– Rokona valamelyiküknek? – érdeklődik egy másik várakozó.

– Nem, csak két hete ott fekszik az osztályon, ahol mi is, a 2-es Belgyógyászaton, tudják, ott az új épületben a 2. emeleten.

Most mintha belülről mégis kihallatszana valami hangosabb beszéd meg egyéb azonosíthatatlan zajfoszlányok. Itt kívül abbamarad a társalgás, egy-két percnyi nagy csönd lesz, majd felülkerekedik a kíváncsiság:

– És tudják, miért hozták ide ilyen sürgősen?

– Hát már reggel elég rosszul volt, azután a viziten a főorvos aszszonyának is erősen panaszkodott.

– Én a tőle harmadik ágyon fekszem, csak annyit hallottam, hogy nagyon zihál és nyög, és nem érte el a csengőt, így aztán én hívtam a nővért. Utána jött az osztályos doktor, meg szinte mindjárt a beteghordók a kocsival, mire fölfogtuk az egészet, már el is tűntek a folyosó végén... Ezért keressük, hogy mi lett vele.

– Mi szoktunk leginkább beszélgetni vele, meg segíteni egyet-mást neki. Régóta bajlódik a gyomrával meg az idegeivel, úgy tudjuk, nincs még 70, de már ötször volt itt az elmúlt három évben. Ritkán szokták meglátogatni, nemigen beszélt a családjáról.

– Csak sejtjük, hogy a lánya lehet az a hölgy, aki már kétszer volt nála, mióta bent van. Alig hogy jön, már megy is. Nem halljuk, miről beszélnek, de nem is beszélnek igazán. A nő egyszer hozott neki két banánt meg valami újságokat. Amikor másodszor itt volt, nem találta a szobában, és alig engedte, hogy megkeressük, el akart menni anélkül, hogy találkoztak volna. Fura egy teremtmény volt, az biztos, mikor a szomszéd ágyról a betegtárs rákérdezett, hogy kit mondjunk, hogy bejött hozzá, csak megvonta a vállát és annyit dünnyögött, hogy tudja azt az öreg...

– Nekem azt mesélte a bácsi, hogy vasutas volt, mozdonyvezető, még a 424-eseket is vitte a Balt Orient expresszel végig Európán, talán Cegléden lakott, amíg élt a felesége, ott volt vasúti szolgálati lakásuk. Az apja is vasutas volt, meg még a rokonságban is voltak vasúti tisztek. A nagy pályaudvar meg a fűtőház több száz embernek adott kenyeret még az '50-es évek végén is...

– Amikor a családról kérdeztük, mindig kitért a válasz elől. A régi családról, apjáról meg felmenőiről beszélt, arról, hogy most hogy és hol él, csak félszavakkal. Mintha szégyellne valamit.

„Megvagyunk, összehúszom magam a kis szobában, nem zavarom én őket. Van egy olcsó kifőzde a szomszéd utcában, ha ki tudok menni, akkor elballagok oda ebédelni, néha még haza is hozom a felét vacsorára. Nem kell nekem már sok.” Ilyenformán beszélt, aztán mindjárt rátért a vonatokra meg a háborús emlékeire.

Közben nyílik a vizsgáló széles ajtaja, tolják ki az ágyat, rajta ugyanúgy az „öreg”, karjába csöpög az infúziós oldat, aztán valószínűtlenül erős hangon megszólal:

– Nem akarok otthon meghalni! Drága doktornő, ne vitessen haza! – és erőtlen kezével, majdnem belegabalyodva az infúziós csőbe, a doktornő kezét keresi. A doktornő segít neki megtalálni a kezét, szelíden viszonozza a szorítást.

A már nem fogadott pár ember szótlanul elindul a páternoszter felé, egymást figyelmeztetgetve, óvatosan lépnek a lefelé sikló fura szekrényekbe.

Megvárom az előjegyzést. Öt nap múlva kell jönni a terheléses EKG-ra. A kitűzött időben pontosan ott vagyok, amíg várok az öltöző előtt, rám köszön egy idősödő asszony:

– Tetszik emlékezni arra a bácsira, aki miatt nem került ránk a sor szerdán? Még akkor délután, hogy innen elvitték, meghalt a liftben. Azt is mondták az ismerőseim, hogy láttak a főorvos asszony arcán, az aranykeretes szemüveg alól kibújni egy apró könnycseppet. Balogh úr nem ment haza, de „otthon” halt meg.

HIÁBA?

A legjobb orvosok, a legjobb kórházban, a legkorszerűbb gyógyszerrel próbálták megmenteni apámat – nem sikerült. Régi történet, de a fájdalom makacs bennem.

Apám szerencsésen túlélte a hároméves orosz fogságot, 1947 őszén tért haza. Jól emlékszem arra az időre. Családunk, és talán az országlakók többsége is optimista volt, tele jó várakozással. Csak a politikát jobban ismerők látták, érezték, hogy a kommunisták térhódítása másik szélsőségbe lök, de az úgynevezett köznép, így mi is, hittünk valamiféle, a réginél igazságosabb, békés új rendszerben. Apám is szötte terveit. Már a háború előtt az volt a vágya, hogy önálló kisiparosként nyisson villamosági műhelyt, ahol hasznosíthatja elektro-, finommechanikai és optikai műszerész tudását, tapasztalatát. Évek óta gyűjtötte a kisgépeket, műszereket, szerszámokat, szerelési anyagokat. Ragaszkodott hozzá, hogy olyan házban béreljünk lakást, ahol berendezheti, vagy legalábbis tárolhatja a kellékeit. Így is lett. Egy elég nagy, udvari, külön bejáratú hátsó szobában felállította munkapadját, összeszerelte a kis esztergagépet, példás renddel készült a képzelt műhely beindítására. Akár azonnal nyithatott volna. Anyám is örült, tudta, mennyire szereti a szakmáját, és milyen régóta vágyik önálló műhelyre. Persze az iparendély kiváltásáig is élni kellett valamiből, s nagy nehezen sikerült megfelelő munkát találnia egy vállalatnál. De már gyengének érezte magát, egyre többször kiverte a veríték, nagyon hamar elfáradt. Vizsgálat vizsgálatot követett, sorra járta az orvosokat – nem sok eredménnyel. Általában az volt a diagnózis, hogy a fogságban elszennvedett túlerőltetés, a hiányos táplálkozás nem használt „sportszívének”, amit már kamaszkorában megállapítottak. De semmi aktuális kórkép, és semmi ötlet a lehetséges kezelésekre. Már minden délután hőemelkedés is járt a kimerültséggel. Nem fájt semmi, csak erőtlen volt. Két hét betegállományt három hét munka követett, aztán megfordult az arány: egyre rövidebb munkaképesség és egyre hosszabb betegállomány. Egyik gyerekkori barátja lett az OTI országos főorvosa. Megkereste a doktort, és azonnal kórházba fektették, újabb alapos kivizsgálás kezdődött, új, vérmesebb reményekkel, hiszen most már a lehető legjobb kezekbe került. Itt biztosan diagnosztizálják a baját, és tudnak segíteni. A hőemelkedés

lázzá állandósult, nyilvánvaló lett, hogy valahol súlyos gyulladás van a szervezetében. De hol? Góckeresés következett a nyirokrendszerben, a fogakban, a gégében, a májban és a vesében, tucatnyi próbálkozás új és új ötletekkel, de a baj nem engedte felfedni magát. Az EKG-eltéréseknek több oka is lehet, leginkább az aortatájék elhatalmasodó gyulladására gyanakodtak. A vérkép romlott, a láz nem csökkent, legfeljebb a reggeli órákban. Még egy reménysugár, jöjjön a nagyágyú: a penicillin, hátha meghátrál tőle a szívós baktériumtörzs, amely gyilkolja a szervezetet. Orvosbarátja személyes rendelkezésére az első országba érkező szállítmányokból kapott. Négyóránként félmillió egységet, intramuszkulárisan. Alig hozott javulást. Újabb próbálkozás: el kell távolítani a lépet, ez hátha megfordítja a gyilkos folyamatot. Az akkoriban nem kis beavatkozás, a „sikeres” műtét után kritikus napok következtek, sok szenvedéssel, kevés eredménnyel. A láz nem csökkent, s már étvágya sem volt, és ereje csak annyi, hogy kikísérjen bennünket a liftig.

Hónapok óta volt kórházban. Mindennap látogatta valaki a családból, mi anyámmal minden másnap. Eltelt 1949 nyara, a küzdelmet nem adták fel az orvosok, már biztosnak vélték, hogy a szívizom vagy az aorta heveny gyulladásáról van szó, arra pedig a penicillinnél nincs hatékonyabb gyógyszer, s azt nagy adagokban kapja – kapta az utolsó órákig. Új aorta, esetleg „szívizomregeneráció” kellene, de ez még Európában vagy talán azon is túl: lehetetlen.

Úgy halt meg, hogy elaludt. Szó szerint: csendben kialudt benne az élet. Reggel a nővér hozta a hőmérőt, apám bedugta hóna alá, mosolyogva váltottak pár szót, mondta, hogy jól aludt az éjjel, azután tíz perc múlva, mikor jött a nővér a lázmérőért, már nem felelt – megállt a szíve. 41 éves volt, én pár hónap híján 8. Talán az utolsó éjszakáján is azt álmodta, hogy megnyitotta műhelyét, és hozzáfogott az első feladathoz, amellyel egy neves nagy cég bízta meg mint pontos beszállítót.

„...nem azé, aki akarja, és nem azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené” – írja Pál apostol. Ha tehát újra és újra nekifutok, újra és újra akarom, próbálom, erőltetem a gyógyulást, a gyógyítást, és mégisincs eredmény, akkor értelmetlen? És a kudarcért ki a felelős? A rendületlenül kísérletező orvosok? Az Isten? A vaksors? Más, homályos törvény? És melyik vigasztalóbb?

Én inkább azt kérdezem: megérezheti-e a halál szorításában valaki azt a könyörületet, amely átemeli a hiába-harcok próbálkozásain?

AMIKOR KÖZELÍT...

Amikor közelít a halál
megváltoznak az arányok.
Ijesztő közelbe kerülnek
irdatlan távolok,
hallhatatlan neszek
dübörgéssé nőnek,
pislogó fények reflektorként égnek.
A bomló test még küzd
mielőtt megadja magát,
jeges vizet, hideg tejet kíván;
egy-egy kiszakadt szó
halkan jajdulva életért kiált,
majd a kín gyötrelmében
sürgette hívja a véget –
még itt van s egyszersmind odaát.
Sűrű fátyol hull a távozó és maradó közé,
mindkét oldalról húznánk,
tépnénk, szakítanánk –
megfoghatatlan, elhúzhatatlan,
minden akaratnak ellenáll.
Nincs már áthallás,
nincs már szembeszéd,
üres tapintássá hidegül az érintés...
itt is, ott is őrt áll
a süket szenvedés.
A ziháló mellkasból
hörgő hangok
reszkető szívemre hullnak.
Azután csönd lesz,
mély, hideg, végleges...

Élet, hit, remény elveszett, –
de meddig és hol
marad meg, hol él tovább
a szeretet?

A VENDÉG

A kisfiú félt a szüleitől is, tanítóitól is. Mindig mindenki mást akart tőle. Minél többen akartak jót neki, ő annál rosszabbul érezte magát, őt nem hallgatták meg, de neki mindenkire figyelnie kellett. Állandóan azt hallotta: „Te ezt még nem tudhatod, mert kicsi vagy.” Pedig tudta. Sőt: jobban tudta. Örülnie kellett annak, hogy ő sohasem fontos. Ha engedelmes volt, azt jutalmazták. Ha őszinte, azt büntették. Néha arról álmodott, hogy nem őt akarják megváltoztatni, hanem az ő kedvéért megváltozik az egész világ. Titkok gyönyörűségét hordta magában, amit egy nagyon-nagyon távoli világból hozott.

Tudta, hogy ezen a világon nem élhet álmaiból, de azt is tudta, hogy álmai nélkül elviselhetetlen az élet.

Karácsonykor feldíszített egy nagy fenyőfát az erdő közepén, és ajándékokat vitt az állatoknak.

Végül eljöttek érte az angyalok.

SZENVEDÉS ÉS SZERETET

*„A szeretetben nincs félelem, sőt a teljes szeretet kiűzi a félelmet; mert a félelem gyötrellemmel jár, aki pedig fél, nem lett tökéletessé a szeretetben.”
(János 1. levele 4,18)*

Az apostoli levél szöveggörnyezetéből kiderül, hogy akitől félni kellene, az maga a Mindenható Isten, akinek ítélete előtt senki nem állhat meg, mert mindnyájan adósok, romlottak, bűnösök vagyunk, tehát ganggal félünk és rettegünk.

A keresztény hit szerint a Jézus Krisztus által történő isteni megbocsátás felülírja az ítélkező Isten szándékát, szeretetének hevében felold és eltávolít minden salakot és szennyet. Megtisztít a bűntől. Magához emel és ölel, mint a megtérő tékozló fiút az apja. Nincs már mitől félni.

A misztérium másik oldala, hogy az ember szívében is megszülethet az isteni szeretet. „Isten szeretet, és aki a szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten is őbenne.” ((János 1. levele 4,16.)

Ez lenne hát a szeretetnek az a minősége, amely már képes isteni módon viszonyulni a másik emberhez, sőt az egész teremtett világhoz. Erről szól az 1. Korintus 13., a szeretet himnusza.

Ezeket az eszkatologikus magasságokban szárnyaló gondolatokat nem nehéz elfogadni, különösen, ha van bennünk némi hit a szerető Istenben, vagy akár valamiféle „jóindulatú Univerzumban”. Sokan állítják, hogy minden szenvedés gyökere a félelem. Van ebben sok igazság, hiszen ezt mutatják a pszichoszomatikus eredetű betegségek is.

Egy középkori perzsa monda szerint Allah megsokallta az egyik nagy városban látott féktelen bűnözést, és elküldte az ítélet angyalát, hogy pestissel sújtsa a gonosz várost. Engedélyezte, hogy az angyal ötezer embert megöljön. Mikor Allah látta, hogy már közel tízezren pusztultak el a szörnyű járványban, visszarendelte angyalát, és számon kérte túlbuzgóságáért. Mire az azt válaszolta:

„Uram, magasztaltassék neved, én egyetlen lélekkel sem öltem meg többet, mint amit engedélyeztél; a többi a félelem ölte meg.” Ha létezik akkora szeretet, amely minden félelmet legyőz, akkor van esély rá, hogy szenvedéseink egy részétől megszabaduljunk.

Mégsem igaz, hogy minden szenvedésünkért a megelőző félelem a felelős.

Hirtelen baleset ér, amelynek következményét soha nem hevered ki. Olyan vírusok vagy baktériumok fertőznek meg, amelyeket vagy nem is ismer a gyógyászat, vagy nem tudja rá az ellenszert. Agyvérzés terít le, lebénít, megnémít, de életben hagy, meglehet, életfogytig tartó szenvedésben. Fájd a vállad vagy a hátad, a reumatológián felírnak valami izomlazítót, egy időre jobban leszel. Ha újra előjön és erősödik a fájdalom, bekapod a fájdalomcsillapítókat, azután megint elvagy néhány hónapig. Amikor végre sor kerül a csontscintigráfiára, a diagnózis lesújtó, már széttroncsolt csontszöveteket és rák és áttétek vannak a tüdődben. MRI, PET, kemoterápia és sugárkezelés, esetleg műtét, protézisek beültetése – kapsz még legfeljebb egy évet, de ez alatt megjáród a testi-lelki szenvedés poklának minden bugarát.

Mindezekről nem féltél, nem is gondoltál ilyen bajokra. Egészségesen, tisztességesen, kiegyensúlyozottan, gondtalanul éltél, nem tudtál őseidről öröklött betegségekről, legfeljebb néhányszor kapott el az influenza. Most viszont összeomlott életed. A testi gyötrelmekkel együtt beléd költözik a félelem, most már van is mitől. Mi lesz a következő vizsgálat eredménye? Hogy bírod a kemót? Hogy fogadja családod a rád zúduló csapást? Mi lesz, ha magatehetetlen leszel? Először az élet-félelmek támadnak rád, azután a halálfélelem.

Végigjáród a kötelező stációkat: először nem igazán hiszed el a bajt, azután hárítasz, majd lázadsz, megpróbálsz harcolni, végül elfogadod a sorsod, valamelyest belenyugszol a helyzetbe. De hol van mindezek közben a „mindent legyőzni képes” szeretet? Mi maradt belőle benned? Nyoma sincs a félelmeket kiűző szeretetnek...

Amikor ránk szakadnak a hétköznapi bánatok, betegségek, halálok és gyászok, akkor lenne igazán szükségünk a szeretet megtartó erejére, jöjjön az akár saját lelkünk mélyéről, akár a körülöttünk lévők szívéből. Hiszen a szenvedést nem lehet szeretni! Miért olyan nehéz rátalálni arra a szeretetre, amely a szenvedés nyomorúságában sýnlődő embernek erőt és békességet ad? A szeretet együttérzés, belátás és megbocsátás formájában képes könnyíteni a beteg szenvedésén.

Lehet, hogy rosszul szeretjük önmagunkat, és mások is rosszul szeretnek bennünket?

Lehet, hogy előbb meg kellene bocsátani magunknak, és mindenki másnak, akikre haragudtunk, ahhoz, hogy felszabadulhasson bennünk a bénult szeretet megbékéltető, akár gyógyító energiája? Anyai nagyanyám nem szerette apámat. Előkelőbb, gazdagabb férjet képzelt lányának. Amikor megszülettem, kissé enyhült ellen-szenve, de vejét igazán még akkor sem tudta befogadni a családba. 1944 tavaszán, a gyomorrák utolsó stádiumában már csak anyámat engedte közel magához (meg az orvost, aki naponta adta be a morfiuminjekciót), és halála előtt pár nappal azt mondta: „Mondd meg Tibornak, hogy már szeretem őt is!” Valóban meglágyult a szíve a szenvedés kohójában? Félt a túlvilági számonkéréstől? Anyámnak akart kedvében járni? Ki tudja?

Elgondolkodtató, hogy a páli szeretet himnuszában egyetlen szó nincs arról, hogy a szeretet legyőzi a szenvedést, a „tűrés” szó viszont kétszer is szerepel a szövegben. „A szeretet türelmes”(4) és „...mindent eltűr”(7). Nincs hát „recept”, sem garancia arra, hogy a szeretet enyhítené, vagy netán megszüntethetné a szenvedést. A tűrésre viszont képessé tehet. Valljuk be, gyenge vigasz; mégis mielőtt felhördülnénk a kegyes bibliai szavakon, gondoljunk arra, hogy hány és hány szenvedő ember képes türelemmel, méltósággal viselni gyötrelmeit. Van valami titkuk, valami belső erőforrásuk. Talán mégis az a megmagyarázhatatlan szeretet, amiről János és Pál beszél. A szeretet, amely békességgé, tűréssé transzformálódik az emberi lélekben, és képes csillapítólag hatni a fizikai fájdalmakra is. Aki a nehéz hetekben, napokban folyamatosan ott volt hozzátartozója betegágyánál, tudja, hogy van a szenvedésnek olyan foka, amikor a beteg lezár a külvilág felé, tudata beszűkül, csak gyenge, rövid jelzéseket küld kifelé, akkor is, ha eszméleténél van. Legtöbbször apró mozdulatokkal, vagy elhaló hangon kér valamit, amitől pillanatnyi kínjának enyhülését reméli. Hogy ebben a fázisban mi zajlik lelkében, dolgozik-e még elméje, erről semmi biztosat nem tudunk. Ekkor már lehull a függöny, és úgy tűnik, nincs többé átlátás vagy áthallás. Azt azonban nem tudhatjuk, hogy a szerető érintés, simogatás vagy szó nem jut-e el ezután is valami láthatatlan, műszerekkel kimérhetetlen titokzatos csatornán keresztül az alélt beteg lelkéig.

A halál közeledtével még inkább befelé fordul a szenvedő, éber perceiben is alig közelíthető meg, már félig „odaát van”. Orvosok, ápolók, a betegek hozzátartozói tanúsítják, hogy sokkal könnyebben, nyugodtabban élik meg az utolsó órákat és percekét, akik hisznek a lélek halhatatlanságában, és bele tudnak kapaszkodni abba a földöntúli szeretetbe, amiről János ír. De biztosat nem tudunk, ezen túl értelmetlen és felesleges minden okoskodás.

Apám kilenc hónapig szenvedett aortagyulladásban. Nem voltak ugyan elviselhetetlen fájdalmai, de végtelenül gyenge volt a láztól és a szív alulműködésétől. Több időt töltött a kórházi ágyon, mint két lábon. Bámulatos türelemmel, minket is megnyugtató békeséggel viselte hosszú betegségét. Amikor a nagy adagban kapott penicillin sem csökkentette a gyulladást, az orvosok már feladták a küzdelmet. Mikor látta arcunkon az aggodalmat, ő vigasztalt minket. Sugárzott belőle a nyugalom. Azt nem tudom, hogy ő még reménykedett-e a gyógyulásban, de azt igen, hogy nem félt a haláltól. 41 éves volt, amikor úgy állt meg a szíve, hogy szobatársai észre sem vették. Még az utolsó percekben is derűsen vigasztalta betegtársait, erőt és bizakodást öntött másokba, amikor már neki alig volt ereje. Katolikus vallását elhagyó, de Krisztus evangéliumában mélyen hívő ember volt.

A bibliai Jób története az emberi szenvedés rémdrámája. A történetéről könyvtárnyit írtak minden idők filozófusai és teológusai. Lényegében senki nem értette, sem Kierkegaard, sem Jung, sem Camus, sem Hamvas Béla, sem Pilinszky... Minthogy nem is érthető, csak magyarázható. De minden magyarázat sántít, amely azt akarja igazolni, hogy Jób istene ugyanaz, mint akit Jézus Atyának, János apostol pedig Szeretetnek nevez.

Semmilyen allegorikus üdvtörténeti mondanivaló nem fedezhető fel benne.

Jung a „Válasz Jób könyvére” című művében kategorikusan amorálisnak nevezi a történetet. Jób istenével a keresztény ember nem tud mit kezdeni. A történet morális vesztese Isten, míg győztese Jób, mert ez utóbbi hallgatása egyáltalán nem jelent megértést, inkább az „okos” ember hallgatását jelenti, a jóval hatalmasabb, erejét fitogtató Isten előtt. Jung szerint Jób – bár nem volt könnyű számára, de voltaképpen felismerte, hogy az isteni önkény elcsavarta az igazságot.

A nagy látomásos vallomás – „Mert én tudom, hogy az én megváltóm él, és utoljára az én porom felett megáll, és... testem nélkül is meglátom az Istent.” (Jób 19, 25.) – olyan magasságokba emeli Jóbot, amelyben végre Isten egyenlő vitapartnere lesz, megnyomorított testéből, meggyalázott földi mivoltából kilépve, szellemi síkon, „azonos terepen”, szemtől szembe vívja meg harcát igazáért. A titokzatos „megváltó” nem azonos a sértődött, bosszúálló, hatalmával visszaélő Istennel, akivel eddig perelt. Megsejti, hogy ez a „megváltó” az igazi Isten, aki mindig is lelkében lakott, aki lényének jobbik része.

Igaz, hogy Jób meséjének „happy end” a befejezése, mégsem ajánlanám egyetlen szenvedő embernek sem, hogy ezzel az olvasmány-nal terhelje elméjét.

A bibliai történetnek mégis van használható tanulsága, mégpedig Jób barátainak szereplése.

A barátok egy hamis isten igazságtalan hatalmaskodását védték Jóbbal szemben. A különös, kétarcú Istenben végül felülkerekedik az igazságérzet, és felháborodik a barátok szívtelen szavain, hamis érvelésein. Így szól Elifázhoz: „Haragra indultam ellened és két barátod ellen, mert nem beszéltetek rólam olyan helyesen, mint Jób...” (42. rész 7. vers). Ajánlom ezt a tanulságot azoknak a vallásos hívőknek és „alternatív gyógyítóknak”, akik azt bizonygatják szenvedő családtagjuknak, barátjuknak, hogy minden szenvedésnek tudható az oka, értelme és célja. Ajánlom azoknak, akik istenkedve mindenben a bűnt keresik, akiknek vakbuzgóságában a valódi szeretetnek nyoma sincs. Az álszent jóakarókat, a szívtelen vigasztalókat, a hamis reményt keltőket távol kell tartani a betegágyaktól.

Tudjuk, vannak olyan esetek, amikor egy trauma megtisztít valakit, amikor egy betegség nyilvánvalóan figyelmeztet az önpusztító életvitelre, vagy amikor egy okatlan kockázatvállalás szükségszerűen tragédiához vezet. De a kérdés nehézsége nem ezekben az esetekben van.

Ha becsületesen őszinték vagyunk, be kell látnunk, hogy az emberi szenvedések túlnyomó részének nem találjuk meg sem az okát, sem a célját és értelmét. Itt valóban csak az „Isten békessége, amely minden értelmet felülhalad, tudná megőrizni a mi szívünket” (Filippi levél 4,7). De hogyan lehet rátalálni erre a békességre?

Az ápolástan, a pasztorálpszichológia, a hospice szolgálatok, a gerontológia hatalmas irodalma szinte mindent elmond, megtanít arról, hogyan gondozzuk szenvedő társainkat. Mivel a szenvedés egyidős az emberi fajjal, volt alkalom tapasztalatokat gyűjteni arról, hogy mi a leghelyesebb magatartás a betegágyak mellett.

Ám minden szenvedés egyedi, felcserélhetetlenül személyes. A szenvedő akkor is egyedül szenved, és egyedül hal meg, ha népes család vagy baráti kör veszi körül; sőt a végstádiumban legtöbbször senkit, vagy csak egyetlen embert kíván maga mellett tudni a beteg. Az egészségügyi és ápolási szaktudáson kívül mélységes együttérzés, feltétlen tisztelet, megbízható emberismeret, lelki finomság, érzékeny figyelem, fejlett gyakorlati érzék, olykor gyors reakciókészség kell ahhoz, hogy megérezze valaki, a szeretet mely formáival közelítheti meg úgy szenvedő hozzátartozóját, hogy tényleg segítségnek, enyhületnek élje át jelenlétét és cselekvését. Amikor még van kontaktus kettejük között, akkor ezt azonnal elárulja a szenvedő szeme. Semmihez sem fogható a hálának és viszont-szeretetnek az a halovány sugárzása, ami ilyenkor a beteg szemében felizzik. Fizikailag halovány a sugárzás, de hatalmas érzelmi energiát közvetít.

A szenvedés látványa és velejárói óriási terhet raknak az ápoló(k)ra. A fájdalomtól elgyötört beteg sokszor lesz türelmetlen, követelőző, támadó, agresszív, ekkor szinte elviselhetetlen a viselkedése. Az ápoló szeretetét és lelki erejét ez aztán végképp próbára teszi. Meg kell találnia azt a módot, ahogyan lecsillapíthatja a lázadó szenvedőt, anélkül, hogy meggyűlölné... Nem biztos, hogy a családtagok, akármekkora baráti segítséggel is, el tudják viselni ezt a terhet. Semmiképpen sem merem szeretetlenséggel vagy gyávasággal vádolni azokat, akik nem képesek otthonában elápolni a szenvedőt (természetesen a szükségszerű orvosi vagy szakápolói támogatással). Úgy érzem, gondolom, hogy neki ez lenne a jobb, de ez attól függ, képes-e a család bölcs szeretettel ellátni az ápolás rettenetesen nehéz feladatát.

„Az angol beteg” c. film megrázó kulcsjelenetében Hana nővér szeretetből segít beadni a halálos adag morfiumot. A döntés szigorúan kétszemélyes és visszavonhatatlan volt.

Párom utolsó heteiben én sem tehettem többet, mint 6 óránként beadni a 20 mg morfint.

Vajon elég jól szerettem-e őt, amíg mellettem szenvedett?

Osztom Paul Claudel gondolatát: „...a szenvedés kulcs egy olyan ajtóhoz, amelyet csak ez a kulcs nyit meg.” De kell lenni ajtónak, és ajtón túli világnak; és kell lenni annyi erőnknek, ami képes elfordítani a kulcsot.

VAK EMBER, GYEREKKEL

A Gyöngyösi útnál szálltak ki a metróból. Addig észre sem vettem őket, a negyven-negyvenöt éves férfit és a nyolc-tíz éves kisfiút, csak ahogy kiszálltak a kocsiból, és magabiztos léptekkel elindultak a kijárat felé. A férfi bal kezében fehér bot, jobb kezével a fiú bal kezét fogta – a metró viszonylag sokáig vesztegelt az állomáson, így még azt is láttam, mikor a feljárat lépcsőhöz értek. Eltűntek. Nem siettem, nem vártak sehol időre, nyugodtan kiugorhattam volna a szerelvényből, utánuk eredek, meglesem őket, figyelem útjukat – de mire észbe kaptam, már az Árpád hídnál jártunk.

A férfi valódi vaknak látszott, nem csak gyengén látónak, s főként nem szimulánsnak. Járása, fejtartása – mindkettőjük megjelenése a „valódiságot” sugallta. Nem kéregetni vagy bérkoldulni indultak valamelyik sarokra vagy aluljáróba. Valamit együtt elintézték, és mentek haza. Bár ki tudja. És mit tudok meg, ha leszállok, és utánuk megyek? Hogy melyik utcán fordulnak be? Hogy vásárolnak-e még az ABC-ben? Találkoznak-e valakivel? Ha elég közel merészkedem hozzájuk, és meghallom, mit beszélnek – már ha egyáltalán mondanak valamit –, okosabb lennék?

Mindenesetre napok, hetek teltek el, és mindegyre rájuk gondoltam. Olykor elképzeltem, hogy többször végigutazom a vonalat Újpest városkaputól az Árpád hídig, és összeakadok velük újra. De nem tettem, csak egyre többet gondoltam rájuk, és magamban szőttem-bogoztam tovább, amit láttam.

Mit láttam? Közönséges metróbeli képet. Két embert a tengernyi utazó-járókelő között. Nem volt kétséges, hogy a vak ember és a gyerek valami különös békességet, biztonságot, már-már derűt sugárzott – az ilyesmit az optikai észlelés mellett számtalan apróság jelezheti, és nemcsak emberekből, de állatokból, növényekből, a földből, kövekből, környezetünk bármilyen darabkájából, részletéből eredhet.

Vajon azért fogott meg különös erővel a kép, mert annyi nyugtalanság és kérdés feszült bennem? A betegség árnyéka, az öregedés egyre súlyosbodó terhei, aggodalmak és aprócska remények kergették egymást agyamban-lelkemben. A munka öröme – nekem volt ilyen – fakult, és a kérdés elháríthatatlanul nyomult felém:

meddig van még szükség rám? Elkopik tudásom, a fiatal kollégákat nem a világ működése érdekli, még a fizikai világé sem, nem tartanak igényt a felhalmozott tapasztalatra, a minél több jövedelem mindennél fontosabb számukra. Nem emberekre – rám?! – figyelnek, mert céljaikat az információs sztrádán történő versenyfutással (ámokfutással?) vélik elérhetőnek. De hát szeretem fiatal kollégáimat, sokat tanulok tőlük, és olykor-olykor felfedezem bennük a szellemi kíváncsiságot is. Azt hiszem, efféle kavargott bennem akkor is – a vak ember és a gyerek, ketten együtt, úgy hatottak rám, mint egy látomás.

Igaz, ritkán, vagy talán még soha nem láttam vak embert és gyereket együtt az utcán. A vakok többnyire egyedül járnak. Legfeljebb kutyával. A Vakok Intézete környékén, a Városliget felé néha feltűnnek párok, kettőzött magabiztossággal trolira szállnak vagy sétálnak az Ajtósi Dürer soron. A vakok viselkedéséről és képességeiről még kora gyerekkoromból vannak meghatározó emlékeim. C. belvárosának egyik terén a legtekintélyesebb újságosbódét – sötétszürke bádogszínű volt, és nem is kicsi – egy vak bácsi bérelte (vagy kapta a várostól örökös használatra). Még a nevére is emlékszem: Madurkai bácsi volt. A felnőtteknek nem is annyira bácsi, hiszen 50 évesnél nem lehetett több, de nekem, négyévesen, nagyon is bácsi. Mindig tőle vettük az újságot, nagyapám ezt parancsba adta a családnak. Elámultam, hogyan ismerheti minden vevőjét és minden újságját – a Kis Újságot, Szabad Földet, Magyar Nemzetet, Világosságot, a Szabad Szájat és Lúdas Matyit, a helyi lapot meg az összes képes újságot, és ami sajtótermék akkoriban létezett, mindet! Tévedés nélkül választotta ki a kért lapot, megszámolta a kapott aprópénzt, és ha kellett, fillérre pontosan adott vissza. Hallottam, hogy a vakoknak különösen kifinomult a tapintásuk, de ha nincs Madurkai bácsi, valószínűleg így soha nem hiszem el. Amikor este bezárta a standot, felesége vagy felnőtt lánya jött érte, és együtt mentek haza. Azután nem is akadt dolgom vakokkal, legfeljebb ha alkalomadtán átkísértem őket a zebrán.

Azaz mégsem! A kilencvenes évek közepén a Niagara víz-esésnél találkoztam egy vak férfival, aki szintén eljött „megnézni” a természeti csodát. Talán már Buffalóban, a repülőtéren láttam, vagy csak Niagara Fallsban, a látogatókat szállító buszon?

Mindenesetre mellém keveredett, és beszélgetésbe elegyedtünk. Egy asztalnál ebédeltünk, és ő mesélt. Elmondta, azért járja a világot, hogy minél több tájat, várost, műemléket „lásson”, sokféle emberrel találkozzon, és a vakság nem akadályozza ebben. Keresi a szépséget, és meg is találja. Elámulva hallgattam, de amikor magunkra öltöttük a vízhatlan, csuklyás műanyag köpenyeket, és beszálltunk a motorcsónakba, ami közvetlenül a zuhatag alá vitt, és láttam a sűrűn hulló vízpermettel szembefordított arcát, elhittem, hogy teljes neki az élmény, hogy valamiképp látja, amit mi, sőt, talán színesebben, mélyebb tartományokban érzékeli a csodát. Egyedül járta a világot, félelem nélkül, biztonságérzettel utazott Afrikától Ausztráliáig, és persze szerte Amerikában. Azt mondta, rengeteg barátja van mindenütt. Nyilván eltökélten is bízott a szépség és együttérzés hatalmában.

És most, mint sűrített üzenet, a Váci út metró-árkában megjelent ez a vak férfi, gyerekkel! Meg kell fejtenem az üzenetet, vagy mint egy tömörített fájl, ki kell csomagolnom. Ki tudom-e?

Ugy képzem, a férfi, talán az apa, vak, a gyerek látó. De ha mindketten vakok? Pár éve láttam egy filmet, amely arról szólt, hogy két vak ember összeházasodik, és annak ellenére születnek gyermekeik, hogy az orvosok, rokonok, barátok óvják őket ettől a vakmerőségtől. A történetben a harmadik vagy negyedik gyerek valóban vakon születik, és ekkor megrendül ugyan a hitük, de a látó testvérek olyan szeretettel és okossággal veszik körül kistestvérüket, úgy megtanítják a belső látás örömére, hogy felnövekedve sem jut eszébe a vád: miért kellett megszületnie.

Elhessentem a gondolatot, hogy itt, a Gyöngyösi úti megállóban vak vezet(ne) világtalant, nem, a fiúcska nyilván nem vak. Csak együtt van apjával (legyen apja a férfi), együtt utaztak valahova, és együtt mennek haza. A világ legtermészetesebb módján, amikor az apa jónak látja magával vinni cseperedő fiát, amikor úgy véli, ideje hogy tanulja a dolgok intézését, megismerje a várost, szokja a közlekedést. Lehet, hogy a kisfiú kérte, hadd menjen apjával, mert kíváncsi mindenre, amit láthat, és egyébként is szeret apjával lenni. Persze hiába nem látszik, valószínű, a fiú segít apjának a tájékozódásban. Talán nem „vezeti”, nem, ez nem jó szó, hiszen az apa is úgy megy, mint aki ismeri az utat, a lépcsőt. Olyanok, mint két

tökéletesen látó ember, csak az egyik kisebb, a másik nagyobb. Ha pedig valamelyest mégis vezeti a fiú apját, olyan finoman és egyszerűen teszi, hogy alig észrevehető. Ki irányít kit? Ez a szép benne? A tízéves forma fiú mégiscsak gyerek, nem lehet még otthonos a világban, a nagyvárosban. Szüksége van szüleire, vak édesapjára is! Az apának meg őrá, mert vele könnyebb be- és kiszállni a metróból, haladni a járdán. A fiú bizonyára otthon is segít apjának, az apa meg kikérdezi a leckét, elmagyarázza a fizikapéldát, zenét hallgatnak, nemsokára a szerelemről is beszél neki – egy szóval vezeti. Képemből hiányzott a gyerek anyja. Vajon ő is vak, mint a filmbeli családban? Nem, ez túldramatizálás, sőt, melodramatizálás! Van-e egyáltalán család? Remélem, igen. És lassan közelítettem ahhoz a bizonyos üzenethez: mi volt olyan lebilincselő kettősükben. A határtalan bizalom. Ahogy fogták egymás kezét, a fiú pillanatra feltűnő arca, mikor apjára nézett, a lépéseik ritmusa – és a pusztá tény, hogy együtt utaznak a pesti metrón. A világtalan embernek amúgy is elemi életfeltétel a bizalom. Miben bízhat a vak? Bíznia kell a látókban. El kell hinnie, hogy segítségére van a külvilág, hogy a játékszabályok és jelrendszerek, amikre megtanítják, érvényesek. Bíznia kell önmagában meg a fehér botjában, kutyájában, kifinomult érzékeiben, a társadalom együttérzésében – esetleg a tudomány fejlődésében. Ennyi a számára kimért bizalom „normál adagja”; a család nem mindig biztos háttér. A vak gyerek teherré válhat, a vak nagypapa meg végképp.

Tudom, hogy más a helyzet a vakon születettekkel, mint a később megvakultakkal. Aki később veszti el látását, még „lát” az emlékeivel – már megtanulta a világ jellemző alakjait, ismeri a bútorok helyét a lakásban, fel tudja mérni a távolságot a lépcsőház és a lakásajtó között; viselkedhet úgy, mint Török Sándor regényhőse, aki mikor megtudja, hogy meg fog vakulni, mohón fényképez. Képeskönyvet szerkeszt a jövőre, teletömi memóriáját a még működő látóközpontjából érkező „információval”.

Ahol a családban marad a vak családtag, és akad kísérője, gondozója, kutyája, megtanulja a Braille-írást, kap hangos számítógépet, jár hangversenyre – még a legoptimálisabb körülmények között is nehéz, hogy úgy „lássa” a világot, ahogy a többiek, ezt a biztonságot talán csak egy másik vak, vagy egy gyerek adhatja

meg. A fiú szavak nélkül is azt közölte: apu, bízz bennem, hagyd rám magad, emeld fel a fejed, gyere nyugodtan mellettem, mert bár kicsi vagyok, tudom az utat, jelzem, ha lépcső jön, szólok a piros lámpánál. Hiszen én is bízom benned, szükségem van rád, tudom, hogy felnevelsz, és nem lesz nekem rosszabb, mint annak, akinek látó apja van...

Ők persze csak mentek kéz a kézben – én meg lehet, hogy néhányszor mégis végigutazom azt a metrószakaszt, hátha találkozom velük.

ANYÁMNAK

Azt gondoltad, minden ajándékot
másnap visszavesz az élet
örülni veszélyes,
bármikor baj érhet...
Megvolt rá okod.
Reszketve óvtál 44 telén,
gépágyúk tűzszünetében
futottál vízért, gyógyszerért.
Érzékeny voltál, mégis kemény!
Bajban erős, örülni gyáva;
annyit küzdöttél, többnyire hiába.
Féltettél minden rossztól,
lelkedre ült képzelt bűnök
árnyainak állandó homálya.
Drága jó anyám! Látod-e már,
hogy az Isten valóban szeretet,
nem rója fel
az őszinte tévedéseket?!
Eltúrtél sok mindent, belebetegedtél,
Magadért sikra szállni alig-alig mertél.
Utolsó napodon vérbe borult aggyal
szóltál volna még, láttam
görcsösen mozgott bénuló szájad...
Szerettem volna érteni,
mit akarsz, mit kívánsz
de hang nem jött már ajkadról.
A mentő vijjogva rohant velünk,
az orvos nem biztatott semmivel,
délben jött a távirat: elmentél –
nem beszéltél már senkivel.
Köszönöm, Anyám
az értem áldozott éveket!
Vigyázz rám továbbra is,
hisz amonnan már jobban lehet.

KÖRÜLÍRÁS

Szeretet...
Vérző, vézna szó –
olcsó filmekben
már-már
visszataszító...
Mit tudsz róla,
mi elmondható?
Talán csak annyit, hogy
eltékozolva tárolható
áruként el nem adható
örökségül sem hagyható
örvénye ki nem számítható
törvénye nincs –
hacsak nem önmaga,
s ez nem alkotmányosítható.
Valósága angyalok nyelvén
sem kimondható;
csak: hiánya irtóztató!

KÉRDŐ MONDAT

Szeretni ájultan
meggondolatlanul
Szeretni óvatlan
palástolatlanul
Szeretni mérhetetlenül
Szeretni méretlenül
Szeretni védhetetlenül
Szeretni törvénytelenül
– vakmerő illetlenül...
Izzó türelmetlenül
Masszív lázadásból
építve álmok Babelét
Szeretni! – hogy
megdördüljön belé
a hideg, néma ég
ÍGY futni – önmagod elé
Mertél-e már?
Mersz-e még?

TALÁNY

Magadra hagyva –
segíthetnék-e
Hallgatva hosszan –
többet mondanék-e
Távoli csúcscsá kövülve –
közelebb lennék-e
Magamból kilépve –
Rád találnék-e
Megsemmisítve –
Megtartanál-e?

AZ ISTEN KÖZELÉBEN

NEM LEHETSZ IDEGEN

A pontban is végtelen
ívek sorsa metszi egymást
minden itt-ben ott bárhol
minden most-ban ott bármikor
Ez a hely is pontok végtelenje
örök idők sűrű jelenléte
Helyek hálójából épülsz te is:
nem lehetsz idegen
sem itt
sem a végeken
otthon kell lenned akárhol
mint a teremtés a semmiben

JÁKOB KÚTJÁNÁL

Eljöttem újra a kúthoz, mint te is, egykori samariai asszony. Tévtutak fájdalma és a pillanat szomjúsága éget engem is. Tisztaságra és szabadságra szomjazom. A forrás vizéért jöttem, valójában a lelkem szeretne megfürödni valami csodatóban. Végre nem az embertelen Krisztussal szeretnék találkozni, kettesben maradni vele, míg megmagyaráz magamnak, vagy újjáteremt. Eddig elfedték előlem, a „hívatott” értelmezők megvédték és meghamisították, kisajátították, újra és újra filozófiáik keresztfájára szegezték. Tanították, akik sohasem értették. Most egyedül, magányosan szeretnék mellé ülni. Igazi hangját ismerem-e? Hallottam-e valaha is? Pedig mennyire akartam. De erőtlenség és gyávak citálták körülöttem, szűk életű fantáziátlanok avatták prófétájukká, gondolatlanok alacsonyították álmaik pótlékává. Fagyos lelkűek oltották, langyosan szeretők ütötték agyon igéjével mások forró szerelmeit. Hosszútávfutók elé akadályul állították modern farizeusok. Vallásos örültek formázták görcsös liturgiákká szelíd tanításait. Ezelős fantaszták szerveztek zászlaja alá kegyetlenségre képes közösségeket. Elegem van az érzéketlen esküdtek ítéleteiből. Ezért ülök itt a kútnál és várok.

A KÖRVASÚTNÁL

Ott álltam a sínek alatt. Ismered a helyet. Péntek délután volt. Percnyi időtlenség szépítette a világot. A töltés túloldalán ködházak meredeztek ember nélkül, fantasztikusan, még lakatlanul. Ismerősök voltunk, néztük egymást. Sokszor láttak már itt, s amikor egymásnak meséltek, engem is beleszóttek születésük misztériumába. Évek úsztak elő ködvárakból, ködhidak mögül, mintha létem előtti élményeim épültek volna össze a ködtéglák ragaszkodásából. Így volt, ilyen volt, nem tudom, milyen volt: látnod kellett volna. Ott kellett volna lenned mellettem, akkor talán mondanom se kellene, értenéd. Rákosrendező felől reszketve bűgött egy erőlködő dízelmozdony, kürtök, csilingelő ütközések, távoli fuvola-finom fűtytyök mondhatatlan hangjai vigasztaltak, sárszagú, kormos erők biztattak: higgy az anyag üzenetében, túlmutat önmagán.

MINDEN MÁSKÉPP

Minden másképp működik.
Valami más erő közbeszól,
kigondolt logikánkba ütközik.
Kisfiú koromban
rettentően féltem, mert
a díszes vázát összetörtem
s anyám nem szidott meg
engem féltett, nem az üveget.
Rossz voltam, ő újra csak
átölelt és szeretett.
A szív észjárása felborítja
az elme ésszerű terveit,
s olykor fáj a gondolat,
mert fénye éget, megvakít.
Hiába minden tudás, minden ismeret
félelmes technika, nanotechnológia
részvét nélkül az élet szétesik –
mert
minden másképp működik.

TÉVUTAK

Elméddel hiába ostromlod
a rossz helyre képzelt eget
Imáink legtöbbször tévedések
félelmek sugallta tévutak
Nem merjük megtalálni ott,
ahol lakik, a mindenható Urat
Az Isten nem olyan – szól a szív
ám a dogmák súlya
hatékonyan visszahúz
Angyalok hívnak
szivárvány-magasba
de te maradsz, és
esküszöl a tévutakra...

MIKOR MÁR...

VAN, ami egyé fog
távoli titkokat
valami „Ugyanaz”

Elfáradtál. Már-már
mindenről lemondtál
DE
Valaki – helyetted
mindennel szembeszáll

Valaki erre jár
Valaki eléd áll
Valaki melléd áll
Valaki megtalál

Mikor már nincs hited –
VALAKI ...hisz Neked

KRÉMEST KÉRT

Lánya szólt
hogy most már mehetek
alig volt már itt amikor megtaláltam
a nagy kórházüzem klórszagú szobájában
arca torz volt puffadt szenvedő
mosolyt préselt rá irtóztató erővel
teste szinte már nem volt
Mit érzel?
Csak a fejem fáj kicsit...
Krémost kért
Inkább csak szemével
mint szájával kérdezett
Mondd, elég jó voltam?
Kihez mihez barátom?
amott' más a mérce
(ha van egyáltalán)
Jó voltál nagyon is jó
meglásd főhelyen ülsz majd
Isten asztalánál
Megettettem... falta a krémost
kissé restellte
hogy csúnyán eszik
Mit kérsz még, Katikám?
Segíts meghalni...!
a krémes darabjait
letöröltem ajkáról
arcon csókoltam
Távolodott
én lemaradtam
siettem az állomásra a hatórás vonathoz
Másnap újra hívott lánya
anya elment
veled beszélt
utoljára

Széchenyi Katalinra, „Szecskára” emlékezve, 2003.

ÉGI IRATTÁR

Már nem fontosak annyira a papírjaim. Régi naplókat és feljegyzéseket dobok ki, és szinte gyerekes örömmel nézem a megürült polcokat és fiókokat, ahol voltak. Többkilós könyv- és újságkötegekkel megyek az antikváriumba vagy a MÉH-be (ha még találok ilyen gyűjtőhelyet).

A papír nélküli, sőt a gépi memóriák vagy adathordozók nélküli kozmikus tárolókra kezdem bízni emlékeimet és élményeimet. Ami igazán fontos volt, ott megmarad vagy fölszívódik, beágyazódik, átszüremlik, transzformálódik, tovább történik, „megsemmisülve” épít, gyönyörködtet, hullámszik, sugárzik...

Akik már elmentek, talán hallják még, lehet, hogy értik is. Lehet, hogy ők őrzik égi székek anyagmentes rekeszeiben, és amikor kell, adják tovább.

Meglehet, hogy elveszettnek hitt érzéseim megvárnak majd ott az örökkévalóságban. Befejezetlen mondataim és elvetélt szerelmeim folytathatóak lesznek, az emlékek meggyógyulnak.

Hol laknak addig is, ha már kiszöktek tudatomból? Vagy egyszerre vannak jelen mindenütt és számtalan alakban, amióta megszűltek? Vajon több vagyok-e összes élményemmel, eszmélésem minden mozzanatával és emlékeim erdejével együtt, mint a kozmikus „telített tér” egyetlen utánózhatatlan redőzete?! És ez vajon kevés? Nem hiszem, hiszen Jézus is ilyesmiről beszélt, amikor azt mondta: „Boldogok, akiknek neve fel van írva az élet könyvébe”.

Az égi irattáros biztosan nem téved.

ALKUDOZÁS A RÉVÉSSZEL

A Styxen nem lehet átúszni, saját csónakkal sem lehet átkelni, csak Kharon vihet át. De Kharonnal lehet alkudni, Kharont meg lehet vesztegetni. Kharon kicsinyes és hiú, olyan, mintha közülünk való lenne, csak többlet jogosítványa van az istenektől.

Miért a víz a választóvonal? Miért a víz a határmezsgye a két világ között? Talán azt az ősi érzést – sejtést fejezi ki, hogy a víz az összekötő anyag jelképe a két dimenzió között, hiszen a folyó mindkét parttal érintkezik, mindkét partot mossa, mindkét partból „el-lop” egy kis hordalékot, amit benyel önmagába, és medrében a két világ „talajának” valósága elválaszthatatlanul összekeveredik.

A vizet, mint anyagot már elég jól ismerjük, és éppen ennek az ismeretnek a birtokában kezdünk ráébredni, hogy több mint puszta anyag, több mint hidrogén- és oxigénmolekulák összetapadása. Olyan jelenségeket produkál, és olyan hatásokat jelez, amelyek a klasszikus értelemben vett anyagon túlmutatnak. Rezgésmin-ták, információk, üzenetek hordozója is egyben. A víz az élet fel-tétele és hordozója. Ha a halált úgy értelmezzük, mint a mitológiai folyón való átkelést, ennek lehet olyan rejtett jelentése is, hogy mégsem egészen idegen és ismeretlen az a tartomány, amely a túlparton van, hiszen a folyóvíz köti össze az itteni világgal.

Mindazonáltal az átkelés megrázó esemény. Akár Kharonnal, akár nélküle. Az egyiptomi bátorság próbában az ifjú papjelöltnek egy vízzel telt medencerendszer kőlabirintusában, mélyen a víz alatt kellett megtalálni a felszínre kivezető utat. Izrael népének két nagy vízen is át kellett kelnie a szabadulás és az otthonra találás felé vezető úton: először a Vörös-tengeren, azután a Jordánon.

Az evangéliumokban lejegyzett vízen járás története döbbenetes szimbólumot fejez ki. Jézusnak nem kellett sem révész, sem csónak, sem mentőöv, egyszerűen járt a vízen, sőt Pétert is hívta, akinek szintén sikerült a lehetetlen, mindaddig, amíg Jézusra nézett. Számomra ez valami olyasmit jelent, hogy Jézussal egy merőben új világlátás válhat lehetségessé. Olyan látásmód, amely nem tesz akkora különbséget a két part között, a két tartomány között, mint amekkorát mechanisztikus anyagelvű szemléletünk és – tegyük hozzá – mindennapi tapasztalatunk alapján eddig gondoltunk. A két világ

átnyúluk egymásba, ha emitt tudtunk járni, miért ne tudnánk amott is, és miért ne kelhetnénk át ugyanúgy, ahogyan egy hídon szoktunk. Csakhogy a híd a hit. Az érthetetlen és sokszor értelmetlen dolgokról való meggyőződés. Biztos tudás, a ráció mankója nélkül. Hogyan történhet, és hogyan történik majd az átkelés? Kharon lakóján vagy Jézus „antigravitációs” erőterében? Ha lehet, én Jézust választom inkább, mint Kharont, a léthatár szenvtelen, megvesztegethető őrét.

Hol az a Styx? Az én sorsom Styxe? Lehet, hogy nincs is? Lehet, hogy nincs is túlpárt? Ha a lét vége a semmi, akkor azt miért kell határfolyóval elválasztani, és főleg, miért kell őrizni a határt? Ám a mitológiák sohasem értelmetlenek. Az ősi hitek mélyén valószínűleg transzcendens sejtések vannak. Sejtések vagy akár emlékek, amelyek lesüllyedtek a kollektív tudatalattiba, de a mítoszok őrzik magukat.

Ha átéltem valaha is a halálfélelmet, akkor az az élmény is a vízben, folyóvízben történt. A szentendrei Duna-ágban, a Tahinál lévő híd közelében. Egyetemista voltam, Dunabogdány alatt nyaraltunk, és az egyik forró nyáron barátaimmal kitaláltuk, hogy átússzuk a kis Dunát. Négyen neki is indultunk, és már jócskán távolodtunk a parttól, amikor észrevettük, hogy milyen erős a sodrás. Hiába igyekeztünk erős karcsapásokkal a merőleges irányt tartani, az áramlat egyre vadabbul vitt a folyás irányába, kérlelhetetlenül lefelé, délnek. Közeledett a híd, és elfogott bennünket a rémület, hiszen már láttuk, hogy a pillérek közelében milyen hatalmas az örvénylés, amely ha beszippantja valamelyikünket, akkor az oda veszik. Lepergett előttünk huszonéves életünk minden mozzanata, elképesztően éles volt a film. Az életünkért úsztunk, megsokszorozott erővel, méghozzá úgy, hogy nem a túlpárt felé, hanem vissza, mivel úgy láttuk, még közelebb van a jobb part. Együtt maradtunk, és egymást biztattuk. Rájöttünk, hogy ha kissé engedünk a sodrásnak, és úgy igyekszünk kifelé, akkor van esélyünk, hogy nem a pillérek közé, hanem a jobb oldali hídfőhöz visz a víz, ahonnan már ki tudunk jönni. Sikerült, de minden testi és lelki erő kiszállt belőlünk. Ahogy kiértünk a partra, és elterültünk a homokon, sokáig némán néztük egymást, és hangtalanul adtunk hálát mindannyian az életünkért... Szüleinknek el sem mertük mondani a kalandot.

Talán ezután is voltam már a halál(om) közelében, de ez a félelemérzet nem jött vissza. Később, idősödő fejjel-szívvvel már sokkal tudatosabban „spekuláltam” az elmúlásról. Rosszullétek, súlyos betegségek közben elképzeltem az átkelést, de ehhez inkább valami mélységes szomorúság társult inkább, mint félelem. Fiam és anyám halálakor pedig a lelki fájdalom kimondhatatlan súlya, vagy inkább tehetetlenségi nyomatéka.

Persze, hogy szeretnék alkudni a révésszel, akárki legyen is az. Miről? Arról, hogy ne kelljen sokáig várnom az innenső parton, ha már a veszteségek, a betegség, az elhülyülés vagy egyéb kínok úgy elgyötörtek, hogy ezt a felvonást be szeretném fejezni? Avagy arról, hogy az átkelés ne legyen túl hosszú, ha már beszálltunk a ladikba, jussunk át hamar? Esetleg arról, hogy biztosan jó helyen kössünk ki a túlparton? De mi van, ha a révész szóba sem áll velem? Ha az egész átkelés nem úgy történik, ahogy eddig bárki is elképzelte?

Újra Jézus jut eszembe. Szeretném, ha ő vinne át, vagy félreérthetetlenül hívna, hogy magamtól is át tudjak kelni.

FÉLÚTON AZ ÉGI LAJTORJÁN

Nem enyém a saját életem. Én vagyok az övé. Egyszerűen magával ragad, gondol és cselekszik bennem. Örök „tenyésztésében” engem is kiválasztott, hogy naponta megtestesüljön ebben a 85 kg-ban, akinek személyi száma 1-42. ...Hamis birtokviszony érzékcsalódásában élünk. Anyagi testünk csak anyagszerű kapcsolatrendszerben tudja azonosítani önmagát. Legalábbis biológiai agyunk hullámai ezt az üzenetet közvetítik tudatunknak. De lényem örök lényege fölöttem-elöttem-bennem van, ...ő sodor vagy vet ki sodrából. Érteni is csak annyit értek belőle, amennyit e testbe zártságom, agyam és idegrendszerem megenged. A jóságnak, örömnak, fájdalomnak nevezett érzések és átélések ebben, az itt megtanult jelentésükben bizonyára csak itt érvényesek. („Az ember csak emberit gondolhat.”) Nem más ez, mint a létezés gravitációs ereje, az ide születésünkkor, sőt már előbb belénk kódolt gyökérhajtó gyönyörű kényszer. És a gyökerek mélyre nőnek, szerteágaznak, megkapaszkodnak.

Azután minden az átmenetről szól. Átmenetről a múltból a mába, és tovább a holnapig, sőt a végtelen öröklétig. Az állandóság csak káprázat. Az állandóság nem létezik. Amit biztonságnak érzünk, az éppen nem állandóság, hanem harmonikus rezgésállapotok folytonos ölelkezése. Intenzív lüktetés, mit a szívé. Az idő képzete a legnagyobb szemfényvesztő. Mindenben itt a régmúlt, éppúgy, mint a távoli jövő. Van egy tartomány, ahol minden találkozik. Akár az elektronok és nukleonok szintjén, akár a csillagködök „lélegzésében”.

A régi házak, az utcakövek, a fák és a villanypóznák, amelyek már 100 éve itt feküdtek és álltak a főutak mentén – mind-mind az átjárás hídjai. A kozmikus távlatokhoz képest aprócska hidak, de földi biológiai létformánkhoz mérten fontos, nagy összekötő utak. Emlékek és álmok sétálnak oda-vissza mérhetetlen kavalkádban ezeken a hidakon. Sokszor szembejövünk önmagunkkal, mint Karinthy ifjú önmagával.

A járdakövek és a falak még hallották nagyapám ifjonti hangját, talán éppen az egykori Árpád téren, ahol vasárnap a templomból jövet megtárgyalták a világ dolgait, vagy a kockakövek a boltozatos

burkolatú kocsitakon, amelyeken annyiszor végiggurult a régi kerékpáron. A kőben, vasban, fában rezgő múlt itt van a jelen hullámaiban és mai jelenemmel együtt ott lesz a jövő minden megnyilvánulásában. Rezgésformáink, mint az idő láthatatlan hídjai az örökkévalósággal kötnek össze.

Az égig érő lajtorján nemcsak angyalok járnak fel és alá (1 Móz. 28:12), de mi magunk is. Az átjárás földtől az égig, pokoltól a mennyekig, a porszem kvarckristályától agykérgünk elektromos hullámokba burkolt gondolatáig feszíti ki létezésem húrjait. És ekkor eljátszhatja rajta a Teremtő a hallhatatlan dallamot.

RENDAHAGYÓ FOHÁSZ

*„Isten áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel...”*

Isten! Szükségünk van rád. Nem tudjuk, hogy pontosan ki vagy és hol vagy, de hívünk, szólítunk. Sőt: kérünk, oszd meg Magad velünk. Inkább féltünk eddig Tőled, mintsem szerettünk. Inkább imádtunk, de sohasem értettünk. Legjobbaink sejtettek Rólad valamit, de elhallgattattuk őket, mert túl közel jutottak Hozzád, és mi irigyek voltunk rájuk. Ismeretlen Isten, légy a mienk is. Igaz, hogy vallásosak vagyunk – úgy-ahogy – de vallásunkat nem Tőled kaptuk, hanem magunk eszeltük ki magunknak. Ezért nincs benne és belőle igazi békességünk, csak folytonos büntudatunk. Emelj fel ebből. Áldj meg minket a Magad kedve szerint. Áldj meg minket, mert kell nekünk az áldás. Az életünkhöz, a pusztá létünkhöz is kell.

Nyisd fel szemeinket, hogy fölismerjük az áldást. Te bátoríts, hogy áldássá változtassuk létünk titkát. Segíts nekünk jól álmodni és áldott reggelekre ébredni. Küldj át bennünket a fény hídjain az ismeretlen áldások földjére. Nyiss átjárást Közted és közöttünk.

Add ingyen az áldást. Bőséggel add és feltételek nélkül. Ilyen egyszerűen, ahogy himnuszunkban kérjük. Nincs erőnk és időnk bonyolult szerződéseket kötni Veled. Nem hisszük igazán, hogy Te ezt akarnád. Sokszor érezzük, hogy itt van bennünk az áldás, sőt azt is, hogy mi magunk vagyunk az áldás, de ez a hitünk erőtelen és kiirtható. Neked kell bennünk megszólalni, hogy ne gyötörjük már tovább magunkat. Kényszerítünk, hogy áldj meg –, hisz mire mennél „egyedül” a kiosztatlan és megosztatlan áldásokkal?! Persze áldd meg a többieket is. Áldd meg a norvégokat, az angolokat, sőt az oroszokat is –, de minekünk most magunkért kell szót emelnünk... vagy „csak” fennhangon kimondani, hogy kell az ÁLDÁS, hogy van áldás, hogy lesz áldás. Hogy az áldást a lét csodája teremti és szaporítja.

És elsősorban jó kedvvel áldj meg bennünket. Te is légy jó kedvű, amikor ajándékozol, és nekünk is adj jó kedvet. Azt a jó kedvet, amit mindnyájan annak érzünk, amit nem kell magyarázni

és elemezni. A napfelkelte jókedvét, a játszó gyermek győzelmes jó kedvét, a humor ellenállhatatlan szíporkáit, az alkotás jó érzését, szerelmesek tüzes örömét, az ingyen segítség profitmentes jókedvét...

Ne szentséggel áldj meg most minket. Ne komor törvényekkel – abból volt már elégünk. Ne új normákkal és új szabályokkal – most már azzal az egyetlen törvénnyel „keríts be bennünket”, amelynek a szabadság és a szeretet a végrehajtó hatalma.

Bőséget is adj. Igen, nem szégyelljük, hogy ezt kérjük. Add bőségesen azt a jó áldást, és adj földünkön, házunkban, lelkünkben, szívünkben és értelmünkben is tágasságot. Adj elégséget, adj fölösleget akár. Próbálj ki bennünket, hátha tudunk mi is jók lenni, ha bőségünk lehet. Hátha mégis tudunk vagy megtanulunk osztozni. Hátha odaadjuk a másiknak a harmadik ruhánkat, ha végre egyszer nekünk meglesz a kettő... Bőségünkötől másoknak is jókedve lesz, ha mi is jobbak válunk. Próbálj ki bennünket...! S bocsásd meg előre, ha nem sikerül. Akkor sem volt hiába szép álmodni önmagunkról.

FÉL-VERS

félrímek félszívek
félhitek félszavak
félöröm félsiker
félerő félidő

félőrült félbolond
félboldog félgyönyör

félúton félbetört
félkészen elgyötört
félholtan fuldokló
takarékelemek

PILLANATKÉPEK

SEMMISÉGEK FEDEZÉKE

Azután megtanultam a kicsiségekbe menekülni, és megszerettem biztonságukat. Anyám élt így sokáig, amikor magára maradt.

Apró munkák, amelyek megnőttek, és meg is védtek, én pedig programmá érleltem a taposómalmot. Lehúzódtam a tárgyak világába. Befogadtak. Lassan az embereket és az emberi viszonyokat is tárgyként kezeltem, mert így könnyebb volt köztük eligazodni. Nem akartam észrevenni, hogy ezzel torzokká válnak – köztük magam is.

Megpróbálom pontosan elmondani, mire gondolok.

Megtanultam a mosóporok illatát. A zoknimosásra koreográfiát gondoltam ki. A vízcsapokat – külön a hideget és külön a meleget – gyengéd érintéssel nyitottam ki. Tervszerűen teregettem a ruhát, számígtatva, hogy szárad gyorsabban, s kihasználva minden zseb-kendőnyi helyet a kötélén.

Mozdulataimat néha szándékosan lassítottam, megtanultam ízlelni célszerűségüket. Megfogtam, simogattam a falat, mintha szóra akarnám bírni. Arcomat az ablak hűsítő üvegéhez nyomtam. Jelentősége lett: hogyan hajtom be a papírpénzt tárcám rekeszeibe, más-más helyre persze a százast, az ötszázast és a húszasokat. Úgy éreztem, táskám fogantyúját fordítva jobban esik fogni: lábam felé nyíljék a teteje; a másik helyzetben évek óta megkopott a fül hajlata, túlságosan belesimult tenyerembe.

A mosogatás technológiája valóságos üzemszervezést kívánt. A nagy, lapos tányérokkal kellett kezdeni. Ez általános elvnek volt elfogadható, hacsak nem akadt a szennyes edény között ritka darab. Öblítés után ezeknek a tányéroknak kellett a szárító rács bal hátsó soraiba kerülniük. Természetesen gondosan ügyeltem az optimális dőlési szögre, ami a lecsurgás mechanizmusára volt nem elhanyagolható befolyással.

A varrásnak külön szertartása van. Elsősorban a tűk! Nem szeretem a kicsi tűket, ám a túl vastagokkal meg nehéz szépen felvarrni például a nadrágkoptató visszahajtását.

Csupa kicsi furcsaság, amit talán csak akkor veszel észre, ha valami nagyobb valamiben hiányt szenvedsz. A hiányérzet tanít különös gyengédségre a tárgyak – és az állatok iránt.

És társakat teremtesz magadnak makacs vággyal a semmiből is. Magadhoz édesgeted, megszemélyesíted, felöltözteted lélekkel, és válaszokat adsz nem létező ajkakra. Ebben az átváltozásban új szerepet kap lakhelyed, új képet ölt a régi utca, a megszokott környék, élettel telik meg a járművek futkosása, még az aszfalt szűrkesége is árnyaltabb lesz: észreveszed rajta a gödröket és lejtőket, tudod már a víztócsák sötét csillanásainak vaktérképét is.

Lesznek kedves és idegen épületeid. Egyre többször nézel fel a körúti házak felső párkánydíszekre, amíg vársz a buszra. Összehasonlítgatod a kapualjak benyílóit, észreveszed a kilincsek formagazdagságát. Eltűnődsz; hány kéz markolhatta az elmúlt ötven vagy nyolcvan év alatt ezeket az ormótlan vaskilincseket.

Vannak helyek, ahová már-már tudatosan térsz vissza. Ha teheted, éppen azon az utcán gyalogolsz végig, mert beszélgetni akarsz a házakkal és az ablakokkal.

Csodálatos dolgokra taníthat a kicsiségek világa. Megérted, hogy te vagy a tárgyak és jelenségek lelke is. A szilárd formák meglágyulnak, a kemény kontúrok jótékonyan elmosódnak.

Hogy a vonatok élnek, már kisleánykoromban tudtam. Volt szívük, hangjuk, szemük, és volt nagy erejük, sok lábuk, amelyek kereknek látszanak. Gyomrukban tűz égett, és mindig oda vitték az embereket, ahová azok szeretnék volna. És a vonatok soha nem féltek semmitől.

A hidak közül a Ferenc József hidat szerettem legjobban, pedig akkor már Szabadságnak hívták, amikor hosszú évekig naponta átmentem rajta. Biztosan a reggeli nap miatt lett a legkedvesebb. Annyiszor láttam a varázslatos acélívek mögött izzani a decemberi napot, amikor a rakpart felől kora reggel a térre érkeztem. Szerettem volna az Erzsébet hidat is, de csak romjaiban láttam. Így is megcsodáltam a pesti parton meredő pompás kapuzatot és a zuhanásában is lenyűgöző láncköteget, amint meredeken eltűnik a Dunában.

A villamosokról külön kell mesélnem. Minden más járműnél jobban szerettem, és szeretem ma is. „Kopott sínen jajdulásuk”-at éppúgy, mint modern suhanásukat a gumipárnás vágányokon. Egyetemes rokonság vagy sorsközösség köti őket össze az egész világon. Camus algíri külvárosi villamosa, a meredek kaptatókon

is fürgén futó prágai kocsik, az elegáns, kék zürichi szerelvények, a félelmetes ricsajjal száguldó harkovi villamosok, vagy az ugyan-
csak piros lemergi ikertestvérek. És a gdanski tengerparton za-
katoló 4-es villamos meg az ódivatú lisszaboni szóló kocsik – egy
szál drót áramszedőjükkel, mint valami játék vasút reklámjai –, sőt
a Buenos Aires-i hosszú pallós zsúfolt, tarka társaik és a San Fran-
cisco-i „múzeum-villamos” egyke kocsija mind-mind valahogy
testvérei a pesti sárga villamosoknak. Hogy mi ennek a tagadha-
tatlan közösségnek a rejtélye? Talán hogy mindenütt a világon a
legolcsóbb közlekedési eszköz. Sínjeikkel, felső vezetékeikkel a
városok acél, réz véredényei. Vagy a villanymotorok surrogása?
Vagy a kocsik lengő-ringó táncjátéka kedves?

Az első villamos csikordulása foszlatja szét a hajnali álmok füg-
gönyét, s az első csengetés jelzi a „józan robot” kezdetét –, de az
új nap új hívását is, egy kicsit az új remények ébredését. S az utol-
só éjszakai járatok viszik „haza” a hontalanokat, a metropoliszok
gazdátlan lelkeit – maguk is lakásul szolgálván a bolyongóknak.
Hát így épül a semmiségek vára: házakból, utcákból, hidakból, la-
kásod, konyhád tárgyaiból, villamosok rokonszenves testvériségé-
ből, fák és madarak díszletéből, helyek, mozdulatok, hangulatok
szövetéből – nyugtalan lényed milliónyi visszavert sugarából.

REGGEL

Annyi visszatartása a létnek
maradékra egy csöpp reménynek
ma reggelre is jutott
hogy mégis a zuhany alá álltam
és kinyitottam a csapot.
A többi már ment magától:
vállaltam – félálomban –
még egy fordulatot
a hidegen pörgő világban,
kimentem a buszhoz –
s alámerült a reggel
az új nap örvényes sodrában.

AZ ÉLET SZÉP

Óriási táblareklám a gödöllői HÉV mellett. Középen a Föld gömbje az úrból, mellette a háromszavas szöveg. Talán a legnagyobb köz-hely, amit ember megfogalmazott, most mégis belém akaszkodott, és nem hagy nyugodni. Ez az időnként fölizzó, egy gondolatnyi felvillanásban aktualizálódó tartalom lehet a közhelyek éltetője. Ilyen képet 60 évvel ezelőtt még nem láthattunk volna. Elsőre nyilván azt sugallja, hogy a kék bolygó tényleg szép, és mivel egyelőre úgy tudjuk, ez az élet egyetlen hordozója, hát talán épp az élettől szép. Őrizni, óvni kell, elsősorban az embertől, az ember mérhetetlen hatalom- és birtoklásvágyától. Az ökológiai alapjelentés után jön az áthallások és áttetszések sok-sok rétege. Gyorsan lapozok gondolataim között. Mint nagy lyukú rostán hullanak ki a közhely ismert, és nyilván fontos értelmezési változatai.

Ám most az általánosságok nem érdekelnek, csak a személyes, csak amit én átéltem, amit én érzek, és ami énrám vár.

Sem az általános tenyésztés formagazdagsága, sem a biodiverzitás különben lenyűgöző, bár egyre szegényülő káprázata nem érdekel. A nagy filozófiai igazságok üres tételek, a kollektív tudattalan emlékei erőtlenek, csak a jelenlévő égető, vakító, érvényes valóság (igazság?) érdekel.

Minek az állító mondatban rejlő bizonygatás, hiszen a nem élő ember számára nincs szépség, ahogyan nincs öröm és szenvedés sem. A holtnak gondolt anyag szépségei is csak élő testem és élő lelkem érzékeivel, és csak a benne kódolt mintákhoz hasonlítva vehetők észre és láthatók szépnek. Hát mégis filozófálok? A bökenő a szenvedésben van! És az már nem filozófia, hanem maridosó félelem. Félek, hogy minden szépség összetörhet a szenvedés botütései alatt.

A közelmúltban halt meg Kiszely István bencés szerzetes pap, antropológus professzor. Olvasom tavaly tett nyilatkozatát, amelyben bocsánatot kér rendtársaitól „minden bűnéért”, amiket pártállami ügynökként 1950–1963 között ellenük elkövetett. Ismertem személyesen, hallgattam előadásait. Óriási tudású kutató és nagyszerű tanár volt, de mit számít ez ilyenkor? Mit ér a kései bocsánatkérés? Vajon milyen szenvedések kilátásba helyezésével

fenyegették meg, hogy képes volt az árulásra? Vagy nem is kellett fenyegetni, könnyen ráállt magától is? Mint kiderült, igen buzgón jelentgetett, és rengeteg embert „küldött” gulágra és más börtönökbe. Képes volt-e életében a tudás szépsége ellensúlyozni a besűgás ocsmányságának terhét? Mit gondolhatott az élet szépségéről, miközben ki tudja, hány embernek az életéből rabolta el a szépség átélésének még a lehetőségét is? Saját gonoszságától nem szenvedhetett túlságosan, ha ilyen könnyen osztotta másoknak a szenvedést. Ezekre a kérdésekre nincs válasz, vagy ha van, magával vitte a sírba. Az a válasz túl egyszerű, hogy „hát ilyenek a gonosz emberek”. Lehet-e mindent a korra fogni, amelyben „...az ember úgy elaljasult, hogy önként, kéjjel ölt...”?

Mátyásföldön szállt fel az a fiatal pár, akik velem szemben ültek le. Arcuk, tekintetük feltűnően kifejező volt, különleges belső béke látszott vonásaikon, amely már majdnem mosolynak mondható. Nyilvánvalóan összetartoztak, ez minden mozdulatukból kiderült, aminthogy az is, hogy süketnémák. Béma hangszálaik helyett egész testük beszélt. Szemük mozgása, tekintetük fényváltozásai, arcizmaik mimikája éppoly beszédesek voltak, mint kezük tudatos jelbeszéde. A jelbeszéd csak hordozta a mondanivalót, jelcsatornaként szolgált, formát adott a kimondhatatlan szavaknak, de a lényegét a szem és az arc mondta el. Hallható hangokkal ugyan nem tudtak beszélni, és nem hallhatták másokét, de tudtak valami mást, valami többet, amit mi, akik ép érzékekkel rendelkezünk, nem tudunk. Észrevették, hogy figyelem, és talán azt is, hogy csodálom őket, bár igyekeztem nem tolakodóan oda-odapillantani rájuk. Úgy sejtettem, rólam is mondtak egymásnak egy-két szót, nyugodtan tehették, nem értettem jelbeszédüket. Hiányosságukkal együtt szépek voltak, nem sajnálat ébredt bennem, hanem tisztelet és szeretet. Vajon ők is látták az óriásplakátot, és mire gondoltak, ha látták?

„A mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő, és nagyobb részük nyomorúság és fáradság, amely gyorsan tovatűnik, mintha repülnénk” – mondja az Írásban a zsoltáros (Károli-fordítás). A bibliai garancia alsó határát már elértem. Az idézet szerint az emberi élet egésze nem szép, hiszen „nagyobb részük nyomorúság és fáradság”. Jogos tehát a félelmem?

Az elmúlás közeledtével persze egyre szebbnek tűnik az életkaland – „csak a szépre emlékezem”, andalít el az elnyűhetetlen sláger. Hiszem, hogy az örökkévaló szépség darabjai megtalálhatóak a tűnékeny emberéletben, és az enyémben is benne voltak, vannak, de az esetleg még rám váró szenvedés rémét nem tudom elűzni, és „hasznát” nem tudom megtalálni. Talán „az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad...” az tudná megőrizni lelke-met a szenvedés poklában is. Talányos páli mondat, hogyan lehet elkérni az Isten békességét? Lehet, hogy már meg is kaptam, csak meg kell találnom a saját szívemben? Lehet, hogy mégsem csupán az értelem vezet a végső igazságokhoz? Hinni akarom, hogy a megtalált szépség végképp soha nem múlik el, valamiképp mindig élni fog, vagy feltámad, ha időnként be is temeti az aljasság és szenvedés lavinája.

Ez a gondolat megnyugtat, és a vonatkerekek kattogása visszazök-kent a hétköznapi valóságba.

Ahogy az Örs vezér téren leszállok a HÉV-ről, egy rekedt női hang kiáltozását hallom: „I am homeless! I am homeless!” – kiejtése meglepően jó. A nem túl koszos ruhájú, mégis messziről búzló öt-venes hölgy kezében bádogbögre, benne aprópénzt csörget, és ki-tartóan ismétli a betanult mondatot. Nemzetközi hajléktalan. Eu-rokonform. A tömeg közönyösen kerülgeti.

Vajon ki tanította meg neki az angol mondatot? Ki bátorította, biz-tatta fel, hogy az Örsön érdemes külföldiül is koldulni? Van már multinacionális bérkoldulás is? Azután hirtelen rádöbbenek, mi-lyen kifejező a szálnalmas nő mondata. Nem vagyunk-e milliónyi-an otthontalanok, hazájukat veszítették ezen a gyönyörű földgo-lyón? Az élet szép?

SZEMEK

Sokszínű titkokat tudó
Fénylő könnyező szürkülő
Táruló ámuló bámuló
Gyors-tüzű mély vizű
Érvelő évődő-békülő
Bezárt leszegett
Álmatlan rászedett
Kisírt és villogó
Nézéssel gyilkoló
Halállal birkózó
Holnaptól irtózó
vaksággal vívódó
Sötétben kínlódó
Szótlanul biztató
tétova ablakok

Nem lehet büntetlenül
egymásra ránézni...

MACSKASZEM

Az a macska tegnap délután
ott az első keresztutcán
visszanézett
fekete volt és fehér
zörgő levelekkel
játszott a novemberi szél
egy sápadt fénypamacsban
a nyitott kapu alatt
torpant meg és nézett vissza
rám az a macska
Fiatal volt kölyök cica
a szomszédban járt
sajtot vagy whiskast lopott
kérdezte tőlem
hová sietek és mit gondolok
szeretne játszani
de én túl nagy vagyok
unalmas és öreg
nevetett a kis cica
szemében a gömb-optikán
képem elnyúlt fejreállt
Mire megszólítottam
szimata már messze járt
Éjjel furcsát álmodott
egér helyett
apró embert fogott

A PERONON

Hűvös, késő őszi délután. Csípős szél nyargal át a peron oszlopai között. A megálló még a város közepében van, a főpályaudvartól alig néhány kilométerre. Bár csak két sín pár az egész, mégis nagy forgalmú állomás, itt minden vonat megáll, a falusi vicinális, az elővárosi zónázó vonat, az összes IC és a nemzetközi expresszek is. A kis állomás a magasított töltés folytatásaként belesimul a vasúti pályába, éppen egy forgalmas sugárút fölött. A két vágány között ékelt peron középvezetékben hosszúságú kis építmény az „állomásépület” – benne a forgalmi iroda, váróterem, pénztár, másik végén kis áruda, amolyan egyablakos állóbüfé, amelyet egykor az Utasellátó üzemeltetett. Most péksüteményt, kávét, üdítőt kínál. A megálló piszkos és szemetes. Az oszlopokon és az aszfalton graffitinyomok, mint a kiömlött, megszáradt festék. A padok feléről hiányzik az ülőke vagy a háttámla. Amelyik még használható, azon emberek, csomagok szoronganak. A rozsdásodó bádoggal szeméttárolókból kifolyik a hulladék, az egyik mellé egy Sopiane feliratú kartondobozt raktak, az is dugig van szeméttel, a szél le-lekap róla egy üdítődobozt vagy nejlonzacskót.

A parányi váróteremben is minden lepusztult, a falakon ocsmányfirkák, a kitört ablaktáblák helyét itt-ott kartonpapírral pótolták. A padok régen eltűntek, betonpadló és csupasz falak, ennyi maradt. Azelőtt nagy vaskályha állt itt, mellette szenesláda, és a fűtésről maguk az utasok gondoskodtak, vagy néha a pénztáros dobott a tűzre egy-egy lapáttal. A kémény nyílását, ahová a kályhacső csatlakozott, újságpapírból gyúrt dugóval tömték be.

Fagyos téli napokon hajléktalanok vackolják be magukat, talán ők fedték be a kitört ablaktáblák négyszögeit.

A peron tele van várakozó utassal. Csúcsidő van, péntek késő délután, munkások, diákok, bevásárlásból hazatérő családok várják vonatjaikat. Az arcokon a hétvégi fáradtság vagy fásultság (?) egykedvűsége. Beérkezik az egyik elővárosi személyvonat. „A vonat csak másodosztályú kocsikkal közlekedik” – harsog a hangosbemondó (ez működik!), ebből is tudható, hogy a személy a mindenütt megálló vicinális kategóriába tartozik, nem túl előkelő utazóközönséggel. Ezt hívták régebben munkásvonatnak. Az én

vonatom jó tíz perc múlva érkezik, távolsági IC, amelyhez olyan kocsikat is csatoltak, ahová nem kell pót- és helyjegy. Vegyes vonat, így hívja a MÁV. Jó ötlet, szeretik az utasok. Nincs pluszkénelem, de a sebesség ugyanaz. Hátrébb húzódok a vágányoktól, előreengedem a kocsikhoz tóduló tömeget. Már hangzik az indító füttyszó, amikor esetlen futással egy asszony érkezik, tízéves forma kislánnyal. A gyereket maga előtt tereli, aki jókora szatyorral a kezében ügyesen felugrik a vonatra, az asszony a többi csomaggal kétségbeesetten igyekszik utána, és közben felrúgja a sopi-anés dobozt. A vonat már indul is. A felborult doboz tartalma ott marad, és beborítja a peron aszfaltját. Sörösdobozok, a legkülönbözőbb méretű pillepalackok, műanyag poharak, szalvéták, valaha fehér szakadt hungarocell tálkák, nápolyicsonk, csomagoló- és újságpapír, sztanioldarabok, szívószálak, cigarettacsikkek százai, gombócba gyúrt papír zsebkendők...

Még mindig elég sokan vannak a peronon, de a szétterülő szemetet mintha senki sem látná. Egy-egy fuvallat belekap és tovább sodorja a hulladékot.

Borostás, lerongyolódott, negyvenes férfi kerül elő. Lehajol a felborult dobozért, odaviszi a padhoz, és gondosan a fémlábak közé szorítja. Így majd nem lehet felrúgni. Helyfoglalásul a padra teszi motyóját. A piros műanyag szatyron jól olvasható a fekete betűs felirat: „Hülye azért nem vagyok.” Most már többen odanéznek, de sietősen el is kapják tekintetüket. Közben még egy zónázó személyvonat érkezik, ezúttal ellenirányból; akik leszállnak, sietősen továbbmennek, és hamar eltűnnek a peronról. El a széles, lefelé vezető lépcső sötét torkában.

Nézem a rendrakót: két kopott zakó van rajta, szorosan begombolva, a felső kissé feszül, nyaka körül vastag sál, fején piszkos baseballsapka, lábán kitaposott sportcipő. Hajléktalan. Miután a dobozt biztonságosan elhelyezte, kezdi visszarakni a szétszórt szemetet. Előbb a könnyű papírfélét szedegeti, azután a műanyag poharakat, zacskókat. A sörös- és üdítősdobozokat összelapítja, azokat teszi a rögtönzött pótkuka tetejére. Nem hagy semmit a földön, még a sínek közé is belép az odasodródott darabokért. A takarítótól még inkább elhúzódnak a peronon ácsorgó utasok, de engedik, hogy végezze munkáját. És ő jön-megy fáradhatatlanul,

közben oda-odapislant motyójára, nehogy elemelje valaki. Amikor befejezi a takarítást, megnyomkodja a majdnem tele doboz tartalmát – még egy kis hely is maradt a tetején. Akármilyen szellőcske ezt meg nem bontja.

A büfé zár. A boltvezető hölgy felteszi a súlyos vasrácsot az ablak elé, lelakatozza. Vége a műszaknak. Indul hazafelé, de még odamegy az önkéntes takarítóhoz, tele zacskót és egy műanyag pohárban vizet ad neki. A férfi tétován elveszi, mond valamit, talán megköszöni, de ezt nem hallani. A víz felét több adagban kezére önti, a tenyerét mossa. Azután kivesz a zacskóból egy pogácsát – a barnás színe miatt tepertősnek gondolom –, és apró falatokban eszik. A zacskót gondosan összecsomagolja, és a szatyrába rejti.

A szürkületből este lesz, kigyúlnak a peron lámpái. A szél alábbhagy, mégis egyre hidegebb a levegő. Befut az IC, felszállok a nem helyjegyes másodosztályú kocsira. A peronon csak a hajléktalan maradt. Időközben előkerített egy hullámpapírt, többret hajtva párnát csinált magának, azon ül. A fülke ablakából nézem: még mindig van a pogácsából, s bizonyára a vízből is, mert a poharat épp szájához emeli.

ÁLOMBÁL

Meghívót kaptam sérült emlékeim báljára. Hintók és csilingelő szánok hozták az emlékek vendégseregét. A bálterem egy óriási kastély emeletén volt, a kastély a világ bölcsője fölé magasodott. Északi oldalán hullott a hó, és néma tisztaság ölelte a kastélyt. Délről szikrázott a nap, és az izzó homokon akácerdők sörényét csókolta a meleg szél. Emitt zsongott az élet, amott csöndben várakozott a jövő.

A tánc káprázatos volt. Haláltánc az örök élet dallamaira. Emberarcú tájak, színek és illatok isteni ruhákban hullámozgottak a furcsa terem tükör-parkettjén. Ott voltak mind, akik már elmentek, és eljöttek a még meg nem érkezettek. Nem fény volt és árnyék, hanem mindent elöntő világosság és tisztaság. Nem meleg volt vagy hideg, hanem egy soha nem érzett létezés boldog hőmérsékletében úszott minden.

Senki nem beszélt, és mindenki értett mindent. Kisfiús arcú félelmek bátran kérték fel érett tündérkirálynők szerelmeit, s eggyé olvadva suhantak át a sejtelmes termeken.

Mindenki meggyógyult, mindenki visszajött, mindenki mosolygott. Lehetetlen találkozások születték újjá önmagukat, elmulasztott jóságok visszakapták esélyeiket.

Aztán éjszaka lett. Sűrű, hideg, sötét angyaltalan éjszaka. Kemény lépések kopogtak a fagyott földön. Józan realitás vette át az uralmat a báli könnyedség fölött. A szépség arcai visszaköltöztek kiszabott mértékeik arányaiba. A bál véget ért. Némely emlék élt tovább sérülten, némely belehalt az örömbé.

NOVEMBER

Fagyos ködben úszik a táj
Meztelenül dideregnek a fák
Riadtan keresi útját néhány
beteg vándormadár
Minden vizes, minden sáros,
minden sivár
Lucskos felhőrongyok takarják az eget
Álmos félelmekkel telnek meg
a hosszú éjszakák
Előkerül a felöltő, a nagykabát
Ünneppé szelídülve fáj
bennünk a halál

PILLANATFELVÉTEL

A tojáshéj megreped... mindjárt kibújik a kis csibe. Felsír az újszülött. Felvillan agyadban a gondolat. Felismered a gondolatban az ötletet. A tantusz leesik. A hit szeméről lehull a hályog. Fölragyog a kegyelem. Föleszmész az ájulásból. Megszólal gyermeked. Kimondja az első szót – magyarul.

Mind a pillanat műve, s a műben időtlen idők teljessége tükröződik. A pillanat ajándék. Ajándék, amit remélsz, de nem vársz. Nem várhatsz úgy, mint az érkező vonatot. A pillanatot nem az idő szüli, csak kölcsönveszi ruháját.

Inkább a pillanat méri az időt. Pillanatok jelölik ki a valóságosan virtuális időfolyam „kilométereit”. A pillanat sűrű. A pillanat vakít, mint villámokban a kisülő millió voltok. A pillanat elválaszt és összeköt, elküld és visszahív. A pillanat fölemel és elejt. A pillanat erősebb, mint az idő.

Az esküdtek visszavonulnak. Azután jön a forró pillanat, elhangzik az ítélet: „bűnös” vagy „nem bűnös”. A vádlott számára sorsfordító a pillanat. Várod az eredményt a CT-vizsgáló előtt. Mindjárt megtudod, nőtt-e a daganat vagy csökkent... A tudás pillanata éveidet határozza meg.

Mondják, semmi sem a pillanat műve; csak a ráismerés, csak a színről színre látás, csak a tompítatlan tapasztalás nagyítja fel. Minden folyton folyik. Születik, növekszik, enyészik, történik. De ha zuhansz, és nem nyúl alád az Isten tenyere, hová esel?

A gép (mégis) földet ért, már a gravitáció biztonságában gurulsz. Egyetlen pillanat volt izgalmas, amikor a futóművek kerekei betont fogtak. Ezúttal sikerült.

Ugye, Téged sem, engem sem az „ontológiai” pillanat érdekel.

Ha nem sír fel a csecsemő, az öröm pillanata rémületté torzul. Ha szíved és szemed a sötétség börtönébe zárul, beleőrülsz a kegyelem hiányába. Ha a pilóta elvétette az ereszkedés szögét, a becsapódás lesz az utolsó pillanat. Vajon földi életem mekkora pillanat az öröklét spektrumában. És mire elég?!

Nem menekülhetsz a pillanatok ítélete elől. És nem számíthatsz ki minden pillanatot. Ide születésed pillanata már milliónyi későbbi pillanattal volt terhes.

Akiben sok pillanat fogant meg, azt nem szedi rá a „szárnyas idő”...

MI MARAD?

EMBER-FORMÁJÚ ŰR [EMBERI VISZONYOK]

Az Industry 4.0 technológiai korszak állítólag máris kezdetét vette. Miközben a ma ismert mikrogépek teljesítménye megsokszorozódik, elképzelhetetlenül és szinte észrevehetetlenül kicsiny nanogépek fognak mesterséges neurális hálózatokat alkotni. A mesterséges neurális hálózat biológiai indíttatású gép/program, az emberi agy és idegrendszer néhány tulajdonságát modellezi. De nemcsak a biológia, hanem más tudományterületek (matematika, fizika, pszichológia) eredményeit is felhasználják.

„A negyedik ipari forradalom (Industry 4.0) és a tárgyak internete (Internet of Things = IoT) a digitálisan összekapcsolt eszközök döbbenetes mértékű növekedésének leírására szolgáló kifejezések... A negyedik ipari forradalom mindent megváltoztat: az életmódunk, a munkavégzésünk, de még az üzleti összekapcsolódás módja is átalakul a digitális korszakban”. (Novák Péter: A negyedik ipari forradalom kezdete)

Gustaw Herling-Grudziński megjegyzését, hogy „Az ember csak emberi viszonyok között lehet ember”, talán pontosabb úgy fordítani, hogy „Az ember csak emberséges viszonyok között lehet ember.” Hiszen ha szélesre tárom az értelmezési tartományt, minden viszony emberi, ami ember és ember között létrejöhet és létrejön. De „emberséges” szavunk jóságosat, míg az „embertelen” kegyetlent, könyörtelent is jelent. Ebben fellelhető a meggyőződés, hogy az ember önmagában, eredetileg jó, illetve jónak kell(ene) lennie! Az értelmező szótár is csupán a negyedik jelentésben adja az ‘emberi’ szó ‘emberhez méltó’ értelmezését, és külön tételezi az ‘emberies = emberséges’, illetve ellentétét, az ‘emberietlen = embertelen’ szavunkat.

A Gulagot túlélte Herling-Grudziński erkölcsi minőségekről ír, arról, hogy embertelenségben nemigen maradhat ember az ember. De mi lesz az emberből és az emberi kapcsolatokból az ún. 4. ipari forradalom (Industry 4.0) korában? Létrejöhet-e emberséges társadalom a legújabb technológiai korban? Ha a viszony már nem ember és ember, hanem gép és gép közötti, miféle erkölcsről és történelemről lehet beszélni?

Határtalan a lelkesedés: a média és az informatikai szakirodalom nap nap után felfesti a „szép új világot”, ahol nem lesznek emberi tévedések, mert az önjáró traktor hibátlan barázdát szánt, a vezető nélküli autó nem okoz balesetet, a robotsebész nem végez felesleges vagy veszélyes vágást, a testünkbe ültetett nano-gyógyszertár nem adagolja túl az éppen szükséges szert. Kényelemben és boldogságban fogunk élni, a gépek mindent elvégeznek, mindent optimalizálnak. A sok alkalmazási példa közül kedvencem, hogy a gépkocsiba épített gondolkodó masina észleli, ha túlléptem a megengedett sebességet, mindjárt ki is számítja az ezért fizetendő büntetési tételt, a pénzt le is emeli a bankszámlámról, majd elküldi sms-ben az új egyenleget. A másik remek alkalmazás a falra akasztható okos képkeret, az „EO1” (= Electric Objects... for Art), amely az internethez kapcsolódik, és telefonról, táblagépről vagy számítógépünkről választhatjuk ki a megjelenítendő képet. Az applikációval szinte bárhová kapcsolódhatunk, híres múzeumok gyűjteményeiből, híres művészek alkotásai közül válogathatunk képet a falunkra. És akár mindennap új mű díszítheti nappalinkat.

A lelkesedés mellett persze kritikus, borúlátó, sőt fenyegető jóslatok is elhangzanak. A Magyar Innovációs Szövetség idei közleményében sorra veszi a kihívásokat, amelyekkel szembe kell néznünk, pl. a társadalom növekvő kettészakadása (a digitálisan képzettekre és képzetlenekre), a kisebb országok, régiók és cégek kiszolgáltatottsága, a munkanélküliség drasztikus növekedése, a szabadidő értelmes felhasználása, a digitális függőség mint betegség, a kiberbűnözés terjedése stb.

A szkeptikus vélemények és értékelések rendre felvetik, hol is van a „növekedés határa”, hová vezet az exponenciális gyorsulás, a szédítő technikák birtokában elkerülhető-e az ökológiai katasztrófa? Vajon az Industry 4.0 visszafordíthatatlanul sodorja világunkat az összeomlást vagy a világváltást megelőző „bifurkációs pont” felé (ahol a rendszer kilengései elérik a kritikus állapotot)?

Számomra is aggasztó kérdés, hogy az elképesztően hatékony technikai eszközök és lehetőségek mennyire torzítyják az emberiest. Szűkítik és rombolják-e az emberi kapcsolatokat? Hiszen a mesterséges intelligenciakutatók is beismerik, hogy egyelőre nem tudnak mit kezdeni az önreflexióval, az együttérzéssel, a szeretettel,

a szerelemmel, az örömmel, a félelemmel, a haraggal, a féltékenységgel, a gyűlölettel, az undorral, a szomorúsággal, a humorral, az erkölcsi érzékkel, a mérlegeléssel, az álommal vagy az intuícióval. Van-e reális lehetősége, hogy mindezek a technikai újításoktól függetlenül működjenek? Még ha sohasem sikerül létrehozni érezni képes robotot, nem lesz-e kiszolgáltatottabb az ember?

Semmi garanciát nem látok, hogy a 4. ipari forradalom emberséges viszonyokat teremtsen. C. G. Jung szerint „minden emberben van egy Isten-formájú úr”... Ha az úrt nem Isten-formájú, még csak nem is ember-formájú tartalmakkal próbáljuk megtölteni, veszélyesen nagy lesz.

MI LESZEL, HA NAGY LESZEL?

Mi leszel, ha nagy leszel, kis unokám? Most még hároméves sem vagy, nem tudsz válaszolni ostoba kérdésekre. Amúgy is csak utánoznád, amit hallasz a nagyoktól. Neked nem lenne hozzá sok köződ. Most még inkább élsz a csodák számomra már idegen birodalmában, mint a mi céltudatosan értelmetlen világunkban. Persze kézzel fogható legokockákkal játszol, pancsolod a langyos fürdővizet, és ugyanúgy fehérjét és szénhidrátokat eszel, mint a felnőttek. Amúgy már itt vagy, de lélekben mégis „feljebb”, mint mi. De még rejtve van előlünk, hogy mit gondolsz, amikor birkózás közben rám nevelsz, vagy amikor mosolyogva ébredsz.

Ki kell javítanom a kérdést: mi lehetsz, ha nagy leszel? És nem neked kell feltennem, hanem önmagamnak.

Ma még benned van minden álom és minden akarat. Még szabadon repülsz az égi-földi örök jelenben – bár már most is tilos számodra néhány vonzó cselekmény: például nem szabad bezárni a vécébe a nagymamát, vagy a nővérkéd fejére önteni a forró kakaót...

Úgy érkeztél, hogy minden lehess – de mit kapsz tőlünk ehhez a kockázatos kalandhoz. Sok mindent kaphatsz és kapsz is. Rengeteg lehetőséget, a szó legtágabb értelmében. Valamiképp megkapod, mint mintát, mint hajtóerőt, mint célt, vagy mint állapotot. Tudsz róluk, elmédbe lesz vésve, meg fogod tanulni létezésüket, és meg fogod tapasztalni vonzerejüket. Úgy körülvesznek, és átjárnak, mint a szél a fák lombját.

Mit kapsz hát az induláskor útravalóul? Csudamód „intelligens” technikát, nagyon okos gépeket, határtalan szoftvertechnikát, akár egy teljes „virtuális életprogramot”, fejlett géntechnológiát, káprázatos csomagolástechnikát, személyre szabott wellness-fitness-cordless életmódot, kompjuterizált automobilt beépített full extrákkal, digitális helymeghatározóval, némi felárért: beépített útítárrsal. Persze mindez nem lenne teljesen ingyen. Ezek a lehetőségek csábítóak és elérhetőek, ha nagyon akarod – legalábbis neked. Hiszen ide születél, mégiscsak a szerencsésebb földiekére, még ha egyelőre csak amolyan kvázi-eurokonform vagy is. Valamit majd tenni kell érte. Valaminek, valakinek(?) ki kell nevezned magad. Legyen a foglalkozásod imponáló! Nem feltétlenül kell

munkának vagy hivatásnak lenni. Szem előtt kell tartanod, hogy egy „felhasználóbarát” információs társadalom tart rád igényt. Nyilván az ideális az lenne, ha a bankszakma, vagy pontosabban a fiskális szféra valamelyik ágazatában sikerülne elhelyezkedned. No nem a régi értelemben, mint valami kishivatalnok, valami csóró bankpénztárnok. Távolról sem! Lehetnél kezdetben mondjuk portfólió-kontroller, értékelemző, investíment-koordinátor, kamatadó-ellenőr. Ugyanakkor a politológia vagy a szocio-metrologia területén is érdemes lenne próbálkoznod. Nem rossz a piár-szakértő és az arculattervező pálya sem. Nagy jövő áll a „tisztá szakmák” előtt. Mármint a tisztán anyag- és cselekvésmentes foglalatosságok, helyesebben időtöltés előtt. Általában ezeknek legnagyobb a hozamuk. Ráadásul megvan az az előnyük, hogy a leghatásosabb módon képesek mitizálni a tudás látszatát. Olyasmikre gondolok, mint például a kockázatelemző, a honlapárusító, pályázatfigyelő, környezettudat-formáló, szaknévsor-szerkesztő, környezetterhelés-mérő, emisszionárius(!), befektetési tanácsadó, cserearány-értékesítő, innovációs menedzser, pályázatírástanfolyam-szervező, kommunikáció-elemző, öregedéskutató, minőségügyi auditor vagy aszesszor, monitoring-felügyelő, informatikai asszisztens, médiakutató stb.

Őrizkedned kell az olyan ténykedéstől, aminek ellenőrizhető eredménye vagy megfogható következménye van.

Milyen jó, hogy nem hallod és nem érted, amit összehord itt nagyapád! Kicsit ugyan félek, hogy belelátsz gondolataimba, úgyhogy megpróbálok észhez térni. Mert nem más az, amit eddig hallottál (volna) mint a „korszellem hangja” – de nem öregapád szava. Öregapád tanácstalan, és egyelőre örül, hogy kicsi vagy. Csak-hogy a szellemi környezet agresszivitása olykor kilopja meggonddolatlan gondolatait is.

Mi leszel, ha nagy leszel? Eddig a kérdésre leginkább ilyenek voltak az adekvát válaszok, hogy tanár, orvos, mérnök, géplakatos, színész, műszerész, óvónő, mozdonyvezető és így tovább. Ezután ezek mellékesek lesznek, mert a pénzkeresethez már nem kell valós alkotó, javító vagy gyógyító munkát végezni.

Hogyan is tudnám, mi leszel. Te fogsz választani, és én bizonyára akkor is szeretni és féltetni foglak, ha bróker leszel vagy média-szakértő. Sőt talán akkor foglak jobban féltetni. Ám a választásodat mégiscsak szeretném befolyásolni. Bizony szeretném! És éppen ez szorongat legjobban, hogy milyen is az a kínálat, amiből választhatsz. Nem olyan-e, mint amit az imént keserű cinizmussal felvázoltam? Hogyan sarkallhatnálak olyan választásra, ami nincs is a kínálat menüjében? Meg fogod-e ismerni egyáltalán az „emberhez méltó” foglalkozásokat? Lesz-e még értelme annak a szónak, hogy hivatás, ha nagy leszel?! Lesznek-e még körülötted elhivatott, (elhívott!) emberek? Látsz-e egyáltalán, legalább mutatóba még „bolond szenteket”? Vagy csak szegény gazdagokat, és soha már gazdag szegényeket? El fogod-e olvasni a „Réztábla a kapu alatt”-ot, az „Önző óriás”-t, a „Fekete gyémántok”-at, a „Légy jó mindhalálig”-ot? Ha el is olvasod, érted-e, mi van bennük? A kisebbik baj az lenne, ha csak képernyőről tudnád elolvasni – ekkor csak a fizikai szemed romlana, de ha el sem olvasod soha, akkor nagy lesz a baj... Hát ezen a bajon szeretne valamit segíteni töprengő nagyapád. Vagy mégsem akkora a baj? Csak én öregedtem meg, és nem ismerem fel az örök értékeket az interaktív médiumok csodáiban vagy a DVD-kínálatban? Ki győz meg róla, hogy tévedek, ha aggódom?!

Tudod, én azt láttam és látom mindmáig, hogy nem független az, hogy milyen leszel attól, hogy mi leszel. És az a fontos, hogy milyen leszel. Minden más mellékes. A Bibliában az áll, hogy „Nem szolgálhatsz két úrnak...” De élhetsz-e majd normális életet kompromisszumkészség nélkül? Lehet-e csak kicsit hazudni? Lehet-e csak kicsit szennyezni az ivóvizet? Lehet-e csak ritkán csalni? Persze, hogy lehet. Hogy meddig és mekkorát? A határt Te méred ki magadnak. Végül is talán vannak becsületes bankárok is... Vannak??? Lehetnek? Hát ez az! Nincs-e mégis úgy, hogy „ha valaki az eke szarvára teszi a kezét, és hátratekinget, nem alkalmas az Isten országára”. (De legalábbis görbe és felületes lesz a szántás!) Válassz jól! Csak ennyit kívánok. Tudom, a legnehezebbet. Vizsgáld meg mindent, s ami jó, azt tartsd meg! Csaknem emberfeletti feladat. De gyönyörű! Te válassz, ne Téged válasszanak.

Szeretnék még én is tanulni Tőled! Tudhatsz majd valamit, amit én nem. Vagy többet, mint én.

Ma még nem tudom, nem vagy-e „kiválasztott” Ha igen, akkor alig van mindannak értelme, amit eddig mondtam Neked. Akkor úgyis az leszel, aminek lenned kell. Utad kegyetlen lesz és gyönyörűsége; valószínűleg nem leszel sem gazdag, sem befolyásos. Lehet, hogy nem kell senkinek a zene vagy a vers, amit írsz, a kép, amelyet megfestesz... Előfordulhat, hogy épp ekkor kell a legkevesebb alkukat kötnöd: ahhoz, hogy elmondhasd, amit el kell mondanod, életed másik felében nemszeretem pénzkereső munkát kell vállalnod. Ha elég elszánt vagy, kibírod a feszültségeket, sőt megtermékenyíti lelkedet a kín. Minden értelmet felülhaladó erők fognak segíteni – élni is, halni is. A küldetéssel megáldott emberek néha elviselhetetlenek. Amennyire csak lehet, légy elviselhető; így talán többekhez jut el szavad, bár nem ezen múlik. Az ilyen emberek a „közönséges halandók” ítéletén felül állnak, közvetlenül az Istennel van számadásuk.

Kell ennek a világnak kertész, karmester, számítógép-kezelő, matróz, sofőr, orvos, mérnök, bíró és börtönőr – talán még pap és költő is. Valamikor én is más akartam lenni. Engem is a korszellem, a kötelező ideológia terelt oda, amivé lettem. Abból, hogy milyen lettem, már valamit most is érzek, nemsokára pedig felnőtt értelmekkel is megítélheted. Remélem, ítélőképességedet nem csak a „korszellem” fogja kialakítani. Jó lenne, ha nem vallnál szégyent nagyapáddal.

RÁADÁS

Árán adtad az árut
– ez eddig rendben van,
de mennyi volt a ráadás?
Mit adtál ingyen,
fölösen, számolatlanul?
Elszámolnod azzal kell,
mit nem kért, nem várt
senkisem:
adtad-e szívesen?
Értő szembeszédet
gyűlölet keresztüzében;
még egy hosszú percet
a búcsú előtti csöndben;
Néhány lépést... el egészen
a kapuig, nem bánva,
ha lekésted az utolsó járatot;
egy telefont, amely valahol
valakit megvidámított;
álkoldusnak is valódi forintot
– mert tudod, hogy
van egy másféle számadás,
ahol nem számít más,
csak a ráadás.

MENNYI VAN MÉG...

Mennyi van még az Isten tarsolyában
vagy a téridő kvantumos redőiben
öt, tíz vagy még több földi év
Mit számít a tudás –
csak az élőknek fáj az elmúlás
Tudják-e sejtjeim a titkos programot
tartják-e a ritmust
ismerik-e az időt
persze hogy tudják
csak az értelem kételkedik
téblából ijedten, vakon
hová meneküljön, ha
rajtaüt az agyzsugor

Sokáig nem érdekelt a számadás
az első döbbenet
akkor árnyékolta kedvemet
amikor túléltem apámat
negyven fölött kezdődött
a visszaszámlálás
Most hogy fiam is
elhagyta a negyvenet
most hogy fiam beteg
megosztanám az éveket
kapja meg ő a többletet
Isten és talányos létű angyalok
írjátok át a kedvemért
a kódolt forrásprogramot

LELTÁRTÖREDÉK

Először a szavak bűvölete
azután képek és dallamok
álomvilág meseútjai
nagyapa szeme
homokszőkeség
anyám titkai
ősz szél nyargalása
a Boulevard St. Michael-en
Murillo gyermekarcai
halott fiam hideg homloka
Munkácsy sötétjei
Dosztojevszkij fehér éjszakái
Albinoni sóvárgó orgonája
asszonycombok édes szorítása
jeges hajnalok gyilkos magánya
az öröm jajszavai
néma vallomások
ismeretlen himnuszok
távoli zengése
hamis istenek
fenyegető harsogása
félelmek birkózása
angyali fényekkel...

Kiürült poggyással
várakozom az átkelésre
mint a semmi súlya
szorítja szívemet
a pótolhatatlan leltárhiány

— — —

MI MARAD?

Meghalt, elhunyt, elment,
eltemettük, földbe tettük,
elégettük, befalaztuk,
szerteszórtuk...

Mégis itt van,
szóban, dalban, mozdulatban,
gondolatban, álmaimban,
tárgyainkban, útjainkban,
szokásunkban, gesztusunkban...
közös múltunk filmszalagján,
szólít, rám néz, mintha látnám,
hallhatatlan, múlhatatlan
mindig égő fájdalomban.

Ami maradt, aki maradt
mégsem ő az, én vagyok az.
Aki ő volt, ami ő volt
semmivé lett, elenyészett,
– örök törvény ez a végzet.
Így lenne tényleg?

A tudás, amit elméje tárolt,
az érzés, ami szívében lángolt,
a vágy, amit félve ápolt,
az élmény, ami csak övé volt,
a titok, ami lelkében világolt
nincs-e máris ott
a kozmikus memóriában,
beírva hibátlanul mint új adat
az égi leltár
névre szóló rovatában...?!